

STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
ANTROPOLOGIE

TOMUL 12

1975

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

P-418

COMITEȚUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: prof. univ. dr. doc. OLGA NECRASOV,
membru corespondent al Academiei
Republicii Socialiste România

Redactor responsabil adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri: { acad. ȘT.-M. MILCU
dr. SUZANA GRINȚESCU-POP
D. NICOLĂESCU-PLOPȘOR
dr. MARIA CRISTESCU

Secretar de redacție: ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.

Comenzile de abonamente din străinătate se primesc la ILEXIM, Serviciul Export-Import Presă, Căsuța poștală 2001, Calea Griviței nr. 64-66, București, Oficiul poștal 12, România, sau la reprezentanții săi din străinătate.

La revue „Studii și cercetări de antropologie” parait une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adressée à ILEXIM, Département d'Exportation-Importation Presse, Boîte postale 2001, Calea Griviței 64-66, Bucarest 12, Roumanie, ou à ses représentants à l'étranger.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur.

ADRESA REDACȚIEI:
BULEVARDUL DR. PETRU GROZA NR. 8
București 35, C. P. 4219

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 12

1975

SUMAR

OLGA NECRASOV, Profesorul Fr. J. Rainer, fondatorul școlii antropologice din București 3

Antropologie istorică

IOANA POPOVICI și LAURENȚIA GEORGESCU, Contribuții antropologice la studiul populației feudale. Cimitirul de la Radovanu 9

Antropologie contemporană

TH. ENĂCHESCU și SUZANA GRINȚESCU-POP, Tipul antropologic al populației din satul Peștera — culoarul Bran. Seria masculină (20—60 ani). 17

HORST SCHMIDT, Antropologia unei populații românești din Munții Cernei. 23

ELENA D. RADU, Structura antropologică a unor populații din culoarul Cerna—Banatul de sud-est. 35

MARIA VLĂDESCU, ELENA MACARIE și GEORGETA RUSU, Determinismul factorial al unor tipuri antropologice din Muntenia (România) 43

STUDIUL ANTROPOLOGIC COMPLEX AL SATULUI CRIȘAN

OLGA NECRASOV, Introducere 51

MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA-ELENA ROȘCA, CEZARINA BĂLȚEANU, SILVIA GHIGEA, GEORGETA MIU și P. SEVASTRU, Aspecte demografice la populația din Crișan. 53

OLGA NECRASOV, D. BOTEZATU, MARIA CRISTESCU, SILVIA GHIGEA, MARIA ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE și C. FEDOROVICI, Variabilitatea caracterelor cefalo-faciale și tipurile antropologice din Crișan. 59

MARIA-ELENA ROȘCA, CEZARINA BĂLȚEANU, GH. ȘTEFĂNESCU, GEORGETA MIU, MARIA ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE și C. FEDOROVICI, Variabilitatea dimensiunilor și proporțiilor corporale la populația din Crișan 73

Antropologie socială și culturală

V. V. CAMELEA și IULIA TRANCU, Negru Vodă și căpitanul său Bera în Carta miturilor și legendelor orașului Cîmpulung și satului Berivoești. I. Cercetări de antropologie socială și culturală, istorică și politică asupra specificului național în cadrul a două modele universale de eroi. 83

LUCIA MĂRCUȘ, Considerații asupra Indicatorului antroponimic românesc. I. Seria masculină. 89

Cronică 93

Prof. Fr. J. Rainer

PROFESORUL FR. J. RAINER,
FONDATORUL ȘCOLII ANTROPOLOGICE
DIN BUCUREȘTI *

DE

OLGA NECRASOV

572

Ca ansamblu de noțiuni sistematizate, constituind o disciplină bine definită și delimitată, antropologia apare relativ târziu, chiar dacă numele pe care-l poartă este foarte vechi (Aristotel fiind acela care l-a întrebuințat pentru prima oară) și chiar dacă noțiunile care vor intra în patrimoniul ei au început să fie acumulate foarte de demult.

În accepția ei actuală, antropologia începe să se contureze din ce în ce mai precis la sfârșitul secolului al XVIII-lea, diferențiindu-se însă ca disciplină de sine stătătoare abia în secolul al XIX-lea, aproape odată cu difuzarea transformismului darwinian. Esența sa de disciplină de graniță a fost clar exprimată de Engels, care o caracterizează drept o știință care asigură „tranziția de la morfologia și fiziologia omului și a raselor sale spre istorie”.

Diferențierea relativ târzie a antropologiei pe plan mondial a fost cauza principală de ce interesul pentru domeniul ei s-a trezit târziu și în țara noastră.

Dacă lăsăm la o parte opera, uneori valoroasă dar izolată, a unor precursori români (ca aceea a lui M. G. Obedenaru, a lui Zaharia Petrescu, a lui M. și N. Minovici), precum și cercetările unor specialiști străini, așa cum este, de exemplu, Eugène Pittard, profesor de antropologie la Universitatea din Geneva, care, începînd din 1903, a consacrat numeroase studii poporului român, trebuie să admitem că cercetarea și studiul organizat în domeniul antropologiei încep la noi abia în perioada dintre cele două războaie, cînd se dezvoltă în cele trei mari centre universitare din țara noastră trei școli antropologice românești.

Școala din Iași se formează în cadrul Facultății de științe a Universității. Începuturile ei sînt marcate prin înființarea mai întii, în 1926, a unei conferințe de paleontologie umană, transformată un an mai târziu într-o catedră de antropologie și paleontologie a vertebratelor, ocupată de Ion Gh. Botez, format pentru a o ocupa la Paris, unde fusese trimis să se specializeze de către Paul Bujor și Ion Simionescu (1921—1926). Școala din Cluj se grupează în jurul Societății de antropologie din acel

* Conferință prezentată la 9 ianuarie 1975, în cadrul sesiunii științifice consacrate comemorării a 100 de ani de la nașterea lui Fr. J. Rainer, la Filiala din Iași a Academiei Republicii Socialiste România.

oraș, organizată în 1933 cu sprijinul lui E. Racoviță și prin străduințele lui V. Papilian și C. Velluda. Școala din *București*, al cărei act de naștere oficial, sub formă de instituție special profilată în acest scop, datează abia din 1940, se formează odată cu inaugurarea Institutului și Muzeului de antropologie. Această realizare de o deosebită importanță a fost îndelung pregătită de Fr. Rainer și în așa măsură încît putem spune că, de fapt, școala era deja constituită în decursul deceniului al treilea al secolului nostru în cadrul Institutului de anatomie și embriologie al Facultății de medicină din București.

Într-adevăr, în 1926, o elevă a lui Rainer, Valentina Roșca, publică o valoroasă lucrare multilateral concepută, consacrată creșterii și dezvoltării unui eșantion de fete. O altă elevă, Maria H. Dumitrescu, elaborează, tot sub conducerea sa, o lucrare consacrată studiului grupelor sanguine la români (1927). Fr. Rainer însuși, după ce publică în 1923 un studiu asupra scheletelor descoperite la vechea curte domnească de la Curtea de Argeș, va începe, împreună cu un grup de colaboratori, cercetările sale de antropologie etnică asupra populațiilor noastre montane, mai întii din satul Nerejul Mare (1926), apoi din Fundul Moldovei (1927) și, în fine, din Drăguș (1932). Rezultatele acestor cercetări apar însă abia în 1937, cînd Rainer publică și o lucrare menită să clarifice problema legăturii dintre grupele sanguine și caracterele morfologice.

Toate acestea, la care se adaugă importante colecții de interes antropologic adunate de Rainer încă de la instalarea sa la catedra de anatomie din București (1920), precum și clădirea special construită în 1937 spre a le adăposti și spre a oferi un cadru de lucru pentru investigațiile antropologice, fac posibilă desfășurarea la București, în septembrie 1937, a celui de-al XVII-lea Congres internațional de antropologie și de arheologie preistorică, la a cărui organizare Rainer a contribuit într-o largă măsură.

Înființarea școlii antropologice din București trebuie astfel să fie situată efectiv prin 1926, deci în același an cu aceea a școlii ieșene, chiar dacă această dată nu poartă la București un caracter oficial.

Ce l-a putut conduce pe Rainer spre antropologie? Iată o întrebare pe care trebuie să ne-o punem, dat fiind că activitatea sa de pînă atunci a fost consacrată unor cu totul alte probleme. Ce l-a putut determina pe histologul care a făcut mii de necropsii, care i-au permis să surprindă sau să intuiască aspecte noi, fie de ordin patologic, fie de ordin normal, așa cum a fost cazul cu circulația porthipofizară, dovedită apoi de elevul său ieșean Gr. T. Popa, pe omul interesat pentru toate noutățile laboratorului clinic, care *la noi* a fost primul, să realizeze reacția lui Vidal sau să identifice meningococul în lichidul cefalorahidian, pe embriologul care s-a dedicat cu pasiune studiului larvelor de axolotl, al embrionilor de om, de iepure sau de porc în scopul de a putea pătrunde mai adînc în înțelegerea unor procese morfogenetice, pe prosectorul de la Filantropia, care va deveni mai tîrziu fondatorul, în țara noastră, a anatomiei funcționale, să abordeze problemele antropologiei?

Credem că această evoluție a preocupărilor sale nu a fost nici întîmplătoare și nici dictată de necesitățile momentului, așa cum s-ar putea presupune, atunci cînd considerăm că principalele sale cercetări de teren în acest domeniu coincid cu propunerea făcută de profesorul D. Gusti

de a studia aspectul biologic al unor populații umane din țara noastră, latura socială fiind asumată de acesta din urmă și de colaboratorii săi de la Institutul social român.

Cauza acestei noi preocupări rezidă în orientarea lui Rainer spre problemele generale și esențiale ale vieții și societății și în special spre problema esenței omului.

Pentru Rainer, antropologia este știința *fenomenului biologic „om”*, care este manifestarea cea mai înaltă a evoluției vieții pe planeta noastră. Caracterul însuși de disciplină de graniță, cu aspectele sale biologice, dar și sociale (pe care le-am subliniat la începutul acestei comunicări), nu putea să nu atragă pe omul multilateral prin excelență, pe admiratorul lui Leonardo da Vinci și al lui Goethe, pe îndrăgostitul de cultura umanistă, de arta și de filozofia greacă, dar totodată pe profundul cunoscător al evoluționismului și al operei unuia din cei care au contribuit cel mai mult la dezvoltarea sa, adică a lui Haeckel.

Trebuie deci să admitem că îndreptarea lui Rainer spre antropologie era aproape fatală, că ea decurgea din însăși personalitatea sa complexă, precum și din întreaga sa pregătire. De altfel, în tot drumul parcurs de Rainer până atunci se observă tendința de a privi fenomenele în mod integrativ și în interdependență reciprocă, aceasta atît pe planul studiilor sale de anatomie patologică, cît și de embriologie și de anatomie umană, care devine cu el o anatomie dinamică, formele și structurile fiind considerate *nu* în aspectul lor static, ci în dinamica dezvoltării și a funcționalității lor, aspectele lor umane actuale fiind încadrate în acele ale anatomiei comparate, ale embriologiei, ale paleontologiei.

Odată ce Institutul de antropologie va fi înființat și înzestrat cu tot ce era necesar pentru investigațiile antropologice din acel timp și chiar de mai tîrziu, Rainer își va continua cercetările și studiile de antropologie, cu toate că perioada în care intrase țara noastră, împreună cu toată Europa și cu aproape toată lumea, nu era deosebit de favorabilă investigațiilor.

Astfel, Rainer publică în 1941, împreună cu I. Simionescu, studiul primului craniu de om fosil, descoperit la Cioclovina, aparținînd aurignacianului, studiu care se distinge prin aceeași seriozitate și profunzime ce caracterizează întreaga sa operă și care conține, pe lîngă datele de ordin paleantropologic, și un studiu asupra instrumentelor de piatră cioplită găsite odată cu craniul.

Tot în această ultimă perioadă a vieții sale, Rainer dirijează o teză de doctorat în medicină consacrată unei probleme importante din domeniul antropologiei părților moi, referitoare la variabilitatea musculaturii mimice la om, elaborată în 1940 de eleva sa, Consuela Slama; de asemenea pregătește, împreună cu Al. Tudor, o lucrare care se înscrie în aceeași direcție de cercetare, consacrată studiului variabilității fisurilor în ficatul uman, precum și o lucrare asupra metopismului la români și în general, realizată împreună cu același colaborator. Moartea îl va surprinde însă înainte de a le putea publica, ele apărînd abia în 1946; îl va surprinde și înainte de a putea realiza planul său de studiu asupra impozantei colecții craniologice constituite de el, în scopul identificării principalelor tipuri caracteristice pentru populația noastră, precum și în scopul cunoașterii altor aspecte biologice care o caracterizează.

Putem conchide că lucrările de antropologie publicate de Rainer corespund mai multor direcții de cercetare din acest domeniu.

1. Așa cum era și normal pentru un om de știință cu o *formare fundamentală* anatomică — sau mai bine spus mai largă morfologică —, Rainer a acordat o atenție deosebită antropologiei anatomice în lucrările consacrate variabilității părților moi, precum și metopismului.

2. În al doilea rând, problemele mai complexe de antropologie de ordin morfofuncțional și social nu i-au fost deloc străine, dacă considerăm remarcabila teză de doctorat dirijată de el, realizată de Valentina Roșca, în care problemele ritmului creșterii și dezvoltării copiilor sînt privite multilateral, atît sub aspectul lor biologic, cît și social.

3. Problemele de antropologie etnică par să fi atras în mod deosebit atenția sa. Ceea ce ne pare foarte interesant din punctul de vedere al metodologiei este faptul că Rainer a socotit necesar să completeze studiile de gen populaționist cu cele individualizante, fapt care îl situează, din punctul de vedere al *felului urmărit*, alături de școala lui E. von Eickstedt. În acest scop, Rainer a imaginat însă o altă metodă decît cea a antropologului din Breslau (pe care probabil nu o cunoștea încă), construind un tablou special de combinații individuale pentru nouă caractere, ceea ce i-a permis să sesizeze modul de grupare a diferitelor categorii ale acestora și să distingă astfel în mod obiectiv existența unor tipuri regionale caracteristice. Deosebit de important este însă faptul că Rainer nu s-a mărginit să înregistreze caracterele puse în evidență, ci a încercat să găsească cauzele care au determinat apariția lor.

4. Nici studiile de antropologie istorică nu au fost neglijate, cu toate că Rainer nu a publicat decît două lucrări în acest domeniu, și anume o dată cu prilejul cercetărilor realizate pe scheletele medievale descoperite la Curtea de Argeș și a doua oară referitor la craniul fosil de la Cioclovina. Nu credem însă că acest fapt ar putea însemna o lipsă de interes pentru istoria biologică a populațiilor care au trăit în trecut pe teritoriul țării noastre. Din contra, Rainer primise spre studiu cîteva serii de schelete, printre care scheletele medievale descoperite la Drobeta — Turnu-Severin, la Ostrovul Simianului, la Capidava, precum și cele din antica Piroboridava, azi Poiana Tecuci, dar nu a avut răgazul să le cerceteze.

Moștenirea lăsată de Rainer nu se ridică însă numai la lucrările pe care le-a publicat. Gîndirea sa în domeniul științei omului a lăsat urme printre elevii săi direcți sau indirecti, care au căutat să continue opera maestrului lor, beneficiind de ambianța favorabilă creată de el prin înființarea Institutului de antropologie din București, care îi datorează în întregime existența. Și aici nu ne referim numai la localul construit, nu numai la instrumentarul procurat, ci și la o bibliotecă bine pusă la punct pentru acel timp, alt instrument de lucru pentru cercetător, și mai ales la admirabilele colecții adunate de el. Printre acestea, un loc unic îl ocupă colecția de cranii (5 000 în 1940, atîngînd cifra de peste 6 000 în 1944). Valoarea inestimabilă a acestei colecții constă în faptul că peste 3 000 de cranii sînt datate din punctul de vedere al sexului, al vîrstei la moarte, al provenienței regionale și al antecedentelor patologice ale subiecților cărora au aparținut, ceea ce permite realizarea a numeroase studii de mare importanță metodologică și biologică, de exemplu asupra di-

morfismului sexual, asupra raportului dintre vârsta și evoluția sinostozei suturilor craniene, asupra corelației dintre caracterele și dimensiunile craniene, asupra tipurilor umane în general. La colecția de crani se mai adaugă și numeroase segmente scheletice, precum și o colecție selecționată de morfobiologie a osului, reprezentând peste 600 de piese patologice, teratologice și variante rare, adunate aici de către Rainer în special în scopul de a pune la dispoziția antropologilor un material comparativ, care să permită evitarea unor greșeli asemănătoare cu cea făcută cândva de marele R. Virchow, care a atribuit primele resturi osoase ale unui neandertalian, descoperite în stațiunea eponimă, unui idiot rahitic.

Nu trebuie să omitem de asemenea nici importanta colecție de mulate reprezentând principalele resturi osoase ale oamenilor fosili, nici numeroasele planșe rămase de la Rainer.

Aceste colecții, biblioteca antropologică lăsată de Rainer, precum și întregul institut proiectat și organizat de el dezvoltate, poate mai bine decât lucrările sale de antropologie, lărgimea concepțiilor sale în acest domeniu și planurile pe care nu a avut timpul să le realizeze. Iată de ce păstrarea și dezvoltarea acestui institut constituie o obligație față de memoria lui Rainer, principalul omagiu pe care el și l-ar fi dorit.

Prin tot ce a făcut pentru înființarea și dezvoltarea școlii antropologice din București, Rainer trebuie să fie socotit, alături de Ion Gh. Botez din Iași și de V. Papilian din Cluj, drept unul din ctitorii antropologiei românești. Meritul acestor trei fondatori, ca și al aceluia care i-au susținut (un Emil Racoviță, un C. I. Parhon, un Paul Bujor, un Ion Simionescu), este de a fi înțeles importanța pentru fiecare popor, funcția socială generală și perspectivele științei care se ocupă de dezvoltarea în timp și în spațiu a propriei noastre specii. Prin tot ceea ce ne-au lăsat, ei au pus bazele evoluției ulterioare a antropologiei în țara noastră.

LE PROFESSEUR FR. J. RAINER, FONDATEUR DE L'ÉCOLE ANTHROPOLOGIQUE DE BUCAREST

RÉSUMÉ

La personnalité de Fr. J. Rainer, professeur, savant et humaniste, est particulièrement multilatérale. C'est lui qui développa, d'abord à la Chaire d'Anatomie humaine de Iași, ensuite à celle de Bucarest (où il fut transféré en 1920), les recherches d'anatomie fonctionnelle. C'est toujours lui qui inaugura à sa Chaire de Bucarest les recherches d'anthropologie, y amassant de très importantes collections anthropologiques et y fondant un laboratoire d'anthropologie, transformé en 1940 en Institut d'anthropologie, devenu plus tard Centre de recherches anthropologiques de Bucarest. L'école anthropologique de Bucarest, dont il fut le fondateur, s'est développée parallèlement à celle de Iași, fondée par le professeur I. G. Botez, et à celle de Cluj, dont l'animateur fut le professeur V. Papilian.

BIBLIOGRAFIE SUMARĂ

1. ENĂCHESCU TH., *Contribuția profesorului Fr. J. Rainer la dezvoltarea antropologiei românești*, St. cerc. antropol., 1970, 7, 2.
2. MILCU ȘT.-M., *Dezvoltarea cercetărilor de antropologie în țara noastră*, Probl. antropol., 1954, I.
3. RAINER FR. J., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages roumains des Carpathes*, București, 1937.
4. RAINER FR. J., *Existe-il une corrélation entre les groupes sanguins humains et les autres caractères anthropologiques?*, volum omagial dedicat profesorului Kirițescu, București, 1937.
5. RAINER FR. J., SIMIONESCU I., *Sur le premier crâne d'homme paléolithique trouvé en Roumanie*, Ann. Acad. roum. Mém. Sect. sci., 3e, série, XVII, mém. 12, 1942.
6. RAINER FR. J., TUDOR AL., *Le métopisme chez les Roumains et en général*, București, 1946.
7. RIGA I. TH., CĂLIN GR., *Dr. Fr. J. Rainer*, București, 1966.
8. * * * *L'œuvre scientifique de Fr. J. Rainer*, vol. I—IV, București, 1947.

*Universitatea din Iași,
Laboratorul de morfologie și antropologie*

CONTRIBUȚII ANTROPOLOGICE LA STUDIUL POPULAȚIEI FEUDALE. CIMITIRUL DE LA RADOVANU

DE

IOANA POPOVICI și LAURENȚIA GEORGESCU

572

Dintre seriile scheletice datînd din evul mediu care au fost cercetate pînă acum la sud de Carpați, cele mai numeroase și mai bine reprezentate provin din cimitirile descoperite în județul Ilfov. În ordine cronologică, acestea sînt seriile Izvor (sec. VIII) (2), Străulești I și II (sec. XIV—XVI) (3) și Cernica (sec. XVII—XVIII) (1), amintindu-le doar pe cele mai numeroase. Necropola din secolele XV—XVII (1480—1690?) de la Radovanu, sat așezat în sud-estul județului — săpată sistematic —, aduce o prețioasă contribuție în completarea datelor antropo-culturale din trecutul acestei regiuni. Urme de locuire au fost descoperite încă din epocile neolitic și bronz, din perioada geto-dacică (sec. II—I î.e.n.). Se presupune că ținutul a fost locuit și în secolele VII—X¹.

În lucrarea de față prezentăm un studiu metric și morfologic al scheletelor medievale, cîteva date demografice și de patologie osoasă, precum și unele date comparative cu necropolele amintite din regiune.

În cimitirul de la Radovanu au fost descoperite 159 de morminte din secolele XV—XVII și 14 morminte în secțiunea numită Valea Luicii din secolele XVIII—XIX. Deoarece din cîteva morminte scheletele lipsesc sau uneori în același mormînt sînt înhumate osemintele a doi indivizi (ex. : M 72 — gemeni nou-născuți ; M 84 — mamă și copil nou-născut), numărul mormintelor nu corespunde cu al morților. Seriile noastre sînt formate din 161 de subiecți din secolele XV—XVII și 14 subiecți din secolele XVIII—XIX.

Subiecții reprezintă eșantioane cu bărbați, femei și copii din populația satului în etapele respective. Raportul copii/adulți și repartitia pe grupe mari de vîrstă a adulților sînt asemănătoare cu cele din cimitirile noastre medievale mai bine reprezentate (4) (tabelul nr. 1).

Din cei 161 de subiecți ai seriei aparținînd secolelor XV—XVII, 76 (46,20%) sînt copii sub 14 ani. La Radovanu, frecvența mortalității infantile este neobișnuit de mare (13,66%), numărul copiilor care mor în primul an de viață — adeseori imediat după naștere — depășind cu mult pe cel întîlnit pînă acum chiar în necropolele în care săpăturile și deshumările s-au făcut cu deosebită grijă (Străulești de exemplu).

¹ Aducem și pe această cale mulțumirile noastre arheologului Maria Comșa pentru bună voință de a ne fi încredințat materialul osteologic.

Pină la publicarea rezultatelor studiului arheologic, datele demografice au un caracter preliminar.

Tabelul nr. 1

Repartiția numerică și procentuală a subiecților de la Radovanu

Intervalul de vîrstă (ani)	Nr. cazuri	%
0—20	83	51,5
20—40	33	20,5
40—60	36	22,4
60—x	9	5,6
Total	161	100,0

Seria mai timpurie de la Radovanu se caracterizează prin valori metrice în medie mijlocii (tabelele nr. 2 și 3). Calota craniană, frecvent ovoid-sfenoidă, mezo-orto-tapeino-metricocrană, prezintă un procent crescut (peste 46% la bărbați și 50% la femei) de diametre antero-posterioare lungi și foarte lungi, cu lățimea craniului relativ mai mare în seria feminină. Deși mediile indicilor cranieni se plasează în categoria mezocran (către limita superioară însă), frecvența majoră o dau brahicranii. (Ca și la Străulești, se observă o creștere a valorilor indicilor cranieni în raport cu vîrsta. Dolicocranii dispar în grupa de vîrstă mai înaintată, fapt care va veni în sprijinul ipotezei privind mortalitatea precoce a tipurilor dolicoide, mai susceptibile la unele boli infecto-contagioase.) Occipitalul este în general bine arcuit, marcat și puternic. Fruntea la bărbați este adeseori îngustă, mai ales în raport cu lățimea craniului (stenometopă), iar relieful glabelar accentuat (3—5 Broca) se întîlnește în 87,1% din cazuri.

Fața, mezen-mezoprosopă, este mai scundă în porțiunea superioară, ceva mai înaltă și mai îngustă în seria masculină. Nasul este bine profilat, mezin, moderat înalt și relativ îngust, iar orbitele, subrectangulare, sînt mai frecvent mijlociu joase la bărbați și mijlociu înalte la femei. Fața este ortognată, de aspect rectangular (ușor lărgit către bază), realizat mai ales prin raportul dintre fruntea și fața îngustă, cu mandibula bine dezvoltată.

Valorile metrice indică o variabilitate mai mare a dimensiunilor feței, în special la femei, a indicilor cranieni și a celor nazali la ambele sexe (tabelul nr. 2).

Statura este mijlocie, cu o frecvență apropiată de talii mijlocii și înalte. Femurele sînt platimere, cu indicele pilastric slab-mijlociu, dezvoltat, cu excepția a 3 schelete masculine cu pilastru forte. Dimorfismul sexual, manifestat mai puțin la aceste caractere cu semnificație funcțională, arată că atît bărbații, cît și femeile practicau o muncă asemănătoare. Tibiile, mezocnemice, au fațeta tibială în 25 de cazuri (11 bărbați, 13 femei și 1 subiect nediferențiat sexual), dovadă că unii subiecți obișnuiau să stea în poziție chircită.

Pe baza caracterelor metrice și morfologice, în serie se conturează cîteva tipuri mai larg reprezentate, pe care le-am grupat în trei categorii :

Tabelul nr. 2

Variabilitatea caracterelor metrice de la Radovanu

Nr. Martin	N		Media		σ		m		CV		V	
	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B
1	25	26	174,0	180,8	7,42	10,3	1,48	2,02	4,26	5,69	163,0-189,0	168,0-210,0
5	13	9	98,2	100,3	5,11	10,49	1,47	3,49	3,88	10,45	92,0-106,0	90,0-111,0
8	25	24	137,9	144,2	6,50	0,87	1,30	1,81	0,94	6,15	130,0-153,0	130,0-152,0
9	29	31	94,7	94,2	4,50	5,55	0,83	9,98	4,75	5,89	87,0-104,0	86,0-110,0
10	28	31	114,2	116,5	4,96	7,35	0,93	1,32	4,34	6,30	107,0-124,0	105,0-137,0
17	14	10	131,4	136,7	5,59	8,69	1,49	2,75	4,25	6,02	121,0-139,0	124,0-144,0
20	28	26	109,1	113,6	5,78	6,79	1,11	1,32	5,29	5,97	96,0-119,0	107,0-121,0
45	16	13	126,2	134,3	5,10	6,40	1,29	1,77	4,04	4,76	120,0-135,0	121,0-145,0
47	22	18	111,7	118,2	8,26	7,70	1,76	1,81	7,46	6,51	91,0-126,0	106,0-133,0
48	21	20	63,8	68,3	5,04	4,46	1,10	0,99	7,89	6,53	54,0-75,0	63,0-79,0
51	20	22	39,4	41,0	2,04	2,94	0,45	0,73	5,17	1,08	43,0-36,0	38,0-44,0
52	26	27	32,4	32,5	2,54	2,34	0,49	0,45	7,83	7,17	28,0-36,0	28,0-38,0
54	20	24	23,1	24,0	1,90	2,60	0,42	0,53	8,22	1,08	20,0-27,0	21,0-30,0
55	18	22	48,1	50,6	4,14	4,88	0,97	1,04	8,60	9,64	42,0-60,0	44,0-60,0
66	19	14	95,0	101,4	5,05	4,43	1,16	1,18	5,31	4,36	87,0-105,0	95,0-107,0
8 : 1	23	22	79,6	78,9	5,09	5,86	1,06	1,24	6,39	7,42	72,6-88,5	67,9-91,9
20 : 1	25	22	63,5	61,8	2,23	3,43	0,44	0,73	3,51	5,55	59,0-66,7	56,3-67,9
20 : 8	25	10	79,4	78,5	4,80	6,82	0,96	2,15	6,04	7,29	72,2-86,5	71,3-90,4
9 : 10	27	29	83,9	81,7	4,40	4,76	0,84	0,88	5,24	5,82	75,6-96,3	70,8-89,2
9 : 8	24	22	68,4	63,6	3,52	5,33	0,71	1,13	5,43	8,38	65,5-76,9	60,2-69,1
12 : 8	18	14	78,7	78,9	5,33	2,99	1,25	0,80	6,77	3,78	71,8-85,7	72,6-82,3
29 : 26	29	30	88,6	87,9	2,58	1,95	0,47	0,36	2,91	2,22	85,2-96,6	84,1-90,2
31 : 28	21	25	83,1	83,0	2,82	4,02	0,61	0,80	3,39	4,84	79,3-89,2	74,4-89,5
45 : 8	16	11	91,2	90,5	3,92	3,68	0,95	1,16	4,29	4,06	85,0-97,7	86,1-97,1
48 : 45	17	10	50,9	51,5	3,94	3,08	0,95	0,97	7,74	5,98	46,7-61,0	47,4-58,1
47 : 45	15	11	89,3	88,6	5,59	5,51	1,39	1,66	6,25	6,21	78,5-102,4	78,5-98,9
52 : 51	20	20	83,6	78,8	7,07	6,19	1,58	1,38	8,45	7,85	69,8-100,0	68,3-87,8
54 : 55	18	20	49,5	48,5	5,34	5,86	1,25	1,31	10,8	12,08	36,7-56,2	38,7-60,0
9 : 66	19	16	99,6	95,0	5,04	5,12	1,15	1,28	5,06	5,38	92,7-109,8	85,2-103,1
Talia (după Manouvrier)	29	36	154,3	166,2	4,01	3,99	0,74	0,65	2,59	12,40	147,3-160,8	158,1-176,2
Indicele pi- lastric	30	41	103,6	107,5	4,56	6,01	0,83	0,93	4,40	5,59	96,2-114,3	96,4-124,5
Indicele de platimerie	29	45	77,9	82,6	5,11	7,04	0,94	1,05	6,55	8,52	66,7-89,3	68,6-96,5
Indicele cne- mic	31	47	69,8	69,6	4,05	5,82	0,73	0,84	5,80	8,36	63,3-75,9	54,0-82,3

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categorii a metrel, a indiciilor cranieni și a staturii de la Radovanu

Nr. Martin	F			B			Nr. Martin	F			B		
	Categorii	N	%	Categorii	N	%		Categorii	N	%	Categorii	N	%
1	x - 166	4	13,33	x - 174	5	17,80	8	x - 125	3	11,53	x - 131	—	—
	167-174	9	30,00	175-182	10	35,71		126-136	9	31,61	132-142	13	43,33
	175-184	10	33,33	183-192	9	32,14		137-145	8	30,76	143-151	13	43,33
	185-x	7	29,33	193-x	4	14,25		146-x	6	23,07	152-x	4	13,03
20	x - 101	—	—	x - 106	4	14,28	47	x - 105	4	18,18	x - 114	6	31,57
	102-108	12	46,15	107-112	5	17,85		106-114	12	54,54	115-123	9	47,36
	109-114	10	38,46	113-118	13	46,42		115-123	6	27,27	124-132	2	10,52
	115-121	4	15,38	119-124	6	21,42		124-x	—	—	133-x	2	10,52
40	x - 57	3	13,63	x - 62	1	4,54	45	x - 117	2	11,76	x - 127	—	—
	58 - 63	8	36,36	63 - 68	11	50,80		118-125	10	58,82	128-135	13	56,78
	64 - 69	9	40,90	69 - 74	9	40,90		126-134	4	23,52	136-144	8	34,78
	70 - x	2	9,09	75 - x	1	4,54		135-x	1	5,88	145-x	2	8,69

INDICI CRANIENI

Nr. Martin	Categorii	F		B		Nr. Martin	Categorii	F		B	
		N	%	N	%			N	%	N	%
8 : 1	65,0-69,0	—	—	2	8,00	31 : 28	x - 80,5	3	14,28	5	20,00
	70,0-74,9	8	29,62	5	20,00		80,6-82,0	7	33,33	3	12,00
	75,0-79,9	4	14,81	6	24,00		82,1-83,5	3	14,28	5	20,00
	80,0-84,9	10	37,03	8	32,00		83,6-85,0	3	14,28	6	24,00
	85,0-89,9	4	14,81	2	8,00		85,1-86,5	2	9,52	2	8,00
	90,0-x	1	3,70	2	8,00		86,6-x	3	14,28	4	16,00
20 : 1	x - 57,9	—	—	3	12,00	20 : 8	x - 79,9	13	48,14	14	58,33
	58 - 62,9	12	46,15	13	52,00		80,0-85,9	11	40,74	6	25,00
	63 - x	14	53,84	9	36,00		86,0-x	3	11,11	4	16,62
9 : 8	x - 65,9	7	28,00	9	40,90	45 : 8	x - 91,0	14	70,00	8	66,66
	66,0-68,9	7	28,00	7	31,81		92,0-94,9	3	15,00	2	16,66
	69,0-x	11	44,00	6	27,27		95,0-x	3	15,00	2	16,66
47 : 45	x - 79,9	1	5,26	1	7,69	48 : 45	x - 44,9	1	5,00	1	7,14
	80,0-84,9	2	10,52	1	7,69		45,0-49,9	5	25,00	3	21,42
	85,0-89,9	6	31,57	5	38,46		50,0-54,9	12	60,00	8	57,14
	90,0-94,9	8	42,10	3	23,07		55,0-59,9	1	5,00	2	14,28
	95,0-x	2	10,52	3	23,07		60,0-x	1	5,00	—	—
52 : 51	x - 75,9	2	10,00	7	36,84	54 : 55	x - 46,9	7	36,84	6	35,29
	76,0-84,9	11	55,00	8	42,10		47,0-50,9	3	15,78	6	35,29
	85,0-x	7	30,50	4	21,05		51,0-54,9	7	36,84	2	11,76
40 : 5	x - 98,0	7	70,00	7	85,50		55,0-x	2	10,52	3	17,64
	98,1-102,9	2	20,00	1	12,50						
	103-x	—	10,00	—	—						

STATURĂ

F			B		
Categorii	N	%	Categorii	N	%
140-148,9	2	71,42	150-159,9	2	5,40
150-152,9	7	25,00	160-163,9	7	18,91
153-155,9	10	35,71	164-166,9	14	37,83
156-158,9	5	17,85	167-169,9	9	24,32
159-167,9	4	14,28	170-179,0	5	13,51

Grupa I : 7 bărbați și 8 femei. Bărbații au calota dolico-orto-hipsi-crană, cu occipitalul variabil. Dimensiunile feței, mezen-leptoprosopă, au fost măsurate doar la un singur individ. Nasul este îngust, orbitele sînt mijlocii, iar mandibula dezvoltată. Femeile, de asemenea dolico-orto-hipsi-crane, au occipitalul puternic arcuit, iar fața, variabilă, mai joasă în porțiunea superioară, mezo-ortognată. Nasul este mai lat, orbitele mai înalte comparativ cu cele ale bărbaților, iar talia este mică-mijlocie. Subiecții acestei grupe prezintă unele caracteristici mediteranoide.

Grupa a II-a: 7 bărbați și 4 femei. Au calote mezocrane de înălțime variabilă, occipitalul bine arcuit, fața îngustă, lepten-leptoprosopă, nasul variabil și mandibula dezvoltată. În seria masculină, orbitele sînt joase-mijlocii și talia mai înaltă decît în grupa I, în timp ce femeile au talie mai mică, prezentînd unele caractere asemănătoare nordicilor, dar și mediteranoizilor robuști.

Grupa a III-a: 12 bărbați și 14 femei. Sînt brahicerani europoizi, orto-hipsicrani, cu occipitalul variabil, puternic arcuit, dar și plat. Bărbații au fața mijlocie și joasă, nasul și orbitele variabile, de la foarte joase (mai frecvent) pînă la foarte înalte, iar mandibula bine dezvoltată. În această grupă se întîlnesc mai mulți subiecți de talie înaltă. Femeile, pe lîngă unele caracteristici asemănătoare, sînt mai leptoprosope, cu talia care variază de la foarte scundă pînă la foarte înaltă. Subiecții prezintă unele caracteristici cromagnoide (B), dar și dinaroid.

Din cele 14 schelete deshumate în secțiunea numită Valea Luicii (sec. XVIII—XIX), 4 sînt adulți și 10 copii, din care jumătate sînt morți în primul an de viață. Cei 4 adulți reprezintă fiecare un alt tip antropologic, dar toți au o trăsătură comună: prognatismul alveolar. Dintre aceștia, scheletul de bărbat matur (M 7) este foarte masiv, puternic sexualizat, doliocran, cu fața joasă, cu prognatism alveolar și o construcție frontală neobișnuit de puternică, dar cu mandibula relativ îngustă, de talie submijlocie-joasă (160 cm). Subiectul prezintă anomalii osoase la nivelul întregului schelet, cu un proces patologic de sacralizare a ultimei vertebre lombare. În M 8 s-a găsit o femeie adultă, de tip mediteranoid, de talie supramijlocie, cu fața joasă-prognată, nasul și mandibula înguste. În M 10, scheletul aparține unui adult, nediferențiat sexual, mezocran, prognat, cu contur facial oval, prezentînd unele slabe caractere mongo-loide, cu aplatizare nazală (indicele simotic = 30,76) și oarecare proeminare a marginii inferioare a orbitei. În M 13 a fost găsit un bărbat matur, brahiceran, de talie submijlocie (162,9 cm), cu fața pătrată, malarele frontalizate și gonioanele răsfrînte, avînd unele caractere asemănătoare cu așa-numitul cromagnon B.

Din analiza comparativă a datelor metrice rezultă o mare asemănare a seriei Radovanu (sec. XV—XVII) cu cele patru serii menționate din județul Ilfov (fig. 1 și 2). Există totuși unele trăsături caracteristice fiecăreia dintre ele, cum ar fi formele masive cu relief puternic și mandibule impresionante de la Străulești sau craniile cu fruntea și fața relativ mai înguste de la Radovanu (grupa I). Concentrarea în intervalul grupelor a unor însușiri fizice particulare poate fi datorată și condițiilor specifice de dezvoltare a acestor mici comunități, în care căsătoriile se efectuau frecvent între membrii satului respectiv. Deoarece Radovanu se aseamănă mai mult cu seria tîrzie de la Cernica din secolele XVII—XVIII

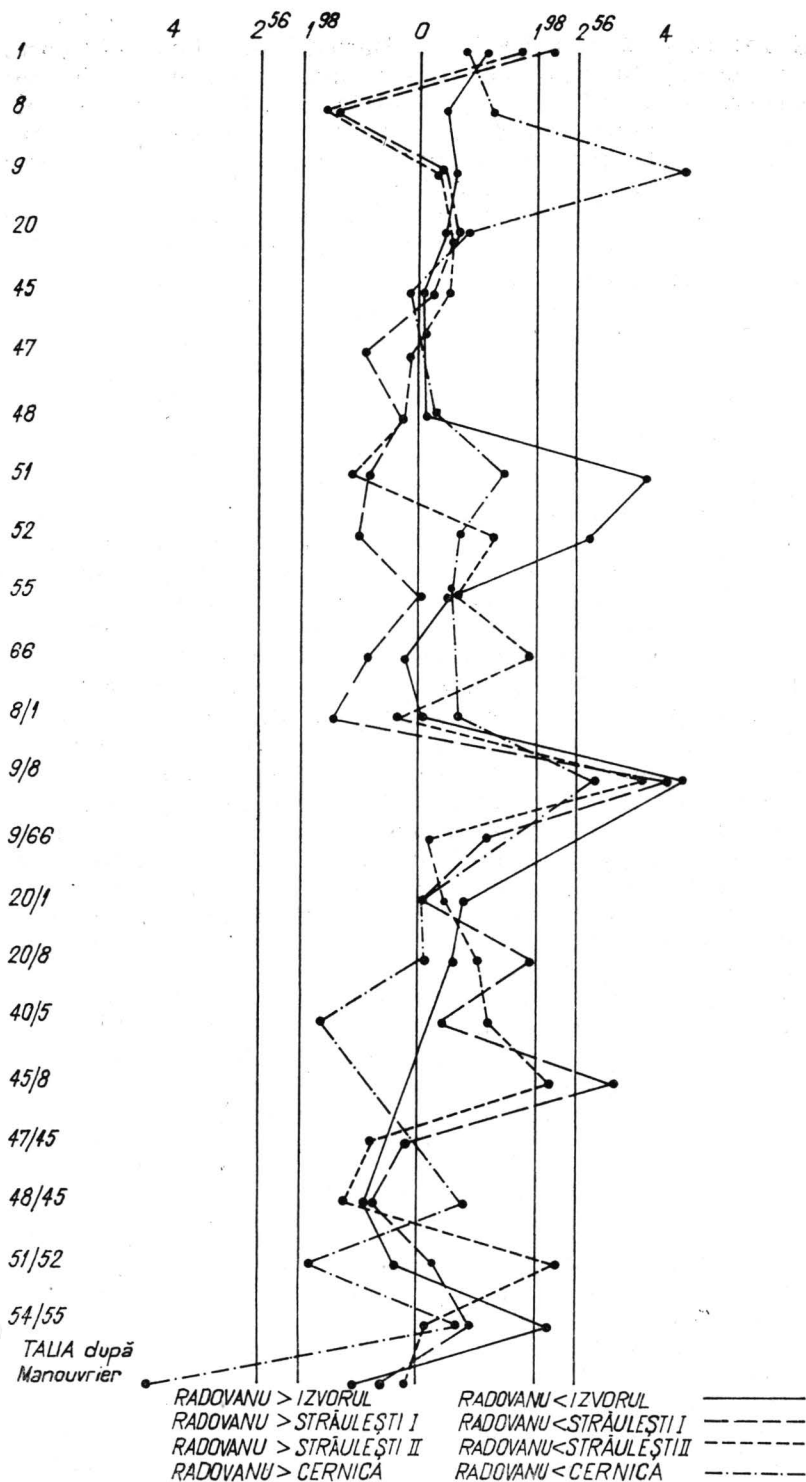

Fig. 1. — Testul „T” cumulativ de semnificație a diferențelor dimensionale și conformativă dintre populația necropolei Radovanu și populațiile din necropolele Izvorul, Străulești I, Străulești II și Cernica (seria bărbați).

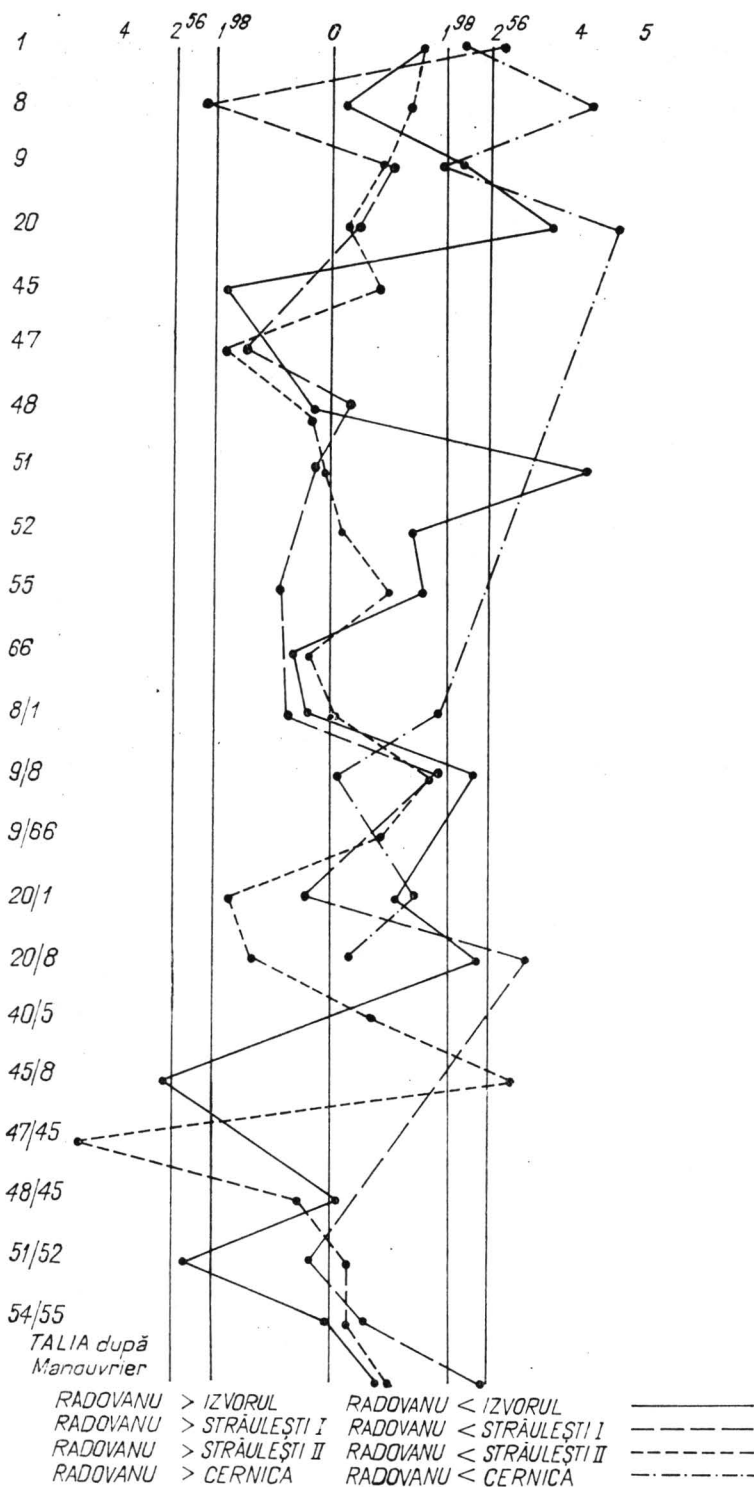

Fig. 2. — Testul „T” cumulativ de semnificație a diferențelor dimensionale și conformativă dintre populația necropolei Radovanu și populațiile din necropolele Izvorul, Străulești I, Străulești II și Cernica (seria femei).

($C_2H=0,086$) și cu cea timpurie de la Izvor din secolul VIII ($C_2H=0,157$), îl putem considera ca o verigă de legătură între predecesori și urmași.

Semnalăm în seriile cercetate prezența unor anomalii osoase mai frecvente la nivelul coloanei vertebrale (circa 40% din subiecți), anomalii care merg de la mici excrescențe și schimbări în structura osoasă, cu caracter mai ales degenerativ, pînă la grave procese patologice (ex.: M 75, M 90, M 91, M 99). Anomaliile vertebrale sînt mai frecvente la bărbați (48,5%) decît la femei (30,76%), situație asemănătoare cu cea întîlnită în alte cimitire vechi.

În schimb, patologia dentară a afectat mai frecvent și mai grav femeile. Caria dentară se întîlnește la 60% dintre bărbați și la 83,9% dintre femei, indicele de intensitate a maladiei fiind 7,07 și, respectiv, 12,08. Au fost semnalate și procese grave cu perforarea maxilarului și a bolții palatine, cu pierderi de substanță osoasă (2 cazuri la bărbați și 12 cazuri la femei), precum și anomalii de poziție dentară (M 18 și M 13 din Valea Luicii).

Frecvența foarte mare a copiilor și a nou-născuților în mica serie din secolele XVIII—XIX poate fi cu totul întîmplătoare datorită caracterului de sondaj al săpăturii. Alături de patologia osoasă gravă semnalată, frecvența mortalității subadultilor poate fi însă un indiciu că condițiile de viață ale locuitorilor de mai tîrziu erau la fel de grele, dacă nu și mai grele decît ale predecesorilor.

CONTRIBUTIONS ANTHROPOLOGIQUES À L'ÉTUDE DE LA POPULATION FÉODALE. LE CIMETIÈRE DE RADOVAN

RÉSUMÉ

La série de Radovan est pareille, du point de vue démographique, aux séries médiévales contemporaines au sud des Carpates : une grande mortalité des enfants sous 14 ans, une moitié de la population ne dépassant pas l'âge de 20 ans. Ce qui est caractéristique de la population de Radovan est la grande fréquence de la mortalité infantile et la fréquence des anomalies osseuses et de la pathologie dentaire.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU D., ȘTEFĂNESCU GH., *Caracterizarea antropologică a scheletelor din cimitirul feudal de la Cernica (sec. XVII—XVIII)*, St. cerc. antropol., 1970, VII, 2, 181—192.
2. NECRASOV OLGA, BOTEZATU D., TEODORESCU CEZARINA, *Contribuție la studiul antropologic al populației feudale timpurii din România — Seria de la Izvorul*, St. cerc. antropol., 1967, IV, 1, 3—24.
3. POPOVICI IOANA, *Observations sur les variations diachroniques chez quelques séries successives de squelettes médiévaux*, Ann. roum. Anthropol., 1973, X, 21—34.
4. POPOVICI IOANA, UDRESCU ȘT. M., *Date comparative asupra unor populații medievale din Cîmpia Română în secolele XIV—XVIII*, St. cerc. antropol., 1974, XI, 1, 3—6.

Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 17 ianuarie 1975

TIPUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL
PEȘTERA — CULOARUL BRAN
SERIA MASCULINĂ (20—60 ANI)

DE

TH. ENĂCHESCU și SUZANA GRINȚESCU-POP

572.5

În ansamblul așezărilor din culoarul Bran, Peștera face parte din Branul de Sus, zonă de locuire la peste 1 000 m altitudine. Lipsa accesului lesnicios la marile artere de circulație, sărăcia solului și asprimea climei determină multe plecări de populație, doar parțial compensate de venituri prin căsătorie din satele brănene învecinate.

Lotul studiat, de 41 de bărbați, reprezintă aproape exhaustiv băștinașii stabiliți de cel puțin trei generații în sat.

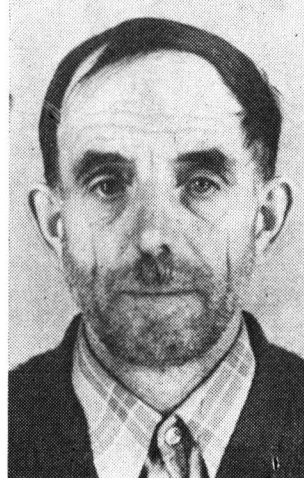
CARACTERELE CALOTEI CEFALICE

Modul de dispunere a mediilor dimensionale în scările taxonomice (tabelul nr. 1) indică o asociere de diametre de categorie mare, plasate într-o suită crescătoare, tipică pentru conformațiile dinaroides, în care $g-op < eu-eu < t-v < ft-ft$, evidențiindu-se preponderența de dezvoltare a înălțimii calotei și a frunții.

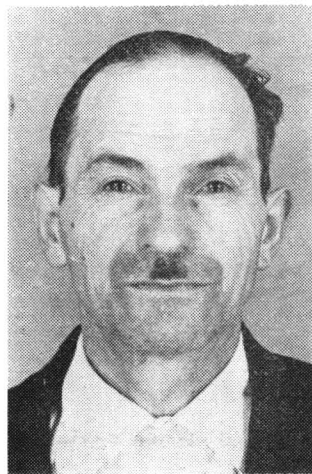
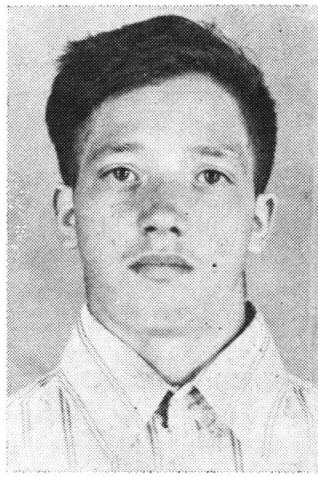
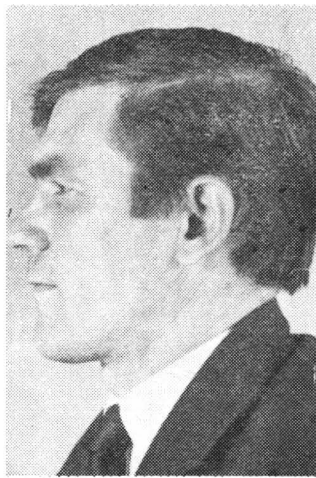
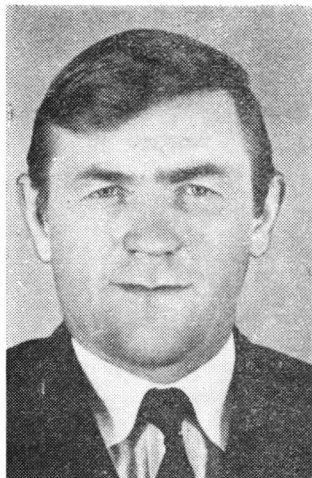
Sub raport conformativ, indicele cefalic se repartizează aproape egal între categoriile hiperbrahi (46,3%), brahi (41,5%) și mai restrâns mezocefalie (12,2%), rezultând în ansamblu o brahicefalie de tip superior; indicele vertico-longitudinal este de categorie foarte mare, cu majoritate absolută de hipsicefalie mijlocie; indicele vertico-transversal, mult mai coborât decât precedentul, este de tip mijlociu, cu o majoritate absolută în categoria metrio; indicele fronto-parietal, de categorie mare, include în distribuție atât categoria euri (50%), cât și pe cea metrio, încă suficient de bine reprezentată (30%).

La aceste caractere dimensionale și conformative se adaugă o mare frecvență a occipitalelor plate, asociată cu o frecvență bună de frunți mijlociu de înclinate sau înclinate (tabelul nr. 2).

Caracterele prezentate plasează populația de la Peștera în grupul de preponderență dinarică; concomitent, prezența unor calote lungi și chiar foarte lungi, mijlociu de late, asociate cu mezocefalie și cu occipitale bombate, indică în plus participarea unei componente nordice.

PLANȘA <https://biblioteca.digital.ro/> <https://www.antiopobita.ro/> (ul Peștera,

PLANȘA <https://biblioteca-digitala.ro/galerie/pornografie-satul-peștera>.

CARACTERELE MASIVULUI FACIAL

Masivul facial asociază diametre go-go mijlociu-centrale cu zy-zy mijlociu-superioare și n-gn mare-central. Predomină dezvoltarea în înălțime, fără o dominare puternică a dezvoltării în lățime. De aceea, sub raport conformativ, fața este doar incipient leptoprosopă, cu gonioane și frunți mijlociu de dezvoltate față de zy-zy.

Ectoscopic, fețele sînt mai ales dreptunghiulare, cu ramuri mandibulare mijlociu de oblice, cu fantă palpebrală mijlociu de largă și orizontal orientată, cu umerii obrazului mijlociu dezvoltați și intermediar orientați, cu buza superioară joasă și dreaptă, cu bărbia situată în planul feței și conturată. Toate aceste elemente pledează pentru o conformație dinaroidă, în care se face însă puternic resimțită, mergînd pînă la echilibrare de participare, prezența elementului nordic.

CARACTERELE NASULUI

Nasul este dezvoltat mai ales în înălțime, cu preponderența dimensiunilor foarte lungi; lățimea nasului (al-al) este mijlocie. Ectoscopic, nasul prezintă o rădăcină absolut înaltă, dar mijlocie în raport cu fruntea, un profil convex asociat cu un sept orizontal. Este o indicație a unui fond dinarid, dar mult influențat de cel nordic.

PIGMENTAȚIA OCHILOR ȘI A PĂRULUI

Irisul intermediar este mult mai numeros (70%) decît cel monocolor (30%), dar în ansamblu irisul închis împreună cu cel intermediar închis formează majoritatea absolută (60%), rămînînd totuși o cotă importantă (40%) și pentru irisul depigmentat.

Este încă o dovadă a prezenței concomitente a fondului dinaric în amestec cu cel nordic.

Părul, mai puțin relevant, este în majoritate (90%) negru și brun închis.

În concluzie, populația așezării Peștera se conturează prin toate caracterele sale ca avînd un fond dinaric cu puternică participare nordică, aceasta din urmă fiind, cu cea mai mare probabilitate, selectiv avantajată de climatul mai rece al unei zone de munte.

Tabul nr. 2

Caracterile somatoscopice ale populației din Peștera, seria bărbați (1974)

Caractee	N. total	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Occipital	41	plat		mijlociu		bombat									
		16	39,0	17	41,5	8	19,5								
Frunte – direcție	41	verticală		mijlocie		înclinată									
		10	24,4	18	43,9	13	31,7								
Poziția rădăcinii nasului față de unghiul intern al ochiului	41	joasă		mijlocie		înaltă									
		2	4,9	8	19,5	31	75,6								
Poziția rădăcinii nasului față de frunte	41	joasă		mijlocie		înaltă									
		7	17,1	20	48,8	14	34,1								
Profilul nasului	41	concav		drept		convex		ondulat							
		1	2,4	16	39,0	23	56,2	1	2,4						
Orientarea septului nazal	41	ascendent		orizontal		descendent									
		9	22,0	21	51,2	11	26,8								
Înălțimea buzei dermice superioare	41	înaltă		mijlocie		joasă									
		8	19,5	15	36,6	18	43,9								
Conformația buzei dermice superioare	41	convexă		dreaptă		concavă									
		8	19,5	23	56,2	10	24,3								
Poziția bărbiei	41	retrasă		mijlocie		proeminentă									
		10	24,4	27	65,8	4	9,8								
Conturul mentonului	41	șters		mijlociu		conturat									
		15	36,6	10	24,4	16	39,0								
Oblicitatea arcului mandibular	41	oblică		mijlocie		orizontală									
		20	48,8	21	51,2	—	—								
Conturul feței	40	ascuțit		oval		rotund		pătrat		dreptunghiular		pentagonal			
		1	2,5	10	25,0	5	12,5	1	2,5	17	42,5	6	15,0		
Deschiderea fantei palpebrale	41	largă		mijlocie		îngustă									
		9	22,0	28	68,2	4	9,8								
Orientarea fantei palpebrale	41	orizontală		mijlocie		oblică									
		24	58,6	12	29,2	5	12,2								
Rădăcina nasului	41	lată		mijlocie		îngustă									
		10	24,4	12	29,3	19	46,3								
Relief mare	41	șters		mijlociu		proeminent									
		12	29,3	26	63,4	3	7,3								
Orientare mare	41	temporal		intermediar		frontal									
		1	2,4	30	73,2	10	24,4								
Culoarea irisului	41	albastră		intermediar deschisă		intermediar închisă		închisă							
		8	19,5	8	19,5	20	48,8	5	12,2						
Culoarea părului	41	blond deschis		blond		blond închis		brun deschis		brun mijlociu		brun închis		negru	
		—	—	—	—	1	2,4	2	4,9	3	7,3	7	17,1	28	68,3

Tabelul nr. 1

Variabilitatea și repartiția procentuală pe categorii a caracterelor cefalo-faciale ale populației din satul Peștera (dimensiuni și indici), seria masculină (20-60 ani)

Caracter	N	M	m	σ	CV	Min—Max	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
g-op	41	185,37	0,86	5,51	2,97	173—199	f. scurt x—169		scurt 170—177		mijlociu 178—185		lung 186—193		f. lung 194—x	
							—	—	3	7,3	18	43,9	17	41,5	3	7,3
eu-cu	41	156,56	0,70	4,51	2,24	147—165	f. strimt x—139		strimt 140—147		mijlociu 148—155		lat 156—163		f. lat 164—x	
							—	—	1	2,4	15	36,6	21	51,2	4	9,8
t-v	41	128,12	0,68	4,36	3,40	117—136	f. jos x—109		jos 110—117		mijlociu 118—123		înalt 126—133		f. înalt 134—x	
							—	—	1	2,4	11	26,8	24	58,6	5	12,2
ft-ft	40	110,32	0,75	4,73	4,29	104—122	f. îngust x—92		îngust 93—99		mijlociu 100—106		lat 107—113		f. lat 114—x	
							—	—	—	—	10	25,0	21	52,5	9	22,5
zy-zy	41	141,80	0,86	5,49	3,88	130—151	f. îngust x—127		îngust 128—135		mijlociu 136—143		lat 144—151		f. lat 152—x	
							—	—	7	17,1	15	36,6	19	46,3	—	—
go-go	41	107,78	0,81	5,22	4,84	97—120	îngust x—98		mijlociu 99—104		lat 105—110		f. lat 111—116		extrem de lat 117—x	
							2	4,9	11	26,8	15	36,6	11	26,8	2	4,9
n-gn	41	127,19	0,92	5,91	4,64	114—142	f. jos x—111		jos 112—117		mijlociu 118—123		înalt 124—129		f. înalt 130—x	
							—	—	1	2,4	13	31,7	12	29,3	15	36,6
n-sn	41	57,80	0,75	4,80	8,60	45—69	f. scurt x—49		scurt 50—52		mijlociu 53—55		lung 56—58		f. lung 59—x	
							1	2,4	4	9,8	8	19,5	8	19,5	20	48,8
al-al	41	34,19	0,37	2,38	6,90	30—40	f. strimt x—30		strimt 31—33		mijlociu 34—36		lat 37—39		f. lat 40—x	
							1	2,4	12	29,3	16	39,0	11	26,8	1	2,4
eu-cu/g-op	41	84,67	0,46	2,98	3,52	77,4—90,0	dolico 71,0—75,9		mezo 76,0—80,9		brahi 81,0—85,4		hiperbrahi 85,5—90,9		ultrabrahi 91,0—x	
							—	—	5	12,2	17	41,5	19	46,3	—	—
t-v/g-op	41	69,21	0,39	2,48	3,60	61,6—73,9	camacecefal x—57,9		orto 58,0—62,9		Hipsicefalie					
							—	—	2	4,9	moderată 63,0—67,9		mijlocie 68,0—72,9		marcată 73,0—77,9	
							—	—	—	—	9	22,0	27	65,9	3	7,3
t-v/eu-eu	41	81,87	0,43	2,78	3,39	73,2—86,8	tapeino x—78,9		metrio 79,0—84,9		acro 85,0—x					
							4	9,8	30	73,2	7	17,1				
ft-ft/eu-eu	40	70,38	0,52	3,30	4,69	65,4—80,5	hipersteno x—59,9		steno 60,0—65,9		metrio 66,0—68,9		euri 69,0—74,9		hipereuri 75,0—x	
							—	—	3	7,5	12	30,0	20	50,0	5	12,5
ft-ft/zy-zy	40	77,85	0,11	2,58	3,30	72,7—82,8	f. îngust x—69,9		îngust 70,0—74,9		mijlociu 75,0—79,9		lat 80,0—84,9		f. lat 85,0—x	
							—	—	9	22,5	22	55,0	9	22,5	—	—
go-go/zy-zy	41	76,08	0,53	3,42	4,49	69,6—81,9	f. îngust x—69,9		îngust 70,0—74,9		mijlociu 75,0—79,9		lat 80,0—84,9		f. lat 85,0—x	
							2	4,9	15	36,6	18	43,9	6	14,6	—	—
n-gn/zy-zy	41	89,97	0,78	5,02	5,58	82,4—103,0	euri 79,0—83,9		mezo 84,0—87,9		lepto 88,0—92,9		hiperlepto 93,0—102,9		ultralepto 103,0—x	
							4	9,8	14	34,1	12	29,3	10	24,4	1	2,4
al-al/n-sn	40	59,82	1,00	6,31	10,60	50,7—70,4	f. îngust x—54,9		îngust 55,0—59,9		mijlociu 60,0—64,9		lat 65,0—69,9		f. lat 70,0—x	
							9	22,5	13	32,5	7	17,5	10	25,0	1	2,5

LE TYPE ANTHROPOLOGIQUE DE LA POPULATION DU
VILLAGE DE PEȘTERA — BRAN
SÉRIE MASCULINE (20 — 60 ANS)

RÉSUMÉ

L'étude d'une population de montagnards révèle la présence prépondérante de calottes céphaliques fortement brachycéphales, hypsicéphales et métriocéphales, avec de fréquents occipitaux plats (dinarisme); moins fréquemment apparaissent aussi de grosses calottes, mésocéphales et des occipitaux bombés (nordisme). Les catégories taxonomiques des valeurs moyennes inscrivent une suite croissante typiquement dinaride $g-op < eu-eu < t-v < ft-ft$. Il y a donc une prévalence dinaride avec participation nordique. La face est modérément leptoprosope à contour rectangulaire et s'associe à un nez leptorhine et convexe à sept horizontal, la composante nordique étant cette fois plus marquée. La pigmentation de l'iris est foncée chez plus de la moitié des sujets, le reste ayant les yeux clairs.

La présence d'une composante nordique assez marquée dans un ensemble de caractères à prépondérance dinarique exprime l'avantage sélectif que confère une constitution plus robuste associée à une certaine dépigmentation dans le climat plutôt froid d'une région située à 1 000 m d'altitude.

BIBLIOGRAFIE

1. EICKSTEDT E. v., *Rassenkunde und Rassengeschichte der Menschheit*, Enke, Stuttgart, 1933.
2. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contributions à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. roum. Anthropol., 1966, 3, 47—65.
3. SCHWIDETZKY ILSE, *Die geographische Variabilität von Merkmalen: Hinweise auf Evolutionsprozesse*, in *Hauptprobleme der Anthropologie, Bevölkerungsbiologie und Evolution des Menschen*, Rombach, Freiburg, 1971.

Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București

ANTROPOLOGIA UNEI POPULAȚII ROMÂNEȘTI DIN MUNȚII CERNEI

DE

HORST SCHMIDT

572.5

Populația studiată în articolul de față aparține satelor Cornereva și Bogîltin, sate așezate în Munții Cernei, parțial pe cursul superior al râului Bela Reca și al afluenților acestuia.

Ambele sate au o structură deosebită, fiind formate din peste 30 de cătune de diverse mărimi, multe dintre ele situate la distanțe apreciabile unele de altele. Din punct de vedere istoric, deși, după unii autori, satul Bogîltin datează din timpuri foarte vechi, în scripte el apare abia în 1452 ca proprietatea Ecaterinei Modlina. Cornereva este amintit în 1535, devenind posesiunea mai multor familii. Populația ambelor sate se ocupă cu agricultura și în special cu creșterea animalelor.

CARACTERIZARE ANTROPOLOGICĂ

Deși este vorba de populația a două sate, așa cum vom vedea mai târziu, ambele grupuri au o origine comună, înscriindu-se într-o tipologie foarte asemănătoare. De aceea, în caracterizarea care urmează am privit ambele loturi ca o populație unitară.

Calotele cafacice sînt în general mijlociu de lungi, dar late, avînd o înălțime mijlocie. Indicele cefalic este hiperbrahicefal sau brahicefal, indicele vertico-longitudinal indică o hipsicefalie moderată, uneori mijlocie, iar cel vertico-transversal o tapeinocefalie, mai rar o metriocefalie. Ceea ce este ieșit din comun la această populație este lărgimea frunților, care atinge valori extrem de mari, media plasîndu-se la limita superioară sau în afara scării de clasificare cunoscute (tabelele nr. 1 și 2).

În ceea ce privește caracterele masivului facial, există unele deosebiri între cele două loturi. Astfel la lotul de la Cornereva, fețele sînt în general ceva mai lungi, dar mai înguste, ceea ce are drept urmare o mai accentuată leptoprosopie în cadrul acestui grup față de mezoprosopia evidentă din cadrul grupului de la Bogîltin. În corelație cu acest aspect, și media indicelui nazal la lotul de la Cornereva cade în categoria mare, pe cînd cea a eșantionului de la Bogîltin se plasează în categoria mijlocie.

Din punct de vedere somatoscopic, populația se caracterizează prin fețe în general dreptunghiulare, prin fante palpebrale mijlociu de largi, orientate intermediar, mai rar oblic, prin malare medii dezvoltate, rareori șterse la bărbați și proeminente la femei. Totodată, buza dermică este

Tabelul nr. 1
Variabilitatea dimensiunilor cotelor cefalice și a masivului facial

Caracterul	Satul	♂					♀				
		Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
g-op	Cornereva Bogilțin	170—189	185,8	0,67	6,17	3,32	165—193	178,3	0,74	6,16	3,45
		175—198	185,1	1,13	6,21	3,35	159—185	176,6	1,13	6,17	3,49
eu-eu	Cornereva Bogilțin	141—173	159,5	0,63	5,84	3,66	139—163	151,9	0,70	5,81	2,83
		149—171	160,5	1,01	5,55	3,46	143—162	152,5	0,88	4,81	3,15
ft-ft	Cornereva Bogilțin	107—133	120,3	0,70	6,47	5,38	101—126	113,7	0,75	6,21	5,46
		110—133	120,8	1,16	6,35	5,26	106—132	114,7	1,12	6,16	5,37
zy-zy	Cornereva Bogilțin	134—159	145,8	0,61	5,59	3,83	126—145	135,2	0,55	4,57	3,38
		139—159	146,4	0,96	5,24	3,58	127—150	136,6	0,96	5,25	3,84
go-go	Cornereva Bogilțin	97—129	110,0	0,68	6,29	5,71	91—110	100,7	0,49	4,11	4,08
		96—124	108,9	1,09	5,97	5,48	94—109	101,7	0,82	4,51	4,44
n-gn	Cornereva Bogilțin	114—147	130,1	0,64	5,88	4,52	103—130	117,1	0,78	6,42	5,48
		113—137	125,8	1,27	6,99	5,55	104—128	116,3	1,16	6,25	5,37
n-sto	Cornereva Bogilțin	74—95	82,1	0,47	4,36	5,32	67—89	75,3	0,54	4,40	5,84
		69—87	78,5	0,86	4,70	5,99	63—80	73,7	0,74	4,01	5,44
n-sn	Cornereva Bogilțin	50—67	59,3	0,45	4,17	7,03	47—66	55,1	0,45	3,20	6,76
		51—64	57,0	0,66	3,60	6,32	47—61	53,3	0,58	3,20	6,00
al-al	Cornereva Bogilțin	29—40	34,5	0,28	2,53	7,33	25—37	31,6	0,27	2,78	7,21
		29—41	34,5	0,53	2,91	8,43	29—37	32,5	0,41	2,22	6,85
t-v	Cornereva Bogilțin	109—132	123,8	0,52	4,81	3,89	111—126	118,1	0,50	4,14	3,50
		113—135	124,2	1,11	6,09	4,90	105—126	117,2	0,84	4,53	3,87
Lungime ureche	Cornereva Bogilțin	53—74	63,3	0,45	4,14	6,54	49—70	58,5	0,54	4,45	7,61
		57—76	62,9	0,83	4,57	7,26	51—66	58,0	0,66	3,63	6,26
Lățime ureche	Cornereva Bogilțin	31—46	37,2	0,32	2,92	7,85	29—42	34,5	0,34	2,77	8,01
		32—43	37,9	0,60	3,26	8,61	29—39	31,0	0,42	2,30	6,78

Tabelul nr. 2

Variabilitatea indicilor cefalo-faciali

Caracteral	Satul	♂					♀				
		Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
e-eu g-op	Cornereva	73,1-95,4	85,9	0,41	3,83	4,45	75,7-94,5	85,4	0,51	4,24	4,97
	Bogiltin	81,6-94,4	86,8	0,64	3,50	4,03	80,3-94,7	86,4	0,63	3,47	4,01
t-v g-op	Cornereva	59,8-73,7	66,8	0,32	2,90	4,34	61,0-74,4	66,3	0,30	2,50	3,78
	Bogiltin	62,8-72,8	67,1	0,55	3,03	4,51	61,1-74,4	66,4	0,50	2,70	4,08
t-v eu-eu	Cornereva	71,2-87,2	77,7	0,31	2,83	3,64	70,2-85,4	77,8	0,40	3,32	4,27
	Bogiltin	71,9-83,7	77,4	0,61	3,33	4,30	71,3-82,8	77,0	0,53	2,98	3,87
ft-ft eu-eu	Cornereva	67,3-85,8	75,5	0,45	4,16	5,51	66,2-82,4	74,9	0,45	3,79	5,06
	Bogiltin	67,5-83,2	75,3	0,64	3,50	4,65	70,2-82,5	75,2	0,63	3,48	4,62
ft-ft zy-zy	Cornereva	72,7-90,3	82,5	0,46	4,28	5,19	71,8-93,2	84,1	0,47	3,92	4,66
	Bogiltin	71,7-88,7	82,6	0,74	4,05	4,90	78,9-91,3	84,0	0,61	3,55	3,99
go-go zy-zy	Cornereva	67,3-82,8	75,5	0,36	3,30	4,37	64,1-79,4	74,5	0,35	2,92	3,93
	Bogiltin	68,1-81,6	74,4	0,57	3,10	4,17	69,7-78,8	74,4	0,48	2,65	3,56
n-gn zy-zy	Cornereva	80,8-98,5	89,2	0,48	4,42	4,95	77,1-99,9	86,4	0,59	4,85	5,61
	Bogiltin	78,1-96,5	85,9	0,83	4,58	5,33	79,1-96,2	85,0	0,81	4,36	5,13
n-sto zy-zy	Cornereva	49,0-64,2	56,4	0,36	3,34	5,93	48,6-77,4	55,7	0,43	3,49	6,26
	Bogiltin	47,2-58,0	53,7	0,51	2,79	5,19	49,6-59,2	53,9	0,48	2,59	4,80
al-al n-sn	Cornereva	48,4-74,0	58,5	0,68	6,24	10,67	45,9-68,1	57,6	0,57	4,67	8,11
	Bogiltin	47,5-74,5	60,8	1,17	6,44	10,59	51,7-69,4	61,0	0,86	4,72	7,73
Indice ureche	Cornereva	47,8-71,7	58,8	0,53	4,93	8,39	46,2-71,4	59,2	0,64	5,27	8,89
	Bogiltin	51,4-69,4	60,3	0,91	4,89	8,11	48,3-67,2	58,7	0,67	3,65	6,22

dreaptă, bărbia are o poziție intermediară, mentonul este bine conturat, iar arcu mandibular cel mai adesea are o oblicitate medie. Regiunea nazală prezintă un evident dimorfism sexual. Astfel, la bărbați, profilul este în egală măsură drept și convex, septul este orizontal, adesea ascendent, rădăcina este mijlociu de lată, iar poziția acesteia este înaltă sau mijlocie. La femei, profilul este drept sau concav, septul ascendent, uneori orizontal, iar rădăcina este lată, mai rar mijlocie, avînd o poziție intermediară față de unghiul intern al ochiului și față de frunte.

În ceea ce privește pigmentația (tabelele nr. 3 și 4) constatăm că irisul prezintă o pigmentație în general mijlociu de închisă, iar părul este aproape exclusiv brun și brun-negru.

Tabelul nr. 3

Repartiția procentuală a culorii irisului

Culoarea	Cornereva				Bogiltin			
	♂		♀		♂		♀	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Deschisă (1a-2b)	13	15,5	8	11,6	—	—	1	3,3
Intermediar deschisă (3-6)	14	16,7	8	11,6	4	13,3	4	13,3
Intermediar închisă (7-11)	45	53,6	32	46,4	18	60,0	16	53,3
Închisă (12-16)	12	14,2	21	30,4	8	26,7	9	30,0

Tabelul nr. 4

Repartiția procentuală a culorii părului

Culoarea	Cornereva				Bogiltin			
	♂		♀		♂		♀	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Blondă (M-O)	—	—	3	4,3	—	—	1	3,3
Castanie deschis (P-R)	1	1,2	1	1,4	1	3,3	1	3,3
Castanie închis (S-T)	—	—	4	5,8	—	—	1	3,3
Brună (U-V)	26	30,9	27	39,1	5	16,7	9	30,0
Brun-neagră (W-Y)	57	67,9	34	49,3	24	80,0	17	56,6
Roșcată (I-IV)	—	—	—	—	—	—	1	3,3

Caracteristicile corporale (tabelele nr. 5 și 6) ne indică la ambele sexe staturi mari și supramijlocii. Media indicelui Rohrer se clasează în categoria eutrofă. Raportat la statură, bărbații au umeri largi, bazin mijlociu sau îngust și un torace mijlociu sau larg. Aceleași caracteristici le găsim și la femei, cu deosebire că sînt mai puternic exprimate.

DISCUȚII

După cum am văzut, Cornereva și Bogiltin sînt două sate foarte apropiate geografic, ceea ce nu înseamnă însă că au și același fond genetic. Din anumite cauze de ordin socio-economic, în trecut rare au fost cazurile în care au avut loc căsătorii între ambele grupuri. Totuși, după cercetările

Tabelul nr. 5

Variabilitatea principalelor dimensiuni corporale

Caracterul	Satul	♂					♀				
		Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
Statura	Cornereva Bogltin	1574 – 1898	1710,1	6,22	57,39	3,35	1454 – 1694	1588,9	6,14	50,97	3,21
		1552 – 1822	1700,5	13,03	70,15	4,13	1461 – 1737	1592,5	12,04	65,92	4,14
Înălțimea șezîndă	Cornereva Bogltin	842 – 985	898,1	3,23	29,80	3,32	775 – 920	845,9	3,56	29,54	3,49
		853 – 956	900,5	6,01	32,36	3,59	792 – 935	851,1	6,45	35,33	4,15
Greutatea	Cornereva Bogltin	55 – 92	69,6	0,91	8,22	11,82	44 – 89	59,5	0,94	7,66	12,86
		60 – 96	70,7	1,59	8,55	12,10	46 – 87	60,1	1,93	10,55	17,56
a-a	Cornereva Bogltin	364 – 447	391,4	2,14	19,51	4,99	318 – 386	357,1	1,85	15,40	4,31
		367 – 416	390,4	2,59	13,96	3,58	327 – 399	360,5	3,12	17,11	4,75
h-h	Cornereva Bogltin	400 – 523	436,8	2,35	21,55	4,93	369 – 490	397,9	2,51	20,72	5,21
		404 – 472	434,3	3,26	17,27	3,97	346 – 452	387,6	4,53	24,81	6,24
ic-ic	Cornereva Bogltin	250 – 355	286,9	1,80	16,53	5,76	234 – 308	274,3	1,91	15,88	5,79
		252 – 322	285,0	3,30	17,48	6,13	232 – 328	275,8	4,43	24,25	8,79
tro-tro	Cornereva Bogltin	301 – 379	328,0	1,78	16,32	4,98	276 – 363	320,8	2,32	19,31	6,02
		284 – 367	327,5	3,33	17,63	5,38	273 – 368	317,7	4,06	22,26	7,01
Circumferință torace	Cornereva Bogltin	825 – 1180	942,9	6,41	58,43	6,20	755 – 970	851,9	5,87	48,80	5,73
		880 – 1080	942,8	9,66	52,00	5,52	770 – 990	856,4	9,47	51,87	6,06
Circumferință șold	Cornereva Bogltin	820 – 1165	931,9	6,29	57,95	6,22	860 – 1075	947,4	6,37	51,72	5,46
		820 – 1080	920,0	10,71	56,65	6,16	810 – 1140	938,1	13,17	72,12	7,69
Circumferință coapsă	Cornereva Bogltin	440 – 620	521,0	4,73	43,61	8,37	465 – 640	544,7	4,75	39,18	7,19
		425 – 620	507,2	7,30	38,62	7,61	420 – 670	537,1	10,30	56,43	10,51

Variabilitatea indicilor corporali

Caracterul	Satul	♂					♀				
		Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
Indicele cormic	Cornereva Bogiltin	49,8–54,7	52,5	0,12	1,16	2,20	49,4–57,2	53,2	0,20	1,63	3,06
		50,8–56,0	53,0	0,26	1,39	2,62	50,2–58,3	53,5	0,34	1,86	3,48
Indicele Rohrer	Cornereva Bogiltin	1,11–1,71	1,40	0,01	0,13	9,40	1,20–2,03	1,48	0,02	0,19	13,03
		1,20–1,98	1,44	0,03	0,17	11,83	1,09–1,99	1,48	0,04	0,20	13,32
a-a Statură	Cornereva Bogiltin	18,9–25,2	22,9	0,11	1,02	4,46	20,9–24,3	22,5	0,09	0,77	3,45
		20,3–25,8	23,0	0,23	1,22	5,31	20,0–24,3	22,6	0,18	0,98	4,32
ic-ic Statură	Cornereva Bogiltin	15,1–19,9	16,8	0,09	0,83	4,96	14,5–19,5	17,2	0,13	1,05	6,09
		15,5–18,4	16,7	0,14	0,73	4,35	15,2–20,0	17,3	0,22	1,23	7,12
ic-ic a-a	Cornereva Bogiltin	65,8–84,5	73,5	0,41	3,74	5,09	67,1–85,4	76,5	0,55	4,52	5,90
		65,3–82,6	73,1	0,87	4,62	6,31	65,2–85,4	76,6	0,89	4,89	6,38
Circumferință torace Statură	Cornereva Bogiltin	48,7–67,3	55,3	0,34	3,16	5,72	47,8–61,8	53,6	0,39	3,25	6,05
		50,1–62,0	55,5	0,54	2,93	5,29	48,4–60,4	53,8	0,49	2,71	5,04
Circumferință șold Statură	Cornereva Bogiltin	48,4–65,4	54,5	0,31	2,90	5,33	54,7–69,5	59,7	0,43	3,52	5,90
		49,8–61,1	54,1	0,53	2,83	5,24	52,2–69,6	58,8	0,71	3,91	6,66
Circumferință coapsă Statură	Cornereva Bogiltin	25,1–39,2	30,5	0,25	2,33	7,66	29,4–40,2	34,3	0,31	2,60	7,58
		25,8–34,9	29,8	0,42	2,21	7,40	27,7–40,9	33,7	0,56	3,06	9,08

întreprinse de noi se pare că în acest caz este vorba de două populații desprinse dintr-o sușă comună. Acest lucru se observă bine din reprezentarea grafică a valorii testelor de semnificație (fig. 1). Puține sînt deose-

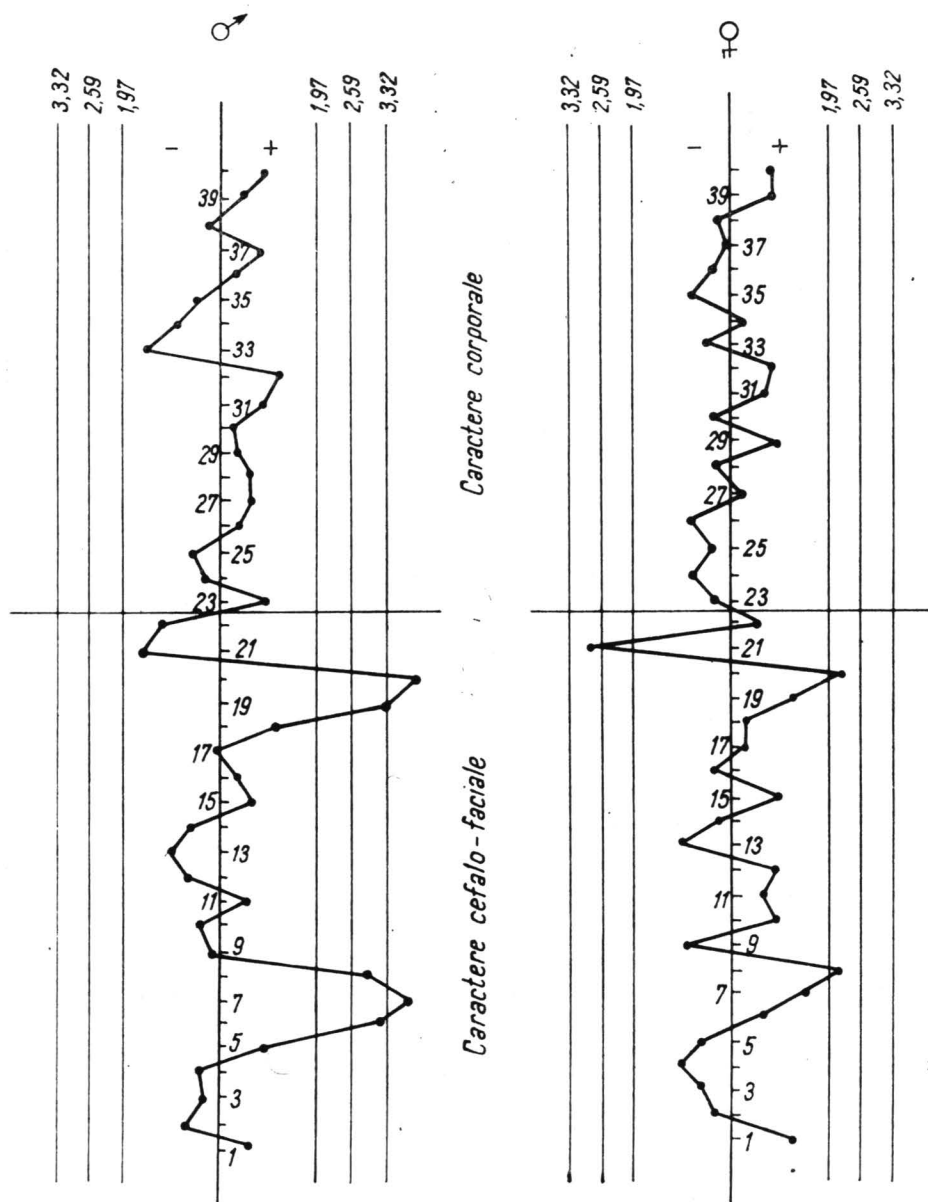

Fig. 1. — Grafic al valorii testelor de semnificație între satele Cornereva și Bogliti (ordinea caracterelor de la 1—40 este aceeași ca cea redată în tablele nr. 1, 2 și, respectiv, 5 și 6).

birile dintre cele două loturi și ele se referă numai la lungimea nasului și a feței. În schimb remarcăm la ambele grupuri dezvoltarea extrem de mare a

*Distanța
Mahalanobis*

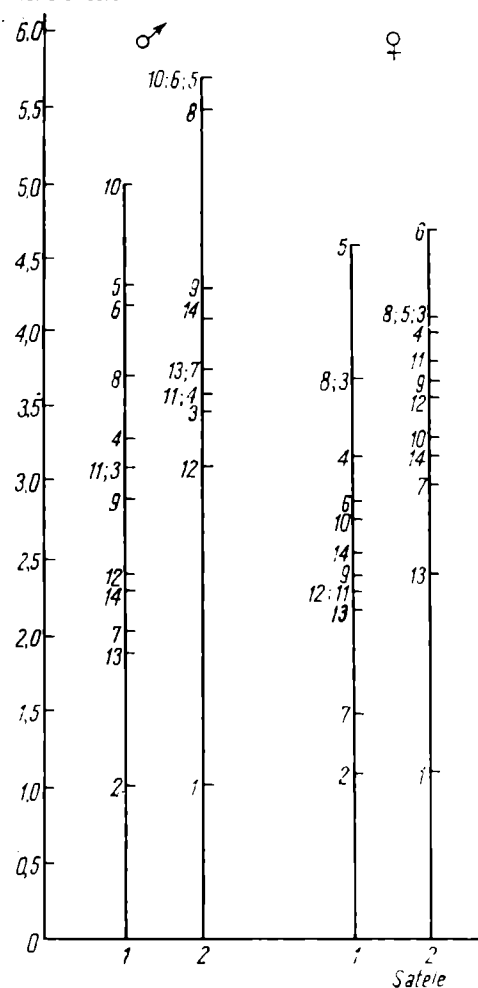

Fig. 2. — Plasarea diferitelor comunități din zonă în funcție de distanța generalizată Mahalanobis: 1 — Cornereva; 2 — Bogilții; 3 — Gârlna; 4 — Brebu Nou; 5 — Lindenfeld; 6 — Bigăr; 7 — Ravensca; 8 — Șumița; 9 — Carașova; 10 — Nermet; 11 — Iabalcea; 12 — Rudăria; 13 — Slatina Timiș, religie catolică; 14 — Slatina Timiș, religie ortodoxă.

frontalelor. Or, este foarte greu de crezut ca la două populații diferite să se repete un astfel de fenomen oarecum rar, și încă la ambele sexe. În rest, și celelalte caractere sînt apropiate ca valoare și plasare, iar cele cîteva deosebiri se pot explica atît prin existența unor tendințe evolutive specifice fiecărui grup, precum și printr-un oarecare aport de gene străine.

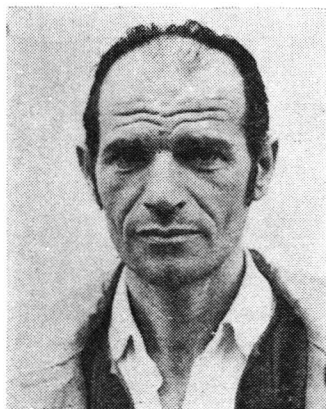
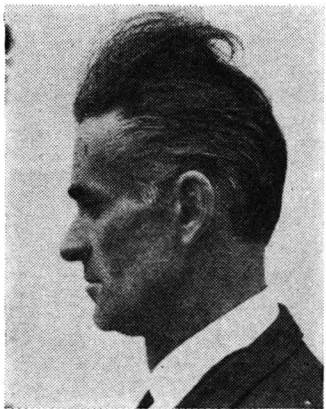
Ca o caracterizare generală se poate spune că este o populație alpino-dinarică cu slabe influențe mediteranide și est-europide.

Am comparat populația celor două sate cu populația altor sate din zonă. Luînd în considerare 15 caracteristici antropologice, am calculat distanța generalizată Mahalanobis (D^2). Aproximarea sau diferențierea acestor populații pe baza lui D^2 sînt redată în figura 2.

Analiza acestor date ne arată că populația de la Cornereva și Bogilțin, populație rămasă mult timp izolată și retrasă în cele peste 30 de cătune

PLANȘA <https://biblioteca.digitala.ro/> <https://www.anthropologie.ro/>.

PLANȘA II <https://biblioteca.digitala.ro/https://www.centronologia.ro>

din inima Munților Cernei, are o structură care se diferențiază evident de cea a altor comunități din zonă. Acest lucru nu poate fi explicat decât prin două ipoteze, fie că în această populație retrasă în zone montane greu accesibile nu a avut loc nici un important aflux de gene străine, populația păstrind structura unor populații vechi de pe teritoriul țării, fie că în decursul lungii perioade de izolare s-au produs modificări locale în frecvența genică, imprimând acestei populații unele particularități deosebite.

Distanța Mahalanobis mică (1,03 la bărbați și 1,08 la femei) obținută între aceste două sate, diferențierea netă a ambelor grupuri de restul satelor, existența unor caractere comune deosebite, cum ar fi dezvoltarea extrem de mare a lățimii dintre frontale, nu pot indica, desigur, decât originea comună a celor două grupuri, lucru confirmat de altfel și de valoarea testelor de semnificație.

THE ANTHROPOLOGY OF A ROMANIAN POPULATION OF THE CERNEI MOUNTAINS

SUMMARY

The population of both villages localized in the Cernei Mts has a special structure, since it is formed up of over 30 groups settled down at great distances from each other. In the past, there were rare cases with marriages between the two groups. Nevertheless it seems that both populations are descending from a common branch. This fact appears obvious on the morphograms and on the graphical representation of the significance tests. The differences are few and, in exchange, the extremely great width development of the foreheads in both groups is to be observed.

The generalized Mahalanobis distance performed between these two villages and other ones in the zone points out how close these two communities are and how different they are as against the other populations in the region. This differentiation occurred either because this population exhibited the features of an old human group of this zone, or owing to the long isolation period.

BIBLIOGRAFIE

1. LOTREANU I., *Monografia Banatului*, Timișoara, 1935.
2. SCHMIDT H., *The generalized Mahalanobis distance (D^2) between some communities in the Banat Mts.*, Ann. roum. Anthropol., 1974, 11.
3. SCHMIDT H., *Studiul antropologic și genetic al unor izolate din Munții Banatului*, teză de doctorat, București, 1974.

Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 20 ianuarie 1975

STRUCTURA ANTROPOLOGICĂ A UNOR POPULAȚII DIN CULOARUL CERNA—BANATUL DE SUD-EST

DE

ELENA D. RADU

572.5

Prezenta lucrare constituie o contribuție la cunoașterea structurii antropologice a unor populații din Banatul de sud-est.

Mărturiile istoriei atestă prezența elementului dac pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri. Sub domnia romanilor, care a durat 170 de ani, s-au ridicat aici două castru romane, Ad Mediam la Mehadia și Praetorium lângă Plugova.

MATERIAL ȘI METODĂ

Din culoarul Cerna s-a studiat populația a patru comunități umane, Cornea, Mehadia, Plugova și Toplet, populație avînd în ascendență cel puțin trei generații originare din comunitățile respective și de vîrste între 20 și 55 de ani.

Au fost prelevate o serie de dimensiuni cefalo-faciale și somatice, au fost consemnate o serie de caractere somatoscopice în vederea definirii structurii antropologice a acestor populații.

S-au utilizat testul de semnificație „T” și metoda morfogramei taxonomice Suzana Grințescu-Pop și Th. Enăchescu.

PREZENTAREA DATELOR

Structura antropologică a acestor populații este consemnată în tabelele de variabilitate dimensională și conformativă cefalo-facială și somatică și prin valorile relative ale caracterelor somatoscopice.

DISCUȚIA REZULTATELOR

Analiza variabilității dimensionale cefalo-faciale și somatice a celor patru serii de bărbați (tabelele nr. 1, 2, 3 și 4 și fig. 1) ne relevă existența unor diferențe între nivelele valorice medii ale acestor populații. Din punct de vedere dimensional și conformativ cefalo-facial sîntem în prezența unui fond tipologic dinaric, pe care se grefează în măsură variabilă elemente tipologice nordice și alpine. Se remarcă o relativă discordanță între tipologia calotei, a masivului facial și a nasului.

Tabelul nr. 1

Variabilitatea dimensională și conformativă cefalo-facială și somatică a populației comunității Cornea

Dimensiuni și indici conformativi	N	Valori extreme	$\bar{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	60	181 — 200	188,48 ± 0,72	6,58	3,49 ✓
Diametrul eu-eu	60	149 — 169	157,95 ± 0,46	5,26	3,33 ✓
Diametrul ft-ft	60	112 — 128	116,85 ± 0,72	6,57	5,62 ✓
Diametrul zy-zy	60	131 — 156	142,78 ± 0,95	7,57	5,30 ✓
Diametrul go-go	60	98 — 123	111,48 ± 1,45	9,35	8,38 ✓
Diametrul n-gn	60	118 — 134	124,80 ± 0,94	7,51	6,01 ✓
Diametrul n-sn	60	31 — 73	53,13 ± 0,47	5,32	10,01 ✓
Diametrul al-al	60	32 — 43	37,10 ± 0,12	2,70	7,27 ✓
Diametrul t-v	60	113 — 147	128,23 ± 0,74	6,70	5,22 ✓
Indicele eu-eu/g-op	60	78,3 — 94,2	83,90 ± 0,43	3,32	3,96 ✓
Indicele t-v/g-op	60	56,5 — 79,6	68,07 ± 0,50	3,87	5,69 ✓
Indicele t-v/eu-eu	60	70,6 — 96,6	81,33 ± 0,63	4,92	6,05 ✓
Indicele ft-ft/eu-eu	60	67,2 — 82,2	73,83 ± 0,41	3,19	4,32 ✓
Indicele ft-ft/zy-zy	60	74,6 — 92,3	81,43 ± 0,47	3,67	4,51 ✓
Indicele go-go/zy-zy	60	70,3 — 88,6	77,43 ± 0,53	4,08	5,27 ✓
Indicele n-gn/zy-zy	60	78,2 — 96,4	86,77 ± 0,57	4,40	5,07 ✓
Indicele al-al/n-sn	60	49,3 — 82,9	69,53 ± 0,90	6,94	9,98 ✓
Statura	60	1580 — 1756	1666,75 ± 6,73	52,18	3,13 ✓
Statura șezînd	60	840 — 940	875,48 ± 3,56	27,59	3,15 ✓
Diametrul biacromial	60	360 — 425	388,06 ± 2,54	19,75	5,08 ✓
Diametrul bicretal	60	250 — 365	297,03 ± 2,58	20,00	6,73 ✓
Circumferința torace	60	880 — 1080	946,75 ± 8,50	65,92	6,96 ✓
Circumferința abdomen	60	740 — 1090	860,16 ± 13,17	102,02	11,86 ✓
Greutatea	60	53 — 94	67,81 ± 1,38	10,76	15,86 ✓
Indicele Rohrer	60	1,09 — 1,98	1,46 ± 0,03	0,20	13,70 ✓

Caractere somatoscopice: occipitalul bombat (43,33%), profilul convex al nasului (51,66%), arcu mandibular oblic (53,33%), conturul feței dreptunghiular (66,66%), irisul intermediar închis (78,32%), părul brun-negru (66,66%).

Tabelul nr. 2

Variabilitatea dimensională și conformativă cefalo-facială și somatică a populației comunității Pîngova

Dimensiuni și indici conformativi	N	Valori extreme	$\bar{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	63	176—198	184,66 ± 0,46	5,43	2,94 ✓
Diametrul eu-eu	63	145—165	157,49 ± 0,43	5,21	3,30 ✓
Diametrul ft-ft	63	107—138	115,01 ± 0,44	5,29	4,59 ✓
Diametrul zy-zy	63	134—157	143,77 ± 0,48	5,51	3,82 ✓
Diametrul go-go	63	96—119	109,93 ± 0,42	5,18	4,71 ✓
Diametrul n-gn	63	114—135	123,17 ± 0,65	6,42	5,21 ✓
Diametrul n—sn	63	38—57	52,22 ± 0,18	3,44	6,58 ✓
Diametrul al-al	63	31—42	35,41 ± 0,09	2,49	7,03 ✓
Diametrul t-v	63	116—143	128,12 ± 0,49	5,57	4,34 ✓
Indicele eu-eu/g-op	63	73,2—92,6	85,42 ± 0,46	3,66	4,28 ✓
Indicele t-v/g-op	63	63,0—79,9	69,45 ± 0,41	3,27	4,71 ✓
Indicele t-v/eu-eu	63	74,2—90,0	81,36 ± 0,45	3,58	4,40 ✓
Indicele ft-ft/eu-eu	63	65,4—84,8	73,18 ± 0,46	3,66	5,00 ✓
Indicele ft-ft/zy-zy	63	71,2—88,9	80,04 ± 0,48	3,83	4,79 ✓
Indicele go-go/zy-zy	63	70,8—83,5	76,39 ± 0,37	2,97	3,98 ✓
Indicele n-gn/zy-zy	63	73,5—97,0	85,79 ± 0,67	5,35	6,24 ✓
Indicele al-al/n—sn	63	57,1—88,1	67,48 ± 0,84	6,68	9,90 ✓
Statura	63	1550—1880	1686,46 ± 7,41	58,84	3,48 ✓
Statura șezînd	63	830—928	880,79 ± 3,93	31,20	3,54 ✓
Diametrul biacromial	63	360—420	391,31 ± 2,07	16,45	4,20 ✓
Diametrul bicretal	63	260—328	295,33 ± 2,16	17,15	5,80 ✓
Circumferința torace	63	840—1080	936,50 ± 6,90	54,77	5,84 ✓
Circumferința abdomen	63	730—1020	845,87 ± 10,70	114,52	13,53 ✓
Greutatea	63	47—88	66,42 ± 1,06	8,45	12,72 ✓
Indicele Rohrer	63	1,06—1,76	1,93 ± 0,02	0,17	12,23 ✓

Caractere somatoscopice : occipitalul mijlociu (79,36%), profilul nasului convex (53,96%), arcu mandibular oblic (68,25%), conturul feței dreptunghiular (87,30%), irisul intermediar închis (80,95%), părul brun P—Q (63,49%).

Tabelul nr. 3

Variabilitatea dimensională și conformativă cefalo-facială și somatică a populației comunității Mehadia

Dimensiuni și indici conformativi	N	Valori extreme	$\bar{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	60	175 – 196	188,21 ± 0,41	5,01	2,66
Diametrul eu-eu	60	147 – 164	159,31 ± 0,47	5,31	3,33 ✓
Diametrul ft-ft	60	104 – 123	115,56 ± 0,41	4,96	4,29 ✓
Diametrul zy-zy	60	137 – 158	144,01 ± 0,37	4,74	4,15
Diametrul go-go	60	98 – 120	114,46 ± 0,49	5,45	4,88 ✓
Diametrul n-gn	60	112 – 132	123,05 ± 0,55	5,75	4,67 ✓
Diametrul n-sn	60	48 – 61	53,06 ± 0,20	3,50	6,59 ✓
Diametrul al-al	60	28 – 40	35,73 ± 0,16	3,12	8,73 ✓
Diametrul t-v	60	118 – 142	130,83 ± 0,77	6,00	4,58 ✓
Indicele eu-eu/g-op	60	77,0 – 90,9	84,78 ± 0,39	3,04	3,59 ✓
Indicele t-v/g-op	60	59,7 – 76,3	68,73 ± 0,48	3,75	5,46 ✓
Indicele t-v/eu-eu	60	69,2 – 94,2	81,10 ± 0,61	4,72	5,77 ✓
Indicele ft-ft/eu-eu	60	64,0 – 79,1	72,60 ± 0,44	3,40	4,68 ✓
Indicele ft-ft/zy-zy	60	73,6 – 87,1	80,18 ± 0,40	3,07	3,83 ✓
Indicele go-go/zy-zy	60	69,4 – 86,9	77,43 ± 0,46	3,55	4,58 ✓
Indicele n-gn/zy-zy	60	76,4 – 99,3	85,52 ± 0,60	4,67	5,46 ✓
Indicele al-al/n-sn	60	50,8 – 86,9	67,93 ± 1,02	7,92	11,66 ✓
Statura	60	1560 – 1780	1688,13 ± 7,06	54,70	3,24
Statura șezînd	60	830 – 930	890,70 ± 3,73	28,29	3,24 ✓
Diametrul biacromial <i>A.A.</i>	60	360 – 420	394,40 ± 2,37	18,44	4,67 ✓
Diametrul bicretal <i>?</i>	60	210 – 320	289,35 ± 2,22	17,27	5,96 ✓
Circumferința torace	60	850 – 1100	937,66 ± 7,96	61,73	6,58 ✓
Circumferința abdomen	60	730 – 1020	826,83 ± 10,57	81,89	9,90 ✓
Greutatea	60	52 – 86	66,25 ± 1,12	8,75	13,20 ✓
Indicele Rohrer	60	0,92 – 1,81	1,38 ± 0,02	0,17	12,32 ✓

Caractere somatoscopice : occipitalul mijlociu (60,00%), profilul nasului convex (56,66%), arcul mandibular oblic (65,00%), conturul feței pentagonal alungit (50,00%), irisul intermediar închis (66,66%), părul brun-negru (71,66%).

Tabelul nr. 4

Variabilitatea dimensională și conformativă cefalo-facială și somatică a populației comunității Toplet

Dimensiuni și indici conformativi	N	Valori extreme	$\bar{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	60	173—196	185,33 ± 0,58	5,91	3,18 ✓
Diametrul eu-eu	60	148—170	160,25 ± 0,72	6,58	4,10 ✓
Diametrul ft-ft	60	105—120	116,23 ± 0,33	4,50	3,87 ✓
Diametrul zy-zy	60	132—152	144,56 ± 0,64	6,20	4,28 ✓
Diametrul go-go	60	97—118	111,03 ± 0,46	5,28	4,75 ✓
Diametrul n-gn	60	118—132	124,18 ± 0,44	5,14	4,13 ✓
Diametrul n-sn	60	47—61	53,05 ± 0,18	3,31	6,23 ✓
Diametrul al-al	60	31—45	35,56 ± 0,14	2,98	8,38 ✓
Diametrul t-v	60	118—146	130,46 ± 0,60	6,03	4,62 ✓
Indicele eu-eu/g-op	60	75,9—95,4	86,32 ± 0,53	4,11	4,76 ✓
Indicele t-v/g-op	60	63,1—79,8	70,47 ± 0,44	3,42	4,85 ✓
Indicele t-v/eu-eu	60	75,0—91,5	81,60 ± 0,45	3,51	4,30 ✓
Indicele ft-ft/eu-eu	60	66,1—79,7	72,73 ± 0,35	2,68	3,68 ✓
Indicele ft-ft/zy-zy	60	73,7—87,7	80,15 ± 0,38	2,97	3,71 ✓
Indicele go-go/zy-zy	60	70,6—82,5	76,62 ± 0,37	2,87	3,75 ✓
Indicele n-gn/zy-zy	60	78,7—94,3	85,65 ± 0,56	4,37	5,10 ✓
Indicele al-al/n-sn	60	52,5—84,9	67,43 ± 0,91	7,02	10,41 ✓
Statura	60	1590—1850	1704,95 ± 8,48	65,71	3,85 ✓
Statura șezind	60	880—970	897,15 ± 4,40	34,15	3,80 ✓
Diametrul biacromial	60	380—430	393,85 ± 2,38	14,44	3,66 ✓
Diametrul bicretal	60	270—328	294,00 ± 2,01	15,61	5,30 ✓
Circumferința torace	60	820—1180	950,00 ± 8,35	67,75	6,81 ✓
Circumferința abdomen	60	680—1140	856,16 ± 12,29	95,94	11,12 ✓
Greutatea	60	52—105	68,38 ± 1,29	10,06	14,71 ✓
Indicele Rohrer	60	1,08—2,25	1,39 ± 0,03	0,22	15,83

Caractere somatoscopice: occipitalul mijlociu (71,66%), profilul nasului convex (60,00%), arcu mandibular oblic (63,33%), conturul feței dreptunghiular (75,00%), irisul intermediar închis (55,00%), părul brun-negru (43,33%).

Calota cefalică este dominant dinarică pentru populațiile din culoarul Cerna, cu deosebire că la Cornea și Mehadia este consemnată intervenția elementului nordic, prin diametrul antero-posterior al capului lung, iar la Topleț intervenția elementului tipologic alpin, în special prin lățimea calotei. Masivul facial este dinaro-nordic pentru Cornea, alpin la Topleț, dimensiunile feței fiind dispuse cam la același nivel pe morfogramă, alpino-nordic la Mehadia, prin dezvoltarea feței mai puternic în sens orizontal decât vertical, și alpin la Plugova, toate dimensiunile feței având valori mijlocii la limita superioară. Nasul este alpin pentru toate populațiile din culoarul Cerna. Conformativ, este consemnat următorul complex tipologic pe comunități: pentru populația de la Cornea brahicefalie supracentrală, hipsicefalie mijlocie, metriocefalie subcentrală, eurimetopie și mezoprosopie supracentrală; pentru populația de la Plugova brahicefalie la limita extremă, hipsicefalie incipient mijlocie, metriocefalie subcentrală, eurimetopie și mezoprosopie; pentru populația din Mehadia se înregistrează brahicefalie spre limita extremă a categoriei, hipsicefalie incipient mijlocie, metriocefalie spre centrul categoriei, hipermetopie și mezoprosopie; pentru populația din Topleț hiperbrahicefalie incipientă, hipsicefalie mijlocie la centrul categoriei, metriocefalie subcentrală, eurimetopie supracentrală, mezoprosopie spre centrul categoriei. Fruntea este largă raportată la lărgimea morfologică a feței, iar nasul este lat în raport cu lungimea sa pentru toate comunitățile.

În ceea ce privește dimensiunile somatice, statura este mijlocie la limita superioară a categoriei pentru populația de la Cornea, supramijlocie la limita superioară a categoriei pentru populația de la Plugova, supra-mijlocie pentru populația de la Mehadia și mare pentru populația de la Topleț. Pentru statura șezînd este consemnată aceeași ordine de creștere valorică pe comunități ca și pentru statură. Analiza figurii 1 pune în evidență prezența de diferențe semnificative în mai mare măsură pentru dimensiunile cefalo-faciale, cu determinism predominant genetic, față de dimensiunile somatice, cu determinism predominant mezologic, acestea din urmă prezentînd o relativă omogenitate valorică.

Semnificația diferențelor dintre valorile medii dimensionale cefalo-faciale ale acestor populații se explică prin componența lor tipologică, prin forța diferită de exprimare fenotipică a elementelor tipologice nordice și alpine pe fondul modal dinaric.

Aceeași explicație poate fi dată pentru statură și statura șezînd, care diferențiază în cea mai mare măsură aceste populații din punct de vedere somatic.

Din analiza materialului prezentat se conchide că populațiile celor patru comunități din culoarul Cerna se caracterizează printr-o relativă neomogenitate a structurii lor antropologice, aceasta fiind pusă pe seama tipologiei lor oarecum diferite.

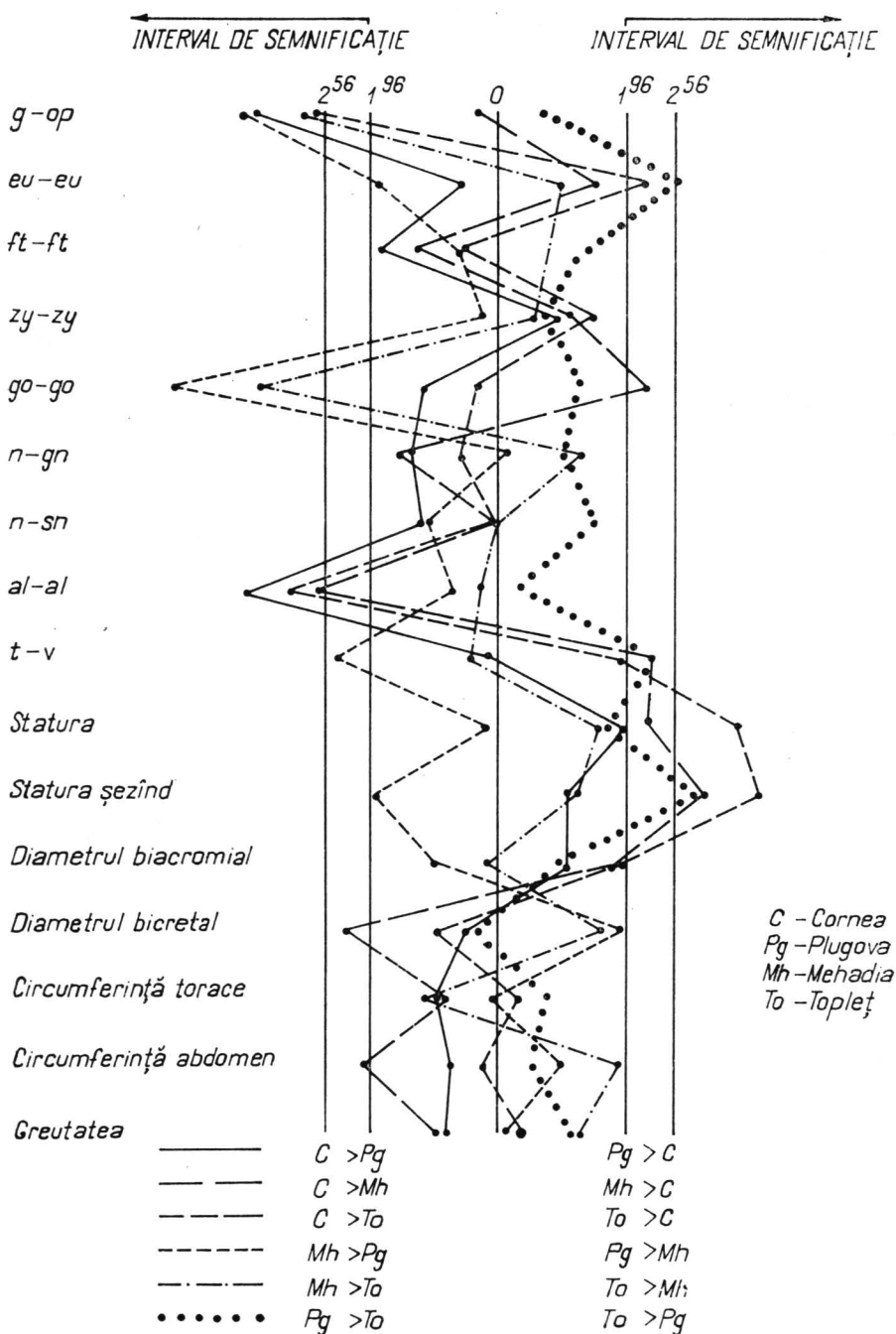

Fig. 1. — Testul „T” cumulativ de semnificație între comunitățile din culoarul Cerna.

LA ESTRUCTURA ANTROPOLOGICA DE UNAS POBLACIONES DEL PASO CERNA

RESUMEN

El trabajo representa una contribución inédita sobre la estructura antropológica de unas poblaciones del paso Cerna, a saber de las comunidades Cornea, Plugova, Mehadia, y Topleş.

Atestiguadas en varios documentos de los siglos XIII—XIV, ellos se han mantenido cierta homogeneidad estructural antropológica en lo que concierne el fondo tipológico dinarico en el cual se han sobrepuesto elementos de influencia nórdica y alpina, elementos que diferencian estas poblaciones.

Este estudio antropológico está el primero de este tipo, efectuado sobre unas poblaciones del paso Cerna; al mismo tiempo, él representa una contribución al amplio trabajo, que está elaborándose, el Atlas Antropológico de Romania.

*Institutul „Dr. V. Babeş”,
Laboratorul de antropologie Bucureşti*

DETERMINISMUL FACTORIAL AL UNOR TIPURI ANTROPOLOGICE DIN MUNTENIA (ROMÂNIA)

DE

MARIA VLĂDESCU

ELENA MACARIE și GEORGETA RUSU

572.5

Într-un studiu avînd la bază 21 de așezări umane din diferite zone ale țării (Mărginimea Sibiului, Țara Vrancei, Ținutul Pădurenilor, Valea Bistriței), Suzana Grințescu-Pop și Th. Enăchescu (4) au descris pe plan fenotipic în cadrul acestor populații 4 forme de calotă cefalică, 4 forme de față și 5 tipuri de nas, care se structurează în anumite combinații.

Cercetînd 16 sate numai din vestul Munteniei, deci pe un areal geografic mult mai restrîns, am regăsit și noi 3 tipuri de calotă, 2 tipuri de față și 3 tipuri de nas din cele descrise de autori în studiul menționat.

Considerînd că structura antropologică a populațiilor românești, așa cum se reflectă la nivelul segmentului cefalic, este unitară în diversitatea ei, ni s-a părut interesant să supunem datele noastre unui studiu pentru a scoate în evidență în ce măsură ele sînt determinate factorial.

REZULTATE

Datele au fost colectate din 16 sate, situate fie în zona depresionară a Carpaților din nordul județului Argeș, fie în Cîmpia Română dintre Olt și Argeș, și totalizează 1 500 de bărbați în vîrstă de 20—50 de ani. Studiul are la bază 9 caractere dimensionale cefalice: 4 ale calotei (g-op, eu-eu, t-v, ft-ft), 3 ale feței (n-gn, zy-zy, go-go) și 2 ale nasului (n-sn, al-al) (tabelul nr. 1). După ce am figurat morfograma taxonomică a fiecărui individ după metoda Suzana Grințescu-Pop și colab. (3), am selecționat din 1 500 de profile grafice numai 270, pe care le-am clasificat apoi în 4 tipuri antropologice: predominant dinaric, predominant alpin, predominant mediteranid și predominant nordic, concomitent prin caracterele calotei, ale feței și ale nasului. În tabelul nr. 1 am concentrat, comparativ, variabilitatea dimensională a celor 4 tipuri, iar în figura 1 reprezentarea lor grafică. Trecînd peste detaliile de structură, vom scoate în evidență că, din punct de vedere dimensional, calota predominant dinarică este în special înaltă ($t-v = 133,8$ mm), cea alpină este lată ($eu-eu = 160,8$ mm), iar cea mediteranidă și cea nordică se dezvoltă mai mult în sens antero-posterior ($g-op = 185,7$ și, respectiv, $193,5$ mm). Valorile medii ale diametrului frontal minim sînt de categorie mare, cu mențiunea că la mediteranizi fruntea este ceva mai îngustă.

În timp ce fața dinarică și cea nordică sînt înalte (chiar cu tendință spre foarte înalte la nordici), iar lățimile go-go și zy-zy înregistrează valori

Tabelul

Caractere

Caractere	Tip 1 β				Tip 2 λ		
	N	\bar{X}	σ	CV	N	\bar{X}	σ
1 g-op	62	184,3	3,70	2,01	62	183,3	4,14
2 eu-eu	62	157,3	3,04	1,93	62	160,8	3,85
3 t-v	62	133,8	2,58	1,93	62	123,5	5,47
4 ft-ft	62	110,9	5,20	4,69	62	110,1	3,80
5 zy-zy	62	144,7	4,21	2,91	62	144,9	4,73
6 go-go	62	111,4	4,54	4,08	62	112,0	5,39
7 n-gn	62	130,9	5,01	3,83	62	125,3	3,89
8 n-sn	62	59,5	3,10	5,21	62	54,6	4,65
9 al-al	62	35,6	2,23	6,26	62	35,1	2,17

care se mențin la limita dintre categoriile mijlocie și lată, fața grupului alpin nu se caracterizează prin asemenea decalaje. Toate dimensiunile se situează, pe morfogramă, aproximativ la același nivel și manifestă tendințe de dezvoltare spre categoria mare. Bărbații grupului predominant mediteranid au fața conformată pe dimensiuni mai mici. Înaltă, dar la limita inferioară, concomitent ea este mijlociu de dezvoltată în sens orizontal.

În sfârșit, cu excepția nasului de tip alpin, mijlociu de dezvoltat atât în înălțime, cât și în lățime, celelalte 3 tipuri au nasul mai energetic dezvoltat în sens vertical decât în sens orizontal. Dar, ca și la înălțimea feței, din nou la tipul mediteranid, comparativ cu tipurile dinaric și nordic, dimensiunea n-sn înregistrează valori mai mici (fig. 1).

Cele 4 funcții de discriminare calculate (tabelul nr. 2), corespunzătoare tipurilor antropologice selecționate, și probabilitatea de alocare a fiecărui individ la funcția apartenență au scos în evidență că au fost bine selecționați: 83,6% subiecți de tip dinaric, 87,1% de tip alpin, 95,5% de tip mediteranid și 92,8% de tip nordic.

Am recurs apoi la distanța generalizată Mahalanobis D^2 (semnificația a fost testată la un prag $\alpha = 0,05$), pentru a preciza și gradul de divergență dintre structuri. Așa cum ne indică tabelul nr. 3, din punct de vedere dimensional, tipurile sînt foarte diferite între ele.

Valorile sînt mai mari între populațiile brahicefale și mezocefale (alpină și nordică) și mai mici între acelea cu aceeași conformație (dinarică și alpină).

Analiza factorială. Din punct de vedere matematic, metoda de calcul este o adaptare a analizei componentelor principale (1), care constă în extragerea factorilor în ordinea descrescîndă a varianței lor. Pornind de la matricea corelațiilor, specifică fiecărui tip (tabelele nr. 4, 5, 6 și 7), au fost extrași 4 factori la primele 3 structuri și numai 3 pentru tipul predominant nordic (tabelul nr. 8).

În raport cu dezvoltarea în spațiu a segmentului cefalic, analiza factorială a scos în evidență existența unor componente care orientează dezvoltarea într-un anumit sens. Primul factor în cercetarea noastră apare ca un factor de formă, care determină dezvoltarea în sens orizontal a dimensiunilor capului și feței. Factorul al doilea este evident bipolar la tipurile 1 și 4 și opune dimensiunile orizontale celor verticale la bărbații

nr. 1

antropometrice

CV	Tip 3 M				Tip 4 N			
	N	\bar{X}	σ	CV	N	\bar{X}	σ	CV
2,26	66	185,7	2,95	1,59	83	193,5	4,12	2,15
2,39	66	147,2	3,57	2,47	83	150,2	4,11	2,74
4,43	66	121,0	4,44	3,67	83	124,2	5,76	4,76
3,45	66	107,6	3,17	2,95	83	110,2	5,14	4,66
3,26	66	138,4	4,11	2,97	83	141,6	4,07	2,87
4,81	66	109,2	4,95	4,53	83	110,5	5,68	5,14
3,10	66	125,7	5,10	4,06	83	131,9	5,64	4,28
8,52	66	56,2	3,35	5,96	83	59,3	3,15	5,31
6,18	66	34,7	2,33	6,71	83	35,8	2,46	7,03

Tabelul nr. 2

Funcții de discriminare

Funcții		I	II	III	IV
Caractere					
Constantă					
		- 2153,12695	- 2118,78711	- 2065,85156	- 2214,65430
Coeficienți					
1	g-op	11,37580	11,08177	11,83652	12,47112
2	eu-eu	4,34593	4,78584	3,49770	3,39308
3	t-v	0,36882	0,31208	0,29396	0,29548
4	ft-ft	-0,02494	-0,00544	-0,03615	-0,04311
5	zy-zy	4,21277	4,08960	4,04326	4,17437
6	go-go	1,51967	1,54229	1,62543	1,62250
7	n-gn	1,51632	1,46663	1,50597	1,58647
8	n-sn	5,59122	5,19491	5,42579	5,73295
9	al-al	4,75349	4,72861	4,48567	4,44272

Tabelul nr. 3

Distanța Mahalanobis (D^2)

Tip	1	2	3	4
1	—	$D^2 = 4,81$ $F = 15,34 (9; 113)$	$D^2 = 11,81$ $F = 38,95 (9; 117)$	$D^2 = 17,64$ $F = 65,05 (9; 134)$
2		—	$D^2 = 20,24$ $F = 67,32 (9; 118)$	$D^2 = 32,10$ $F = 119,52 (9; 135)$
3			—	$D^2 = 6,45$ $F = 24,93 (9; 139)$
4				—

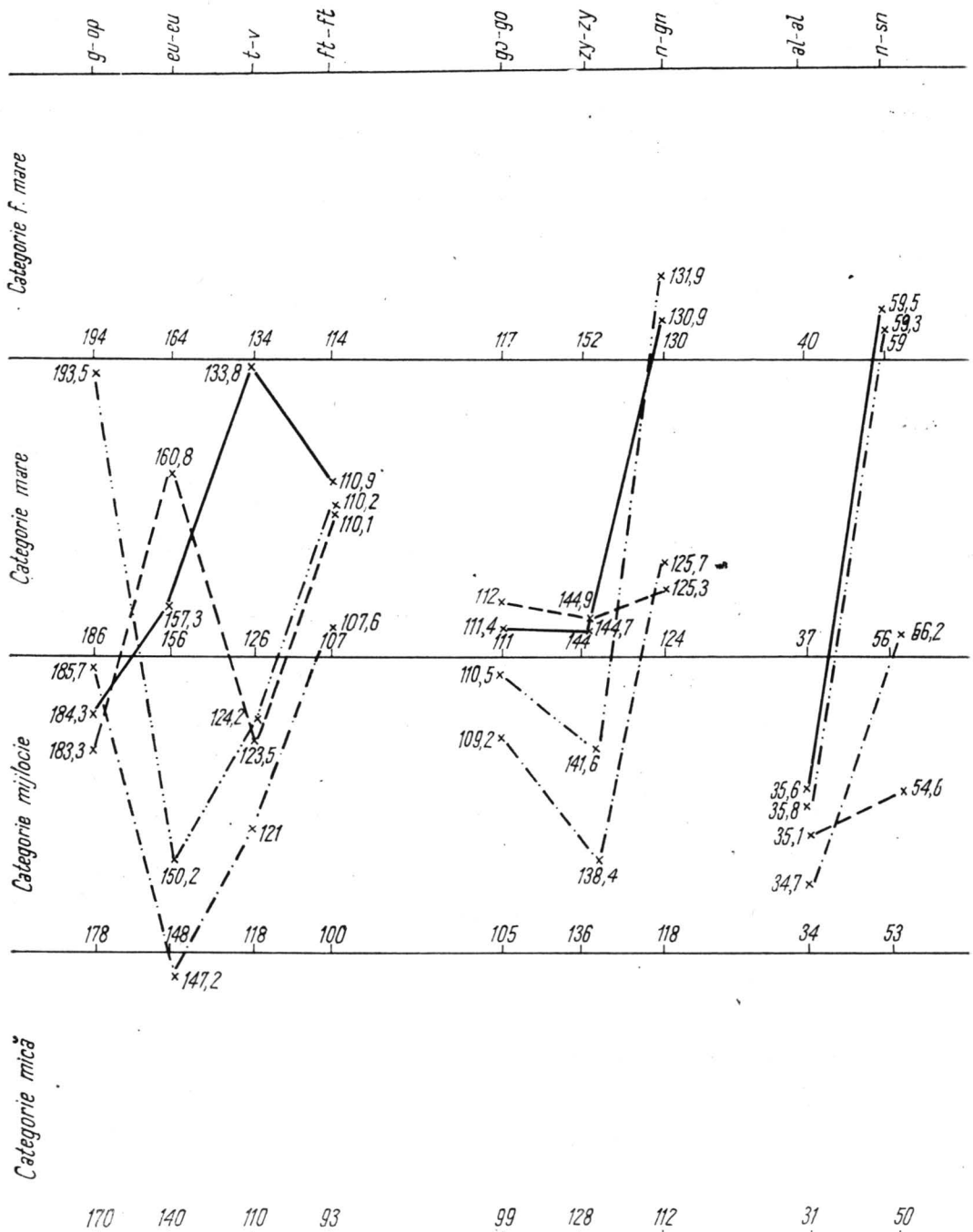

Fig. 1. — Morfogramele celor 4 tipuri antropologice din Muntenia.

Tabelul nr. 4

Matricea corelațiilor tip 1 N = 62

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,274	0,130	0,166	0,227	0,011	-0,006	-0,133	0,137
2	eu-eu	—	1,000	0,007	0,130	0,225	0,177	0,005	0,054	-0,163
3	t-v		—	1,000	-0,050	-0,086	0,167	-0,007	0,082	-0,108
4	ft-ft			—	1,000	0,430	0,228	0,078	-0,019	-0,046
5	zy-zy				—	1,000	0,270	0,070	-0,203	-0,052
6	go-go					—	1,000	0,258	0,114	-0,054
7	n-gn						—	1,000	0,557	-0,195
8	n-sn							—	1,000	-0,152
9	al-al								—	1,000

Tabelul nr. 5

Matricea corelațiilor tip 2 N = 62

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,327	0,070	0,167	0,132	0,146	0,137	0,298	0,031
2	eu-eu	—	1,000	0,052	0,039	0,362	0,196	0,151	0,018	0,187
3	t-v		—	1,000	0,043	0,077	0,052	0,112	0,098	0,242
4	ft-ft			—	1,000	0,060	0,103	0,092	0,014	0,246
5	zy-zy				—	1,000	0,474	0,068	0,053	0,051
6	go-go					—	1,000	0,125	0,123	0,118
7	n-gn						—	1,000	0,103	0,098
8	n-sn							—	1,000	0,020
9	al-al								—	1,000

Tabelul nr. 6

Matricea corelațiilor tip 3 N = 66

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,593	0,381	0,223	0,284	0,053	0,165	0,081	0,135
2	eu-eu	—	1,000	0,231	0,259	0,490	0,075	0,197	0,092	0,140
3	t-v		—	1,000	0,144	0,034	0,075	0,007	0,052	0,140
4	ft-ft			—	1,000	0,533	0,069	0,003	0,215	0,026
5	zy-zy				—	1,000	0,190	0,059	0,099	0,045
6	go-go					—	1,000	0,107	0,035	0,035
7	n-gn						—	1,000	0,476	0,245
8	n-sn							—	1,000	0,031
9	al-al								—	1,000

Tabelul nr. 7

Matricea corelațiilor tip 4 N = 83

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,411	0,067	0,096	0,025	0,006	0,114	0,014	0,057
2	eu-eu	—	1,000	0,210	0,303	0,440	0,260	0,099	0,030	0,067
3	t-v		—	1,000	0,218	0,031	0,026	0,085	0,032	0,021
4	ft-ft			—	1,000	0,336	0,159	0,049	0,030	0,107
5	zy-zy				—	1,000	0,520	0,156	0,071	0,183
6	go-go					—	1,000	0,206	0,112	0,177
7	n-gn						—	1,000	0,646	0,020
8	n-sn							—	1,000	0,132
9	al-al								—	1,000

Tabelul

Măsurarea

Caractere		Tip 1 N = 62				Tip 2 N		
		Factorii				Factorii		
		I	II	III	IV	I	II	III
1	g-op	0,365	-0,434	0,438	0,270	0,590	-0,286	-0,319
2	eu-eu	0,523	-0,157	0,302	-0,391	0,662	0,156	0,329
3	t-v	0,117	0,156	0,802	0,149	0,002	0,616	-0,115
4	ft-ft	0,620	-0,266	-0,319	0,077	0,304	-0,400	0,302
5	zy-zy	0,657	-0,429	-0,267	-0,047	0,705	0,358	0,166
6	go-go	0,621	0,136	0,031	0,239	0,668	0,205	-0,238
7	n-gn	0,453	0,674	-0,183	0,230	-0,090	0,514	0,321
8	n-sn	0,220	0,804	-0,002	0,166	-0,233	0,359	0,611
9	al-al	-0,279	-0,370	-0,092	0,779	0,141	0,535	-0,645
Valori proprii		1,953	1,748	1,142	1,000	1,906	1,497	1,290
Varianță (%)		0,219	0,411	0,538	0,649	0,212	0,378	0,521

dinarici și dimensiunile calotei celor ale feței la bărbații nordici. Din ansamblul saturațiilor, în general slabe, se detașează valorile mari ale înălțimii nasului și feței la dinarici și nordici, ale înălțimii calotei la alpini și ale înălțimii feței la mediteranizi. În comparație cu primul factor, factorul doi poate fi deci pus în relație cu dezvoltarea în înălțime și în special a înălțimii feței. Specificitatea celui de-al treilea factor este și mai evidentă. Două tipuri, dinaric și nordic, scot în evidență existența unei relații strinse între această componentă și înălțimea calotei. În ceea ce privește factorul al patrulea, subliniem corelația sa cu lățimea nasului la dinarici, cu lărgimea mandibulei, dar și cu cea a nasului la mediteranizi.

Nu putem pretinde că structurile taxonomice întâlnite în populația din Muntenia au fost total verificate din punctul de vedere al determinismului lor factorial. Totuși, câteva aspecte legate de specificul antropologic al fiecărui grup ies în evidență, și anume existența unui factor de lărgime în relație cu calota alpină, a unui factor de lungime corelat cu calota de tip mediteranid sau a unui factor de înălțime care condiționează dezvoltarea în sens vertical a capului dinaric. S-au evidențiat, de asemenea, factorii care influențează dezvoltarea în înălțime a feței și a nasului la bărbații de tip dinaric și nordic. Trebuie să mai menționăm că, în timp ce la tipurile 1 și 2 cei patru factori răspund de 64% din varianța sistemului, la tipul 3 valoarea procentuală crește pînă la 70%, iar la tipul 4 cei trei factori realizează numai 58% din varianță. Din datele noastre nu se evidențiază un factor general de dezvoltare. Aceste rezultate ne fac să presu-

nr. 8

factorilor

= 62	Tip 3 N = 66				Tip 4 N = 83		
	Factorii				Factorii		
	IV	I	II	III	IV	I	II
0,376	0,732	-0,059	-0,388	-0,108	0,227	-0,553	-0,285
0,422	0,794	0,077	-0,169	0,108	0,680	-0,406	0,222
0,111	0,419	-0,103	-0,557	-0,277	0,215	-0,138	0,708
0,319	0,595	0,349	0,315	-0,198	0,541	-0,258	0,170
0,201	0,679	0,446	0,291	0,005	0,754	-0,109	-0,375
0,438	0,080	0,436	0,195	-0,683	0,652	0,056	-0,436
0,540	-0,358	0,734	-0,325	-0,176	0,451	0,722	0,270
0,325	-0,350	0,496	-0,597	0,165	0,370	0,759	0,248
0,028	0,207	0,399	-0,357	0,625	0,327	0,032	-0,326
1,063	2,456	1,475	1,301	1,059	2,294	1,669	1,232
0,640	0,273	0,437	0,581	0,700	0,255	0,440	0,577

punem că analiza s-a concentrat asupra unor tendințe morfogenetice cu relevanță taxonomică care se manifestă foarte de timpuriu în cursul ontogenezei. Pe de altă parte, procentajele varianței ne indică și participarea altor influențe în determinismul tipului, influențe care afectează, credem, în mod inegal realizarea fiecăruia dintre ele.

THE FACTORIAL DETERMINISM OF SOME ANTHROPOLOGICAL STRUCTURES OF THE MUNTENIA REGION (ROMANIA)

SUMMARY

Four anthropological types of Western Muntenia, predominantly dinaric, alpine, mediterranean and northern, selected out of the male population of 16 villages, are studied (Table 1 and Fig. 1).

After separating the four structures by means of the taxonomical-morphogram method (3), the same data were subjected to the multivariate statistical analysis. Four discrimination functions, as well as the allocation probability of each individual to the belonging function were calculated. Were well selected: 83.6% dinaric-type subjects; 87.1% alpine-type ones; 95.5% belonging to the mediterranean type and 92.8% to the northern one. According to the highly significant D^2 values (Table 3), we

may state at the same time that the groups appear obviously distinctive. The factorial analysis (Table 8) emphasized among other factors a width factor correlated with the alpine brain pan, as well as a height factor conditioning the vertical development of the dinaric-conformation head. Were also well evidenced — in the dinaric and northern samples — the factors which influence the development in height of the face and of the nose.

BIBLIOGRAFIE

1. LAWLEY D. N., MAXWELL A. E., *Factor Analysis as a Statistical Method*, London, 1963.
2. MORRISON F. D., *Multivariate Statistical Methods*, New York, 1967.
3. POP-GRINȚESCU SUZANA, ENĂCHESCU TH., GEORGESCU VI., *Morfograma taxonomică*, St. cerc. antropol., 1965, 2, 151—159.
4. POP-GRINȚESCU SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contributions à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. roum. Anthropol., 1966, 3, 47—64.
5. RAO C. R., *The use and interpretation of principal components analysis in applied research*, Sankhya, seria A, 1964, 26, 329—358.
6. SCHREIDER E., *Les liaisons anthropométriques dans l'espèce humaine*, Anthropologie (Paris), 1963, 67, 1—2.

*Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București
și
Centrul de statistică matematică*

STUDIUL ANTROPOLOGIC COMPLEX AL SATULUI CRIȘAN

INTRODUCERE

DE

OLGA NECRASOV

572

Satul Crișan se întinde pe o lungime de 7,5 km de-a lungul brațului Sulina, în majoritate pe malul stîng al acestuia.

Clima regiunii este continentală, cu puține precipitații (sub 400 mm), dar cu o pronunțată umiditate a aerului din cauza evaporării unor întinse suprafețe de apă. Temperatura medie anuală variază între 9 și 11°C. Vinturile dominante sînt cele din nord și nord-est.

Satul se înscrie în categoria unităților demografice noi ale Deltei (arhivele de stare civilă datînd abia din 1926). Dezvoltarea se datorește poziției sale avantajoase pe brațul Sulina. Satul este compus din 212 case, dintre care unele sînt abandonate din cauza emigrării spre oraș a locuitorilor.

Actualmente, populația este formată din 496 de locuitori, aparținînd la două naționalități: română și ucraineană (cunoscută sub numele de hoholi). Este înregistrată o singură familie de lipoveni.

Ocupația predominantă a locuitorilor este pescuitul, la care se adaugă pentru acoperirea necesităților proprii gospodării cultivarea unor legume, precum și creșterea animalelor.

Din totalitatea locuitorilor au fost studiați 374 de subiecți, dintre care 171 de români (56 bărbați și 115 femei) și 203 hoholi (67 bărbați și 136 femei). Pentru studiul de față au fost reținuți numai subiecți în vîrstă de 20—60 de ani, constituindu-se patru serii după criteriile naționalitate și sex.

Au fost făcute investigații de ordin genealogic, demografic, alimentar, antropometric, somatoscopic, tipologic, fiziometric, hematotipic, biochimic și clinic.

În suita de față ne limităm la prezentarea rezultatelor privind aspectele demografice, variabilitatea caracterelor cefalo-faciale și a tipului antropologic, precum și variabilitatea conformației corporale.

Universitatea din Iași,

Laboratorul de morfologie și antropologie

Primit în redacție la 20 februarie 1975

ASPECTE DEMOGRAFICE LA POPULAȚIA DIN CRIȘAN

DE

MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA-ELENA ROȘCA, CEZARINA BĂLTEANU,
SILVIA GHIGEA, GEORGETA MIU și P. SEVASTRU

312

Populația satului Crișan se ridică astăzi la un efectiv total de 496 de locuitori, grupați în 163 de familii, din care unele sînt însă incomplete prin decesul unuia din parteneri.

ORIGINEA POPULAȚIEI ACTUALE

Din fișele genealogice întocmite de noi pentru fiecare familie pe bază de anchete, rezultă că 41 de familii sînt constituite din parteneri născuți în satul Crișan, 33 de familii au numai un partener originar din Crișan, celălalt provenind dintr-o altă localitate, iar 44 de familii au ambii parteneri născuți în alte localități.

În etapa actuală deci, gradul de endogamie a satului Crișan se poate evalua la 25,2%. O analiză mai profundă la nivelul generației a II-a în ascendență dovedește că numai 9 familii au și părinții născuți în comuna Crișan, ceea ce reprezintă de-abia 5,5%.

Pentru trecutul acestei unități demografice, arhiva ne permite o ridicare în timp numai începînd cu anul 1926.

Grupîndu-se pe decade căsătoriile care s-au oficiat în satul Crișan, se obțin rezultatele privind evoluția gradului său de endogamie, înscrise în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Caracterele căsătoriilor după proveniența partenerilor

Decada	Căsătorii endogame		Căsătorii exogame		Căsătorii mixte					
					Total		Soțul exogam		Soțul endogam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1926—1935	28	40,00	23	32,86	19	27,14	12	63,16	7	36,81
1936—1945	45	46,39	30	30,93	22	22,68	14	63,64	8	36,36
1946—1955	101	40,56	71	28,51	77	30,92	44	57,14	33	42,86
1956—1965	28	25,23	31	27,93	52	46,85	23	44,23	29	55,77
1966—1974	13	24,53	8	15,09	32	60,38	11	34,38	21	65,63

Din citirea cifrelor înscrise în acest tabel rezultă mai întâi o creștere a gradului de endogamie, iar apoi o continuă descreștere pînă în ultimii 20 de ani, cînd fenomenul pare să rămînă staționar. Merită să menționăm diminuarea numărului de căsătorii exogame la care ambii parteneri sînt străini de satul Crișan paralel cu o creștere a celor în care numai unul din parteneri este străin de sat. Are loc deci o diminuare a imigrărilor de familie în interiorul satului Crișan, intensificîndu-se căsătoriile pe care le-am denumit mixte, în care numai unul din parteneri este străin de acest sat.

De semnalat de asemenea că, în timp ce în ultimele trei decenii înainte de război (1926—1946) bărbații erau cei care în majoritate imigrau în satul Crișan din motive matrimoniale, după cel de-al doilea război mondial femeile imigrează aici din aceleași motive.

Se cuvine să acordăm în viitor atenție acestui aspect pentru a putea lămuri cauza acestei modificări pe planul nupțialității.

Rezultatele investigațiilor noastre pe teren referitoare la originea regională a partenerilor care s-au stabilit în satul Crișan intrînd astfel în componența actuală a populației sale sînt înscrise în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2

Originea teritorială a locuitorilor imigrați în satul Crișan din alte localități

Localitatea	N	Localitatea	N
Caraorman	55	Isaccea	1
Letea	19	Mahmudia	1
C. A. Rosetti	15	Pardiș	1
Beștepe	12	Telița	1
Sulina	11	Tulcea	1
Chilia Veche	6	Turcoaia	1
Diverse localități din			
U.R.S.S.	8	Valea Lucarilor	1
Dunavăț	5	Carasovăț	1
Mila 23	4	Buzău	1
Murighiol	4	București	1
Nufărul	3	Căscioare (jud. Ilfov)	1
Măcin	2	Crîngeni (jud. Teleorman)	1
Poșta	2	Fintinele (jud. Iași)	1
Cișla	1	Iași	1
I. G. Duca	1	Smeeni (jud. Bacău)	1
Gorgova	1	Sf. Gheorghe	1
Localitate neprecizată din			
Italia	1		

Din examinarea acestui tabel reiese că relațiile matrimoniale cele mai intense ale satului Crișan sînt realizate cu satul Caraorman, după care urmează localitățile Letea, C. A. Rosetti, Beștepe, Sulina, cu frecvențe de 10—20 de indivizi. Majoritatea celorlalți indivizi provin din diverse sate din Delta Dunării sau Dobrogea, cazurile imigraților din celelalte provincii ale țării noastre fiind cu totul izolate. De asemenea izolate sînt și cazurile de subiecți care s-au născut în alte țări: 6 în U.R.S.S. și 1 în Italia. Raza matrimonială pentru cea mai mare parte a celor veniți și stabiliți în satul Crișan este deci limitată la zonele învecinate.

STRUCTURA PE VÂRSTĂ ȘI SEX A POPULAȚIEI

La 15 iunie 1974, când s-a desfășurat ancheta noastră¹, populația satului Crișan s-a cifrat la 496 de locuitori, dintre care 238 de sex masculin și 258 de sex feminin. Sîntem deci în prezența unei ușoare precăderi a sexului feminin asupra celui masculin.

Construind piramida vîrstelor (fig. 1), ceea ce ne permite o distribuție pe sexe și etape cincinale de vîrstă, constatăm următoarele :

La fete, se remarcă un efectiv mai mic în grupa de 0—4 ani față de grupa de 5—9 ani, maximum de frecvență pentru sexul feminin înregistrîndu-se în grupa de 10—14 ani.

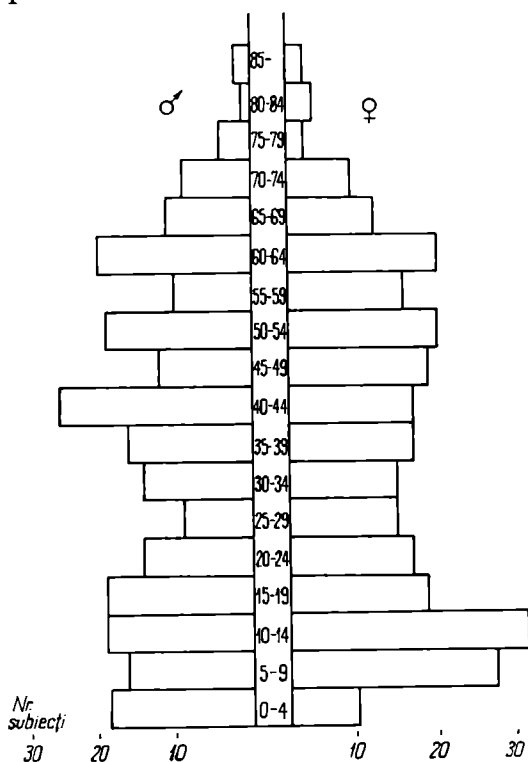

Fig. 1. — Piramida vîrstelor la populația din Crișan.

La băieți, situația este diferită în primele 4 grupe de vîrstă, efectivele fiind mult asemănătoare.

În ultimii 5 ani, raportul dintre sexe (*sex ratio*) suferă o dezechilibrare în favoarea băieților ($\text{♂} = 0,66$; $\text{♀} = 0,34$), în timp ce în perioada cincinală precedentă (1965—1969), dimpotrivă, a avut loc un excedent feminin

¹ După catagrafia pusă la dispoziție de medicul circumscripției Crișan, dr. Richtersporn, căruia îi aducem și pe această cale vii mulțumiri.

(♂ = 0,37 ; ♀ = 0,63). O situație similară s-a constatat și pentru intervalul 1960—1964.

Neglijînd distincția dintre sexe, se constată că în grupa de 0—4 ani efectivul de copii este mai mic (27 copii) decît în grupa de 5—9 ani (43 copii).

Grupele cuprinse între 20 și 35 de ani beneficiază de efective mai mici în raport atît cu grupele de 10—20 de ani, cît și cu cele de 40—60 de ani.

În adevăr, calculînd numărul mediu de copii în raport cu anul nașterii mamei, se constată o descreștere progresivă a numărului de copii în familie (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3
Numărul mediu de copil în raport cu anul nașterii mamei*

Anul nașterii mamei	1900—1909	1910—1919	1920—1929	1930—1935
Numărul de copii	6,58	4,48	3,57	2,92
Numărul de frați ai mamei	5,47	5,44	6,11	5,26

* În ultima grupă am luat în considerație numai mamele care au atins vîrsta de 40 de ani și care deci sînt aproape de limita maximă a fecundității.

Din tabel se constată totodată că mamele din fiecare decadă, cu excepția primei, au dat naștere unui număr mai mic de copii decît mamele lor.

Nu trebuie însă să uităm că, paralel cu tendința de reducere a natalității în satul Crișan, are loc și o reducere importantă a mortalității infantile. În adevăr, calculînd pe decade decedații sub 1 an la 1 000 de născuți vii, așa cum se practică de obicei în demografie, constatăm o reducere marcantă a mortalității infantile (tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4
Decedații sub 1 an raportați la 1 000 de născuți vii

Decada de vîrstă	1926—1935	1936—1945	1946—1955	1956—1965	1966—1974
Decedați la 1 000 născuți vii	148,6	132,9	284,9	22,2	35,7
Numărul născuți vii	370	331	292	134	112
Numărul deceselor	55	44	83	3	4
Sporul natural	315	287	209	131	108

Repartiția pe cele trei mari grupe de vîrstă : tineret, adulți-maturi și bătrîni, este pentru anul 1974 redată în tabelul nr. 5.

Tabelul nr. 5
Repartiția populației din Crișan în 1974 pe etape de vîrstă

Etape de vîrstă (ani)	Bărbați		Femei		Total	
		%	N	%	N	%
0—19	72	30,25	85	32,95	157	31,65
20—59	119	50,00	128	49,61	247	49,80
60—x	47	19,75	45	17,44	92	18,54

Față de situația obținută pentru județul Tulcea după datele publicate pentru anul 1973 în *Anuarul demografic al R.S.R.*, populația satului Crișan înregistrează o oarecare îmbătrânire demografică (tabelul nr. 6).

Astfel, comunele din județul Tulcea prezintă în adevăr în 1973 o proporție ceva mai ridicată de tineret și mai coborâtă de maturi și bătrâni față de satul Crișan.

Tabelul nr. 6

Repartiția populației comunelor din județul Tulcea în anul 1973 pe etape de vîrstă

Etapete de vîrstă (ani)	Bărbați		Femei		Total	
	N	%	N	%	N	%
0-19	38519	41,99	36568	40,18	75087	41,09
20-59	41942	45,72	42244	46,42	84186	46,07
60-x	11271	12,28	12185	13,39	23456	12,83

Avînd în vedere că indicii demografici calculați în mod clasic își au semnificații limitate în studiul populațiilor mici datorită variațiilor aleatorii de la un an la altul ale evenimentelor demografice (natalitate, mortalitate), am calculat indici propuși de R. Pressat pentru studiul micropopulațiilor :

$$\frac{P_{0-4}}{F_{20-44}} \text{ și } \frac{P_{15-39}}{P_{40-64}},$$

unde P desemnează populațiile celor două sexe în limitele de vîrstă indicate prin indicele F = populația feminină. Primul are valoarea de 0,35. Cel de-al doilea are valoarea de 0,89, deci subunitar, marcînd prin aceasta că reînnoirea populației adulte active se face greu, cele 25 de generații tinere fiind mai puțin numeroase decît cele 25 de generații mai vîrstnice care urmează să fie înlocuite. Situația globală pentru comunele județului Tulcea după datele din *Anuarul demografic al R.S.R.* oferă un indice de 1,45, caracterul său supraunitar indicînd o marcată posibilitate de înnoire a generațiilor bătrîne. Și prin acest procedeu rezultă că satul Crișan înregistrează, față de comunele județului Tulcea, o îmbătrînire demografică datorată, pe de o parte, tendinței de micșorare a natalității, iar pe de alta migrației tineretului spre orașe.

La acești doi factori s-ar putea adăuga și prelungirea duratei de viață, întrucît calcularea vîrstei medii la deces pe decade pentru populația care la moarte depășise vîrsta de 20 de ani indică o creștere a acesteia (tabelul nr. 7).

Tabelul nr. 7

Vîrsta medie a deceselor calculată pentru populația care a depășit vîrsta de 20 de ani

Perioada (ani)	1926-1935	1936-1945	1946-1955	1956-1965	1966-1974
Bărbați	59,5	59,6	61,2	62,4	64,0
Femei	61,4	61,0	61,2	65,5	64,2

O creștere mai importantă a vârstei medii a deceselor a suferit-o sexul masculin.

Așa cum au arătat-o studiile aprofundate demografice, pare că prelungirea duratei de viață nu influențează în mod important fenomenul de îmbătrânire demografică, ceilalți doi factori fiind esențiali în determinarea acestuia.

ASPECTS DÉMOGRAPHIQUES DE LA POPULATION DE CRIȘAN

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient l'origine et la structure (d'après l'âge et le sexe) ainsi que le comportement démographique (natalité et mortalité) de la population du village Crișan.

Les habitants proviennent en grande majorité d'autres communautés rurales du Delta du Danube.

On constate un degré élevé d'exogamie, spécialement pendant les deux dernières décennies.

Par rapport à la situation démographique générale du département Tulcea, le village Crișan présente un certain vieillissement démographique.

*Universitatea din Iași,
Laboratorul de morfologie și antropologie
și
Centrul de cercetări biologice Iași*

VARIABILITATEA CARACTERELOR CEFALO-FACIALE ȘI TIPURILE ANTROPOLOGICE DIN CRIȘAN

DE

OLGA NECRASOV, D. BOTEZATU, MARIA CRISTESCU, SILVIA GHIGEA, MARIA
ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE și C. FEDOROVICI

572.54

DIMENSIUNI ȘI PROPORȚII

Privită în ansamblu, variabilitatea caracterelor cefalo-faciale la cele două populații din satul Crișan înregistrează diferențe relativ mici, așa cum rezultă din analiza cifrelor înscrise în tabele.

Calota cefalică atît la români, cît și la hoholi, indiferent de sex, se caracterizează printr-un diametru antero-posterior mediu lung asociat cu un diametru transversal, ale cărui valori medii se situează la bărbați la limita dintre categoria mijlocie și cea largă, iar la femei la limita inferioară a acesteia din urmă. La cele două grupe de populații, diferența care s-ar putea remarca în ceea ce privește aceste două caractere constă într-o valoare medie a diametrului antero-posterior ceva mai redusă la hoholi decît la români, și aceasta în special la femei. Pentru diametrul transversal, numai seria de femei relevă unele diferențe mai sensibile, calota seriei feminine de hoholi fiind ușor mai largă decît a seriei feminine de români.

Tendința calotelor mai lungi la populația românească în raport cu cea hoholă se exprimă și prin repartiția subiecților pe scările clasice, întîlnindu-se la români o frecvență relativ mai ridicată de calote lungi față de hoholi, la care se înregistrează o frecvență mai mare de calote mijlocii. La ambele grupe de populații se constată însă o proporție majoritară de calote lungi, cele scurte fiind foarte rare.

Ca rezultat al acestui complex asociativ, indicele cefalic atît la români, cît și la hoholi este la ambele sexe de tip brahicefalic moderat cu o predominanță în general a calotei brahicefale și mezocefale. Formele hiperbrahicefale sînt totdeauna prezente, dar în mod minoritar față de celelalte două categorii citate. De remarcat slaba prezență a formelor dolicocefale sau chiar absența lor la unele serii. Menționăm că românii au un indice cefalic ușor mai scăzut decît hoholii, diferența fiind ceva mai sensibilă la femei.

Dimensiunea verticală a calotei este de tip înalt la bărbații hoholi și de tip mijlociu spre înalt la bărbații români. Femeile celor două populații prezintă însă medii de tip înalt.

Raportarea înălțimii calotei la lungime și lărgime pune în evidență o hipsicefalie și o metriocefalie moderată la toate cele patru serii, între ele existînd doar diferențe de nuanță.

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și dispersie pentru caracterele biometrice cefalo-faciale la populația din satul Crișan

	Sex	H o h o l i				R o m â n i			
		M	m	σ	V	M	m	σ	V
G-op	♀	179,90	0,43	5,60	3,11	181,16	0,49	4,71	2,50
	♂	187,98	0,47	5,50	2,92	188,39	0,87	7,65	4,06
Eu-eu	♀	151,44	0,30	3,94	2,60	150,45	0,54	5,27	3,50
	♂	155,65	0,37	4,35	2,79	155,60	0,60	5,31	3,41
Ft-ft	♀	111,41	0,36	4,74	4,25	111,26	0,49	4,71	4,23
	♂	113,50	0,49	5,64	4,96	115,22	0,51	4,51	3,91
T-v	♀	122,66	0,34	4,39	3,57	121,90	0,48	4,67	3,83
	♂	127,21	0,42	4,84	3,80	125,48	0,55	4,91	3,91
Zy-zy	♀	135,89	0,43	5,56	4,09	136,12	0,45	4,39	3,22
	♂	143,49	0,46	5,31	3,70	143,23	0,65	5,77	4,02
Go-go	♀	105,41	0,48	6,20	5,88	107,18	0,59	5,68	5,29
	♂	113,35	0,42	4,84	4,29	113,61	0,64	5,66	4,98
N-gn	♀	115,89	0,41	5,35	4,61	117,73	0,55	5,31	4,51
	♂	123,99	0,53	6,20	5,00	124,80	0,60	5,28	4,23
N-sto	♀	71,62	0,30	3,87	5,40	73,87	0,41	4,02	5,44
	♂	77,40	0,31	3,57	4,61	77,85	0,49	4,37	5,61
N-sbn	♀	50,97	0,35	4,53	8,88	52,03	0,29	2,79	5,36
	♂	54,05	0,34	3,91	7,23	55,20	0,39	3,47	6,28
Al-al	♀	30,93	0,19	2,56	8,27	32,24	0,28	2,70	8,37
	♂	33,68	0,23	2,74	8,13	34,82	0,44	3,87	11,11
Indice cefalic	♀	84,20	0,25	3,32	3,94	83,10	0,37	3,57	4,29
	♂	82,97	0,31	3,64	4,38	82,48	0,36	3,16	3,83
Indice vertico-longitudinal	♀	68,21	0,26	3,39	4,96	67,19	0,24	2,34	3,48
	♂	67,49	0,25	2,96	4,38	66,51	0,27	2,42	3,63
Indice vertico-transversal	♀	79,91	0,22	2,94	3,67	80,97	0,29	2,82	3,48
	♂	81,76	0,31	3,33	4,43	80,59	0,35	3,09	3,83
Indice fronto-parietal	♀	73,38	0,22	2,94	4,00	73,92	0,33	3,21	4,34
	♂	73,01	0,33	3,81	5,21	73,82	0,38	3,38	4,57
Indice jugo-parietal	♀	89,63	0,25	3,32	3,70	90,56	0,30	2,96	3,26
	♂	92,18	0,29	3,43	3,72	91,70	0,41	3,63	3,95
Indice jugo-mandibular	♀	77,50	0,26	3,35	4,32	78,47	0,38	3,67	4,67
	♂	78,23	0,27	3,18	4,02	79,36	0,44	3,94	4,96
Indice fronto-jugal	♀	81,89	0,22	2,95	3,60	81,47	0,31	3,07	3,76
	♂	78,90	0,31	3,63	4,62	80,16	0,40	3,51	4,37
Indice facial total	♀	84,27	0,36	4,72	5,60	85,80	0,42	4,04	4,70
	♂	86,79	0,43	5,03	5,79	87,14	0,45	3,97	4,55
Indice facial superior	♀	52,58	0,24	3,10	5,89	53,95	0,30	2,92	5,41
	♂	54,10	0,29	3,36	6,21	54,17	0,34	3,03	5,59
Indice nazal	♀	60,77	0,50	6,48	10,66	61,68	0,60	5,85	9,48
	♂	63,01	0,53	6,18	9,80	63,10	0,88	7,79	12,30

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categorii a caracterelor biometrice cefalo-faciale ale populației din satul Crișan (femei)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
G-op (scara Lebzelter-Saller)	x - 161 f. scurt	—	—	—	—
	162-169 scurt	4	5,33	—	—
	170-176 mijlociu	19	25,33	8	19,05
	177-184 lung	38	50,67	26	61,90
	185-x f. lung	14	18,64	8	19,05
Eu-eu (scara Lebzelter-Saller)	x - 134 f. îngust	—	—	—	—
	135-141 îngust	—	—	1	2,38
	142-149 mijlociu	29	38,67	20	47,62
	150-157 larg	43	57,33	18	42,86
	158-x f. larg	3	4,00	3	7,14
Indice cefalic (scara Martin-Saller)	x - 71,9 hiperdolico	—	—	—	—
	72,0-76,9 dolico	—	—	3	7,14
	77,0-81,9 mezo	22	29,33	12	28,57
	82,0-86,4 brahi	45	60,00	19	45,24
	86,5-91,9 hiperbrahi	17	22,67	8	19,05
	92,0-x ultrabrahi	1	1,33	—	—
T-v (scara Routil)	x - 103 f. jos	—	—	—	—
	104-111 jos	1	1,33	—	—
	112-119 mijlociu	19	25,33	13	30,95
	120-127 înalt	51	68,00	23	54,76
	128-x f. înalt	4	5,33	6	14,29
Indice vertico-longitudinal (scara Martin-Saller)	x - 57,9 camecefal	—	—	—	—
	58,0-62,9 ortocefal	2	2,67	2	4,76
	63,0-67,9 moderat	30	40,00	23	54,76
	68,0-72,9 mijlociu	35	46,67	16	38,10
	73,0-x marcat	8	10,67	1	2,38
Indice vertico-transversal (scara Martin)	x - 78,9 tapeinocefal	25	33,33	11	26,19
	79,0-84,9 metriocefal	43	57,33	28	66,67
	85,0-x acrocefal	7	9,33	3	7,14
Ft-ft (scara Martin-Saller)	x - 92 f. îngust	—	—	—	—
	93-99 îngust	2	2,67	—	—
	100-106 mijlociu	8	10,67	6	14,29
	107-113 larg	46	61,33	24	57,14
	114-x f. larg	19	25,33	12	28,57
Indice fronto-parietal (scara Martin-Saller)	x - 65,9 stenometop	—	—	—	—
	66-68,9 metriometop	7	9,33	2	4,76
	69-x eurimetop	68	90,67	40	95,24
Zy-zy (scara Lebzelter-Saller)	x - 120 f. îngust	—	—	—	—
	121-127 îngust	6	8,00	1	2,38
	128-135 mijlociu	27	36,00	19	45,24
	136-142 larg	36	48,00	18	42,86
	143-x f. larg	6	8,00	4	9,52
Indice facial total (scara Martin-Saller)	x - 76,9 hipoeuriprosop	2	2,67	—	—
	77,0-80,9 euriprosop	16	21,33	4	9,52
	81,0-84,9 mezoprosop	24	32,00	19	45,24
	85,0-89,9 leptoprosop	25	33,33	13	30,95
	90,0-x hiperleptoprosop	8	10,67	6	14,29

Tabelul nr. 2 (continuare)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
N-sto (scara Weninger)	x -53,9 f. jos	—	—	—	—
	54,0-59,9 jos	—	—	—	—
	60,0-65,9 mijlociu	4	5,33	1	2,38
	66,0-71,9 înalt	35	46,67	14	33,33
	72,0-x f. înalt	36	48,00	27	64,29
Indice facial superior (scara Martin)	x -46,9 hipereuriën	3	4,00	—	—
	47,0-51,9 euriën	30	40,00	10	23,81
	52,0-56,9 mezen	34	45,33	26	61,90
	57,0-60,9 lepten	8	10,67	6	14,29
	61,0-x hiperlepten	—	—	—	—
N-gnt (scara Lebzelter-Saller)	x -102 f. joasă	—	—	—	—
	103-107 joasă	10	13,33	1	2,38
	108-113 mijlocie	29	38,67	15	35,71
	114-119 înaltă	22	29,33	14	33,33
	120-x f. înaltă	14	18,68	12	28,57
Go-go (scara Weninger)	x -85,9 f. îngustă	—	—	—	—
	86-91,9 îngustă	—	—	—	—
	92-97,9 mijlocie	9	12,00	1	2,38
	98-103,9 largă	23	30,67	12	28,57
	104-x f. largă	43	57,33	29	69,05
Indice jugo-mandibular (scara Lebzelter-Saller)	x -67,9 f. îngust	—	—	—	—
	68-72,9 îngust	9	12,00	4	9,52
	73-77,9 mijlociu	34	45,33	15	35,71
	78-82,9 larg	27	36,00	18	42,86
	83-x f. larg	5	6,67	5	11,90
Indice fronto-jugal (scara Lebzelter-Saller)	x -71,9 f. îngust	—	—	—	—
	72-76,9 îngust	6	8,00	3	7,14
	77-81,9 mijlociu	28	37,33	19	45,24
	82-86,9 larg	37	49,33	20	47,62
	87-x f. larg	4	5,33	—	—
N-sbn (scara E. von Eickstedt)	x -45 f. scurt	8	10,67	—	—
	46-48 scurt	15	20,00	6	14,29
	49-51 mijlociu	22	29,33	14	33,33
	52-54 lung	20	26,67	14	33,33
	55-x f. lung	10	13,33	8	19,05
Al-al (scara E. von Eickstedt)	x -27 f. îngust	8	10,66	2	4,76
	28-30 îngust	35	46,66	10	23,81
	31-33 mijlociu	22	29,33	22	52,38
	34-36 larg	9	12,00	6	14,22
	37-x f. larg	1	1,33	2	4,76
Indice nazal (scara Martin-Saller)	x -54,9 hipoleptorin	14	18,67	6	14,29
	55-59,9 leptorin	16	21,33	6	14,29
	60-64,9 mezorin	30	40,00	19	45,24
	65-69,9 camerin	11	14,67	8	19,05
	70-x hipercamerin	4	5,33	3	7,14

Tabelul nr. 3

Repartiția procentuală a dimensiunilor și indicilor cefalo-faciali ai populației din satul Crișan (bărbați)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
G-op (scara Lebzelter-Saller)	x — 169 f. scurt	—	—	—	—
	170—177 scurt	—	—	3	8,57
	178—185,9 mijlociu	26	43,33	11	31,42
	186—193 lung	26	43,33	13	37,14
	194—x f. lung	8	13,33	8	22,85
Eu-eu (scara Lebzelter-Saller)	x—139 f. îngust	—	—	—	—
	140—147 îngust	3	5,00	3	8,57
	148—155 mijlociu	31	51,66	16	45,71
	156—163 larg	23	38,33	14	40,00
	164—x f. larg	3	5,00	2	5,71
Indice cefalic (scara Martin-Saller)	x — 70,9 hiperdolico	—	—	—	—
	71 — 75,9 dolico	2	3,33	—	—
	76 — 80,9 mezo	16	26,66	14	40,00
	81 — 85,4 brahi	31	51,66	16	45,71
	85,5—90,9 hiperbrahi	11	18,33	5	14,28
	91 —x ultrabrahi	—	—	—	—
T-v (scara Routil)	x — 109 f. jos	—	—	—	—
	110—117 jos	2	3,33	1	2,85
	118—125 mijlociu	20	33,33	20	57,14
	126—133 înalt	31	51,66	13	37,14
	134—x f. înalt	7	11,66	1	2,85
Indice vertico-longitudinal (scara Martin-Saller)	x — 57,9 camecefal	—	—	—	—
	58—62,9 ortocefal	3	5,00	1	2,85
	63—67,9 moderat	34	56,66	25	71,42
	68—72,9 mijlociu	21	35,00	8	22,85
	73—x marcat	2	3,33	1	2,85
Indice vertico-transversal (scara Martin-Saller)	x — 78,9 tapeinocefal	15	25,00	6	17,14
	79—84,9 metriocefal	33	55,00	27	77,14
	85—x acrocefal	12	20,00	2	5,71
Ft-ft (scara Martin-Saller)	x — 92 f. îngustă	—	—	—	—
	93— 99 îngustă	1	1,66	1	2,85
	100—106 mijlocie	6	10,00	1	2,85
	107—113 largă	25	41,66	14	40,00
	114—x f. largă	28	46,66	19	54,28
Indice fronto-parietal (scara Martin-Saller)	x — 65,9 stenometop	4	6,66	1	2,85
	66—68,9 metriometop	3	5,00	3	8,57
	69—x eurimetop	53	88,33	31	88,57
Žy-zy (scara Lebzelter-Saller)	x — 127 f. îngust	—	—	—	—
	128—135 îngust	5	8,33	5	14,28
	136—143 mijlociu	29	48,33	16	45,71
	144—151 larg	19	31,66	11	31,42
	152—x f. larg	7	11,66	3	8,57
Indice facial total (scara Martin-Saller)	x—78,9 hipereuriprosop	4	6,66	1	2,85
	79—83,9 euriprosop	14	23,33	5	14,28
	84—87,9 mezoprosop	18	30,00	12	34,28
	88—92,9 leptoprosop	18	30,00	15	42,85
	93—x hiperleptoprosop	6	10,00	2	5,71

Tabelul nr. 3 (continuare)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
N-sto (scara Weninger)	x - 58,9 f. jos	—	—	—	—
	59 - 64,9 jos	—	—	—	—
	65 - 70,9 mijlociu	3	5,00	—	—
	71 - 76,9 înalt	26	43,33	16	45,71
	77 - x f. înalt	31	51,66	19	54,28
Indice facial superior (scara Martin)	x - 46,9 hipereuriën	1	1,66	—	—
	47 - 51,9 euriën	16	26,66	10	28,57
	52 - 56,9 mezen	32	53,33	18	51,42
	57 - 60,9 lepten	9	15,00	6	17,14
	61 - x hiperlepten	2	3,33	1	2,85
N-gn (scara Lebzelter-Saller)	x - 111 f. joasă	1	1,66	—	—
	112 - 117 joasă	5	8,33	3	8,57
	118 - 123 mijlocie	26	43,33	11	31,42
	124 - 129 înaltă	16	26,66	16	45,71
	130 - x f. înaltă	12	20,00	5	14,28
Go-go (scara Weninger)	x - 92,9 f. îngust	—	—	—	—
	93 - 98,9 îngust	—	—	—	—
	99 - 104,9 mijlociu	4	6,66	2	5,71
	105 - 110,9 larg	13	21,66	9	25,71
	111 - x f. larg	43	71,66	25	68,57
Indice jugo-mandibular (scara Lebzelter-Saller)	x - 69,9 f. îngust	1	1,66	—	—
	70 - 74,9 îngust	3	5,00	5	14,28
	75 - 79,9 mijlociu	38	63,33	19	54,28
	80 - 84,9 larg	15	25,00	13	37,14
	85 - x f. larg	3	5,00	3	8,57
Indice fronto-jugal (scara Lebzelter-Saller)	x - 69,9 f. îngust	1	1,66	—	—
	70 - 74,9 îngust	8	13,33	3	8,57
	75 - 79,9 mijlociu	23	38,33	17	14,57
	80 - 84,5 larg	27	45,00	12	34,28
	85 - x f. larg	1	1,66	3	8,57
N-sbn (scara E. von Eickstedt)	x - 49 f. scurtă	9	15,00	—	—
	50 - 52 scurtă	13	21,66	8	22,85
	53 - 55 mijlocie	22	36,66	14	40,00
	56 - 58 lungă	9	15,00	7	20,00
	59 - x f. lungă	7	11,66	6	17,14
Al-al (scara E. von Eickstedt)	x - 30 f. îngustă	10	16,66	6	17,14
	31 - 33 îngustă	22	36,66	10	28,57
	34 - 36 mijlocie	21	35,00	11	31,42
	37 - 39 largă	6	10,00	4	11,42
	40 - x f. largă	1	1,66	4	11,42
Indice nazal (scara E. von Eickstedt)	x - 54,9 hipoleptorin	7	11,66	5	14,28
	55 - 59,9 leptorin	13	21,66	7	20,00
	60 - 64,9 mezorin	24	40,00	12	34,28
	65 - 69,9 camerin	9	15,00	4	11,42
	70 - x hipercamerin	7	11,66	8	22,85

Repartiția pe categorii a indicelui vertico-longitudinal arată o concentrare majoritară în categoria hipsicefală, numai 2—5% situându-se în categoria ortocefală, cea camecefală fiind absentă la toate seriile. Indicele vertico-transversal comportă o distribuție cu unele particularități specific populaționiste, bărbații români oferind o frecvență relativ mai mică de calote acrocefale și tapeinocefale decât hoholii. Din acest punct de vedere, diferențele sînt mult mai puțin exprimate la femei.

Fruntea este în general largă și foarte largă la întreaga populație din satul Crișan, mediile diametrului frontal fiind la femeile ambelor populații practic egale, în timp ce la seriile masculine se înregistrează o ușoară diferență în avantajul bărbaților români.

Indicele fronto-parietal se concentrează puternic în categoria eurimetopă, ceea ce determină medii de tip eurimetop. De reținut că și din punctul de vedere al valorii relative populația românească prezintă o frunte ceva mai largă.

Fața, sub aspect dimensional, prezintă drept caracteristică generală o dezvoltare destul de echilibrată a dimensiunilor verticale față de cele transversale, înălțimea totală a feței fiind în medie mijlocie spre înaltă, iar lărgimea zigioanelor mijlocie spre largă. Aceasta situează populația din satul Crișan în categoria feței mezoprosope cu tendințe spre limita superioară a acesteia.

Repartiția pe categorii a indicelui facial total arată o predominanță a fețelor mezoprosope și leptoprosope la ambele grupe de populații, hoholii distingîndu-se totuși față de români printr-o frecvență relativ mai mare de fețe joase euriprosope.

Nasul este de lungime și lărgime mijlocie, ceea ce conduce la un indice nazal în medie de tip mezin la seriile studiate în satul Crișan. O distincție care s-ar putea face între cele două grupe etnice constă în o frecvență relativ mai ridicată a nasului scurt și foarte scurt la populația hoholă în raport cu cea românească, dar frecvența relativ mai mare a diametrului transversal nazal de tip foarte larg la români face ca indicele nazal să fie în medie ceva mai ridicat la aceștia din urmă.

Referindu-ne acum la relațiile calotă — față, constatăm că lărgimea relativă a frunții în raport cu lățimea feței se situează prin valoarea sa medie în categoria mijlocie la hoholi și în categoria largă la români. Între femeile celor două populații nu se înregistrează nici o diferență din acest punct de vedere.

Indicele de dezvoltare relativă a lărgimii mandibulei în raport cu lărgimea feței este în medie de tip mijlociu, înregistrîndu-se o ușoară tendință spre valori mai înalte la populația românească comparativ cu cea hoholă.

CARACTERELE SOMATOSCOPICE

Am reținut pentru analiza repartiției pe categorii următoarele caractere somatoscopice cefalo-faciale :

Occipitalul prezintă o predominanță a formelor mijlociu de bombate atât la seriile de femei, cât și la cele de bărbați la ambele populații.

S-ar putea totuși semnala o frecvență relativ mai mare a occipitalelor bombate la români.

Urechea este la toate seriile predominant mijlocie, dar la bărbați locul al doilea în mod distanțat îl ocupă urechea mare, în timp ce la femei urechea mare și urechea mică sînt aproape paritar reprezentate.

Lobul este de obicei mijlociu, la bărbați în rîndul al doilea venind lobul mare, iar la femei această categorie fiind paritar reprezentată cu cea mică.

Nasul prezintă rădăcina de obicei mijlocie și numai rareori înaltă sau joasă. Carena este predominant dreaptă la ambele populații, celelalte categorii înscriind frecvențe care se eșalonează diferit la cele două sexe. Astfel, la bărbații celor două populații locul al doilea îl ocupă carenele convexe și ondulate, cele concave fiind rar întîlnite, în timp ce la femeile de ambele populații locul al doilea este ocupat de carenele concave. Virful este cu precădere drept, urmînd, ca frecvență, virful ridicat în sus, atît la femei, cît și la bărbați.

Malarele oferă, ca poziție, cele mai înalte frecvențe în categoria mijlocie, tendința spre frontalizare fiind ceva mai bine manifestată decît cea spre temporalizare. Ca relief, predomină malarele mijlocii, o oarecare variabilitate populaționistă înregistrîndu-se pentru malarele puternice, care sînt cu o frecvență ușor mai crescută la români decît la hoholi.

Fanta palpebrală are o orientare fie dreaptă marcată, fie oblică în sus, cu tendință spre oblicizare în sus ceva mai mică la populația românească.

Bărbia la două treimi din populația satului Crișan este proeminentă; restul populației are aproape în totalitate bărbiile drepte, bărbiile retrase fiind cu totul excepționale. Nu se înregistrează diferențe între populații în ceea ce privește poziția bărbiei.

Marginea mandibulei oferă la toate seriile o orientare fie mijlocie, fie orizontală, formele oblice fiind mult mai rar întîlnite. S-ar putea semnala o frecvență relativ mai crescută a formelor cu orientare orizontală la români decît la hoholi.

Gonioanele sînt în mod majoritar mijlocii, rareori fiind întîlnite în întreaga populație a satului Crișan gonioane dezvoltate.

Conturul feței înscrie o variabilitate diferențiată după sex. La bărbații celor două populații predomină formele pentagonale, al doilea loc ocupîndu-l forma ovală, care este ceva mai bine reprezentată la români. O formă a cărei prezență ar putea să fie însă subliniată este cea dreptunghiulară, celelalte reprezentînd cazuri izolate. La femei predomină în mod covîrșitor formele ovale, urmînd apoi cele pentagonoide, dar cu frecvențe mult mai mici.

PIGMENTAȚIA

Pigmentația părului (tabelul nr. 4) prezintă atît la bărbați, cît și la femei o variabilitate care tinde spre nuanțe mai deschise la populația hoholă (nuanțe P—T = 21% la bărbați și 22% la femei) decît la cea.

română (nuanțe P—T = 15,5% la bărbați și 10% la femei). La fiecare din acestea rămâne însă predominantă frecvența categoriei brune, care la bărbații români întrunește 79% din cazuri, iar la femeile românce 90%

Tabelul nr. 4

Pigmentația părului la populația din Crișan

Culoarea		Hoholi				Români			
		bărbați		femei		bărbați		femei	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Blondă	K—L	1	1,18	—	—	—	—	—	—
Blondă închis	M—O	—	—	2	2,10	—	—	—	—
Castanie	P—T	17	20,00	21	22,10	7	15,56	5	10,00
Brună	U—Y	66	77,65	71	74,73	36	80,00	45	90,00
Roșie	I—VI	1	1,18	1	1,05	2	4,44	—	—

din cazuri, în timp ce la bărbații hoholi proporția este de 77,65%, iar la femeile de aceeași naționalitate de 74,73%.

Pigmentația irisului (tabelul nr. 5) manifestă o diferențiere între cele două populații prin frecvența ochilor de culoare închisă, care este semnificativ mai mică la hoholi (4,71% la bărbați 13,68% la

Tabelul nr. 5

Pigmentația irisului la populația din Crișan

Culoarea		Hoholi				Români			
		bărbați		femei		bărbați		femei	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Deschisă	1a—2c	30	35,30	26	27,36	18	40,00	15	30,00
Intermediară	3—11	51	58,82	56	58,94	19	42,22	20	40,00
Închisă	12—14	4	4,71	13	13,68	8	17,78	15	30,00

femei) decît la români (17,78% la bărbați și 30,00% la femei). Proporția aceasta se realizează pe seama ochilor intermediari, care sînt în mod corespunzător mai frecvenți la hoholi (58,82% la bărbați și 57,89% la femei) decît la români (42,20% la bărbați și 40,0% la femei). Ca rezultat, ochii de culoare deschisă nu realizează diferențe importante la nivelul acestor două populații.

Asocierea culorii ochilor cu cea a părului apare în mod dizarmonic cu frecvența mai mare la hoholi decît la români, părul brun cu ochii intermediari întrunind procente mai ridicate la primii pentru ambele sexe (47,00% și 48,43%) decît la ceilalți (33,33% și 34,00%).

STRUCTURA TIPOLOGICĂ

O privire de ansamblu asupra complexelor asociative care se realizează la nivel individual prin participarea atît a caracterelor metrice, cît și a celor somatoscopice (morfologice și pigmentare) ne permite să carac-

terizăm populația din satul Crișan ca fiind destul de unitară sub aspectul tipului antropologic predominant. În adevăr, atât populația românească, cât și cea hoholă prezintă o calotă cu o lungime care se înscrie printre cele mai înalte valori întâlnite la populațiile studiate pînă acum în țara noastră. Asociată cu o lărgime de tip mijlociu spre larg, ambele populații realizează un indice cefalic mediu brahicefal atenuat, cu o frecvență importantă de calote mezocefale, mai ales la români. Înălțimea calotei, în medie ridicată, imprimă o hipsicefalie moderată și o metriocefalie marcată.

Aceste caracteristici ale calotei, asociate în mod frecvent cu fețe mezoprosope, cu indici nazali de tip mezorin, cu ochi intermediari (deși părul la adulți este cel mai frecvent de nuanță mai închisă), ne permit să conchidem asupra unei oarecare predominanțe a elementelor nordice. În acest sens argumentează și caracteristicile morfologice ale feței: carene nazale drepte, contur facial frecvent oval, bărbii proeminente, malare cu dezvoltare și frontalizare mijlocie, gonioane mijlocii.

La acest fond structural fundamental, care dă notă comună populației din Crișan, se adaugă însă și elemente ale celorlalte tipuri antropologice, a căror pondere manifestă o oarecare specificitate pentru fiecare din cele două populații.

Diferențele se referă în special la prezența tipului mediteranoid, mai bogat în populația românească decît în cea hoholă, manifestat printr-o pigmentație mai închisă a ochilor și a părului, printr-o frecvență mai mare de fețe leptoprosope și de staturi mai joase.

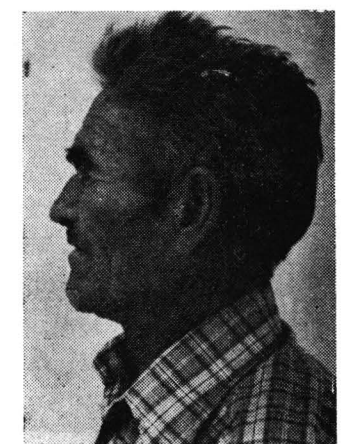
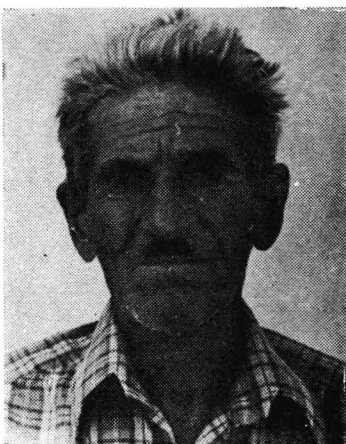
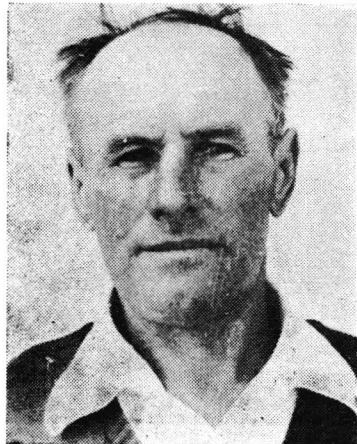
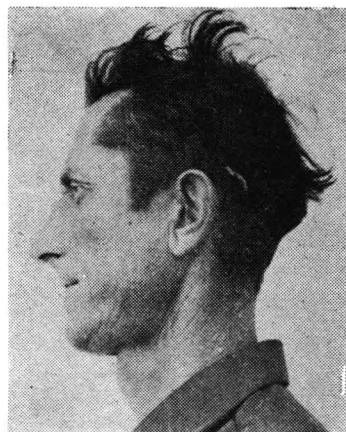
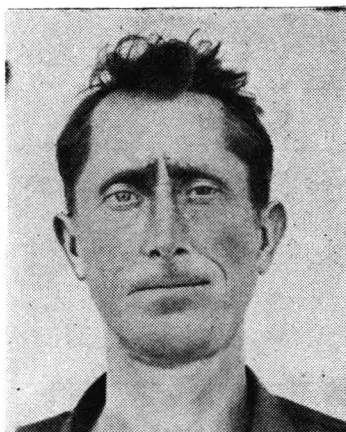
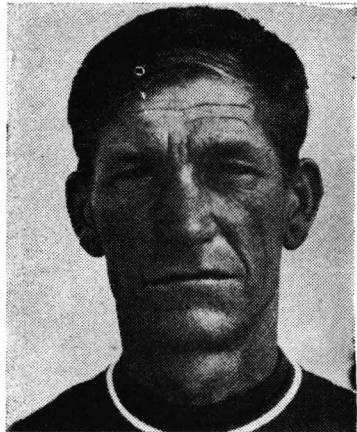
În ceea ce privește celelalte tipuri antropologice europoid, dinaric, est-europoid și alpin (ultimul fiind cel mai puțin frecvent), elementele acestora se exprimă cel mai adesea sub forma de caractere puternic dispersate.

CONCLUZII

Cele două populații din satul Crișan prezintă un grad de asemănare destul de pronunțat în ceea ce privește caracterele biometrice absolute și relative (indici) ale regiunii cefalo-faciale. O diferențiere ceva mai marcată se observă pentru caracterele somatoscopice morfologice și mai ales pigmentare, care atestă o pondere mai mare a elementului mediteranoid la români decît la hoholi.

Trebuie să subliniem însă că populația românească din Crișan (și din comuna Chilia Veche, deja studiată de noi, dar nepublicată) prezintă mai multe elemente nordice decît în alte regiuni studiate pînă acum, apropiindu-se din acest punct de vedere, în oarecare măsură, de populația din Țara Dornelor.

Va fi interesant de urmărit dacă această caracteristică tipologică a populației românești din Crișan și Chilia Veche va fi întâlnită și în alte comunități din Delta Dunării și în general din Dobrogea.

VARIABILITÉ DES CARACTÈRES CÉPHALO-FACIAUX ET LES TYPES ANTHROPOLOGIQUES À CRIȘAN

RÉSUMÉ

Une vue d'ensemble sur les complexes associatifs individuels (concernant autant les caractères biométriques que les caractères somatoscopiques) nous permet de caractériser la population de Crișan comme étant assez unitaire, malgré ses deux composantes ethniques différentes (roumaine et hohole). En effet, les deux populations présentent une assez importante composante nordique, la population roumaine offrant cependant une fréquence plus élevée des éléments méditerranoides que la population hohole.

*Universitatea din Iași,
Laboratorul de morfologie și antropologie
și
Centrul de cercetări biologice Iași*

VARIABILITATEA DIMENSIUNILOR ȘI PROPORȚIILOR CORPORALE LA POPULAȚIA DIN CRIȘAN

DE

MARIA-ELENA ROȘCA, CEZARINA BĂLTEANU, GH. ȘTEFĂNESCU, GEORGETA MIU,
MARIA ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE și C. FEDOROVICI

572.5

STATURA ȘI COMPONENTELE SALE

Statura. Cele două eșantioane reprezentînd populația de româniși de hoholi din satul Crișan se caracterizează printr-o statură în valoare medie de 168,03 cm (români) și 170,46 cm (hoholi) la bărbați și, respectiv, 156,89 cm și 158,40 cm la femei.

Pe scara clasică de variabilitate a staturii (scara Martin), valorile medii ale celor două serii se situează astfel :

— la bărbați, în categoria de statură mare (la limita inferioară) în cazul populației de hoholi și în categoria de statură supramijlocie (la centrul ei) în cadrul seriei de români ;

— la femei, ambele valori medii se situează în categoria de statură supramijlocie, dar spre limita ei superioară la eșantionul de hoholi și spre limita inferioară la cel de români.

Variabilitatea individuală a staturii (analizată pe scara Martin) arată predominanța staturilor mari în toate seriile.

Din cele prezentate reiese existența unor deosebiri nu prea ample, dar semnificative, în ceea ce privește statura, seria de hoholi deținînd valori medii mai mari în raport cu seria de români, diferențiere care este mai accentuată la bărbați (2,43 cm) decît la femei (1,51 cm). Această diferențiere este susținută nu numai prin valorile medii, ci și prin variabilitatea individuală (tabelele nr. 2 și 3), care manifestă o ușoară tendință de mai bogată reprezentare a categoriilor de staturi mai mici la români și mai mari la hoholi.

Lungimea bustului (statura șezînd) și a trunchiului (sst-sy). Urmărind valorile medii ale acestor dimensiuni (tabelul nr. 1), se constată în cadrul populației din Crișan o variabilitate în limite nu prea mari, dar totuși semnificative. Valorile medii superioare le dețin la bărbați subiecții din seria de români, cu o diferență în plus față de seria de hoholi de 1,10 cm la lungimea bustului și de 0,72 cm la lungimea trunchiului. La femei, spre deosebire de bărbați, valorile medii mai mari sînt deținute de seria de hoholi, cu o diferență în plus față de români de 0,87 cm și, respectiv, 0,93 cm.

Lungimea membrului inferior (sy-sol) prezintă valori medii de 87,60 cm (hoholi) și 85,25 cm (români) la bărbați și, respectiv, de 79,72 cm

și 79,14 cm la femei. Se constată deci și în cazul lungimii membrului inferior o diferențiere între cele două populații, semnificativă numai în cazul bărbaților, reprezentanții seriei de hoholi deținând valori superioare în medie cu 2,35 cm la bărbați și cu numai 0,58 cm la femei.

Indicele skelic. Tipul de proporție dintre lungimea membrului inferior și cea a bustului, exprimat de valorile indicelui skelic, este destul de asemănător în cele două populații ce intră în componența satului Crișan. În sprijinul acestei afirmații vine faptul că seriile, cu o singură excepție, prezintă prin valorile lor medii o proporționare de tip mesatiskel (după scara clasică Manouvrier) și o frecvență predominantă a acestui tip în variabilitatea individuală. Excepția este constituită de seria de bărbați hoholi, a căror valoare medie (cu 1,33 u.i. superioară celei a românilor) se plasează la limita inferioară a categoriei submacroskel, dar categoria cea mai frecvent reprezentată este și în cazul acestei serii cea mesatiskelă.

Analizând modul cum s-a realizat această diferențiere a proporției dintre lungimea membrului inferior și cea a bustului între cele două serii de bărbați, se constată, din datele prezentate, că la o statură superioară în medie cu 2,43 cm hoholii au lungimea membrului inferior (exprimată prin diferența dintre statură și lungimea bustului) în medie cu 3,53 cm mai mare decât la români, iar lungimea bustului în medie cu 1,10 cm mai mică. Rezultă deci că tendința spre forme constituționale mai longiline la hoholi în raport cu românii se realizează nu numai pe seama membrului inferior (prin valori comparativ mai mari), ci și a trunchiului (prin valori comparativ mai mici).

În ceea ce privește femeile, atît valorile medii ale indicelui skelic, cît și repartiția subiecților în categoriile scării Manouvrier arată o foarte mare asemănare între cele două populații.

DIAMETRELE TRUNCHIULUI

Lărgimea umerilor (a—a). Valorile medii ale lărgimii umerilor în valoare relativă și absolută (tabelul nr. 1) și variabilitatea individuală analizată pe scara clasică Brugsch (tabelele nr. 2 și 3) arată că populația din Crișan este destul de unitară sub aspectul acestei dimensiuni. Umerii (în raport cu statura) sînt în medie de tip mijlociu la bărbați și largi la femei, frecvența maximă fiind deținută la ambele sexe de categoria umeri largi (cu valori mai mari la femei).

Și în cazul lărgimii umerilor diferențele ce există între cele două populații sînt mai ample la bărbați. Așa cum se vede din tabelul nr. 1, lărgimea umerilor în valoare absolută este ceva mai mare la hoholi, dar în raport cu statura valorile mai mari sînt deținute, din contra, de seria de români, care are o lărgime relativă a umerilor cu 0,32 u.i. mai mare decât seria de hoholi (diferență semnificativă statistic). Repartiția pe scara Brugsch (tabelele nr. 1 și 2) atestă și ea același sens al diferențierii.

La femei, atît valorile medii, cît și variabilitatea individuală în cele două populații sînt destul de asemănătoare.

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și de dispersie pentru caracterile biometrice corporale la populația din satul Crișan

Caractere	Sex	Hoholi				Români			
		M	m	σ	V	M	m	σ	V
Greutate	♀	69,86	0,87	12,56	17,97	71,84	1,02	10,24	14,25
	♂	70,18	0,56	8,68	12,36	74,24	1,10	10,00	13,46
Statură	♀	158,40	0,36	5,28	3,33	156,89	0,45	4,56	2,90
	♂	170,46	0,37	4,67	2,73	168,03	0,63	5,77	3,43
Lungime bust (statură șezând)	♀	84,66	0,22	3,26	3,85	83,79	0,24	2,47	2,94
	♂	87,95	0,39	4,90	5,57	89,05	0,39	3,57	4,00
Lungime trunchi (sst-sy)	♀	49,38	0,22	3,24	6,56	48,45	0,30	3,05	6,29
	♂	51,84	0,21	2,73	5,26	52,56	0,24	2,23	4,24
Lungime membru inferior (sy-sol)	♀	79,72	0,27	3,90	4,89	79,14	0,43	4,31	5,44
	♂	87,60	0,26	3,35	3,82	85,25	0,42	3,83	4,49
Lărgime umeri (a-a)	♀	36,03	0,12	1,77	4,91	35,92	0,14	1,47	4,09
	♂	38,88	0,14	1,76	4,53	38,59	0,21	1,97	5,10
Lărgime bazin (ic-ic)	♀	29,71	0,13	1,95	6,56	29,62	0,18	1,80	6,07
	♂	28,36	0,15	1,90	6,69	28,76	0,19	1,73	6,01
Perimetrul toracic subaxilar (resp. lin.)	♀	95,27	0,56	8,13	8,53	96,34	0,55	5,51	5,71
	♂	98,48	0,37	4,63	4,70	99,62	0,55	5,08	5,09
Perimetrul toracic subaxilar (insp. prof.)	♀	98,97	0,44	7,76	7,84	99,37	0,56	5,65	5,68
	♂	101,73	0,41	5,16	5,07	103,22	0,60	5,48	5,30
Perimetrul toracic subaxilar (exp. prof.)	♀	93,59	0,57	8,15	8,70	95,10	0,59	5,91	6,21
	♂	96,13	0,33	4,86	5,05	97,45	0,85	7,78	7,98
Perimetrul toracic xifoidian (resp. lin.)	♀	88,41	0,62	8,87	10,03	90,42	0,66	6,68	7,38
	♂	95,28	0,38	4,82	5,05	96,96	0,68	6,25	6,44
Perimetru braț (flexie)	♀	31,01	0,24	3,51	11,31	31,88	0,25	2,59	8,12
	♂	30,60	0,20	2,60	7,38	31,70	0,30	2,78	8,76
Perimetru coapsă	♀	58,22	0,41	5,90	10,13	58,40	0,46	4,67	7,99
	♂	53,59	0,34	4,20	7,83	54,25	0,41	3,80	7,00
Pliu subcutanat tricipital	♀	21,63	0,63	9,14	42,25	23,31	0,68	6,85	29,38
	♂	8,79	0,43	4,84	55,06	9,77	0,44	4,05	41,45
Pliu subcutanat abdominal	♀	28,05	0,34	4,35	15,50	30,50	1,14	11,46	37,57
	♂	9,93	0,53	5,97	60,73	11,88	0,78	7,14	60,10
Indice skelic	♀	87,07	0,31	4,47	5,13	87,15	0,44	4,41	5,06
	♂	90,33	0,31	3,98	4,40	89,00	0,53	4,85	5,44
Indice Rohrer	♀	17,41	0,22	3,20	18,38	18,49	0,29	2,92	15,79
	♂	14,17	0,12	1,54	10,86	15,21	0,21	1,97	12,95
Indice a-a/statură	♀	22,70	0,06	0,87	3,83	22,74	0,09	0,91	4,00
	♂	22,58	0,09	1,13	5,00	22,90	0,09	0,87	3,79
Indice ic-ic/statură	♀	18,59	0,07	1,12	6,02	18,84	0,11	1,18	6,26
	♂	16,59	0,07	0,93	5,60	17,00	0,10	0,93	5,47
Indice ic-ic/a-a	♀	82,69	0,32	4,57	5,52	82,80	0,58	5,80	7,00
	♂	73,16	0,30	3,75	5,12	74,99	0,44	4,00	5,33
Indice perimetrul toracic subaxilar/statură	♀	59,81	0,37	5,32	8,89	71,35	0,38	3,84	6,25
	♂	57,60	0,22	2,81	4,87	58,82	0,32	2,94	4,99
Indice perimetrul toracic xifoidian/statură	♀	55,53	0,39	5,68	10,22	57,22	0,50	5,09	8,89
	♂	55,48	0,23	2,95	5,31	57,48	0,40	3,72	6,47

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categoriile scârilor clasice a caracterelor biometrice corporale la populația din Crișan (bărbați)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
Statură (scara Martin)	x—129,9 nanism	—	—	—	—
	130—149,9 f. mică	—	—	—	—
	150—159,9 mică	1	1,67	4	11,43
	160—163,9 submijlocie	4	6,67	5	14,29
	164—166,9 mijlocie	12	20,00	5	14,29
	167—169,9 supramijlocie	12	20,00	6	17,14
	170—179,9 mare	29	48,33	14	40,00
	180—199,9 f. mare	2	3,33	1	2,86
200—x uriașă	—	—	—	—	
Indice skelic (scara Manouvrier)	x—74,9 hiperbrahiskel	—	—	—	—
	75—79,9 brahiskel	—	—	1	2,86
	80—84,9 subbrahiskel	5	8,33	6	17,14
	85—89,9 mesatiskel	27	45,00	13	37,14
	90—94,9 submacroskel	20	33,33	10	28,57
	95—99,9 macroskel	8	13,33	5	14,29
	100—x hipermacroskel	—	—	—	—
Indice a-a/statură (scara Brugsch)	x—21,9 umeri înguști	15	25,00	6	17,14
	22—22,9 umeri mijlocii	22	36,67	10	28,57
	23—x umeri largi	23	38,33	19	54,29
Indice ic-ic/statură (scara Brugsch)	x—16,49 bazin îngust	26	43,33	11	31,43
	16,50—17,49 bazin mijlociu	24	40,00	14	40,00
	17,50—x bazin larg	10	16,67	10	28,57
Indice ic-ic/a-a (scara Vallois)	x—69,9 trunchi trapez.	11	18,33	5	14,29
	70—74,9 trunchi intermed.	30	50,00	17	48,57
	75—x trunchi dreptung.	19	31,67	13	37,14
Indice Rohrer (scara Martin)	x—11,9 hipotrofic	2	3,33	1	2,94
	12,0—13,4 subeutrofic	19	31,67	5	14,71
	13,5—15,4 eutrofic	27	45,00	14	41,18
	15,5—16,9 supraeutrofic	9	15,00	10	29,41
	17,0—x hipereutrofic	3	5,00	4	11,76
Indice perimetrul toracic xifoidian/statură (scara Goldstein)	x—50,9 torace îngust	3	5,08	2	5,71
	51—55,9 torace mijlociu	34	57,63	7	20,00
	56—x torace larg	22	37,29	26	74,29

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categoriile scârilor clasice a caracterelor biometrice corporale la populația din Crișan (femei)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
Statură (scara Martin)	x — 120,9 nanism	—	—	—	—
	121—139,9 f. mică	—	—	—	—
	140—148,9 mică	3	4,00	1	2,44
	149—152,9 submijlocie	10	13,33	10	24,39
	153—155,9 mijlocie	11	14,67	9	21,95
	156—158,9 supramijlocie	16	21,33	6	14,64
	159—167,9 mare	32	42,67	15	36,59
	168—186,9 f. mare 187—x uriașă	3 —	4,00 —	— —	— —
Indice skelic (scara Manouvrier)	x — 74,9 hiperbrahiskel	—	—	—	—
	75—79,9 brahiskel	5	6,67	4	9,76
	80—84,9 subbrahiskel	16	21,33	9	21,95
	85—89,9 mesatiskel	32	42,67	16	39,02
	90—94,9 submacrokel	20	26,67	11	26,83
	95—99,9 macrokel	2	2,67	1	2,44
	100—x hipermacrokel	—	—	—	—
Indice a-a/statură (scara Brugsch)	x — 21,49 umeri înguști	8	10,67	4	9,76
	21,5—22,49 umeri mijlocii	22	29,33	12	29,27
	22,5—x umeri largi	45	60,00	25	60,98
Indice ic-ic/statură (scara Brugsch)	x — 17,49 bazin îngust	12	16,00	5	12,20
	17,5—18,49 bazin mijlociu	19	25,33	12	29,27
	18,5—x bazin larg	44	58,67	24	58,54
Indice ic-ic/a-a (scara Vallois)	x — 69,9 trunchi trapez.	—	—	—	—
	70—74,9 trunchi intermed.	4	5,33	4	9,76
	75—x trunchi dreptung.	71	94,67	37	90,24
Indice Rohrer (scara Martin)	x — 11,9 hipotrofic	—	—	—	—
	12,0—13,4 subeutrofic	9	12,00	—	—
	13,5—15,4 eutrofic	13	17,33	7	17,07
	15,5—16,9 supraeutrofic	13	17,33	6	14,63
	17,0—x hipereutrofic	40	53,33	28	68,29
Indice perimetrul toracic xifoidian/statură (scara Goldstein)	x — 50,9 torace îngust	16	21,33	6	14,63
	51—55,9 torace mijlociu	25	33,33	10	24,39
	56—x torace larg	34	45,33	25	60,98

Lărgimea bazinului (ic-ic). Valorile înscrise în tabelele nr. 1, 2 și 3 arată că populația din Crișan prezintă, în raport cu statura, bazine în medie de tip mijlociu la bărbați și larg la femei. Repartiția procentuală a subiecților pe scara Brugsch arată la bărbați predominanța formelor de bazin mijlociu la români și o ușoară predominanță (în raport cu categoria

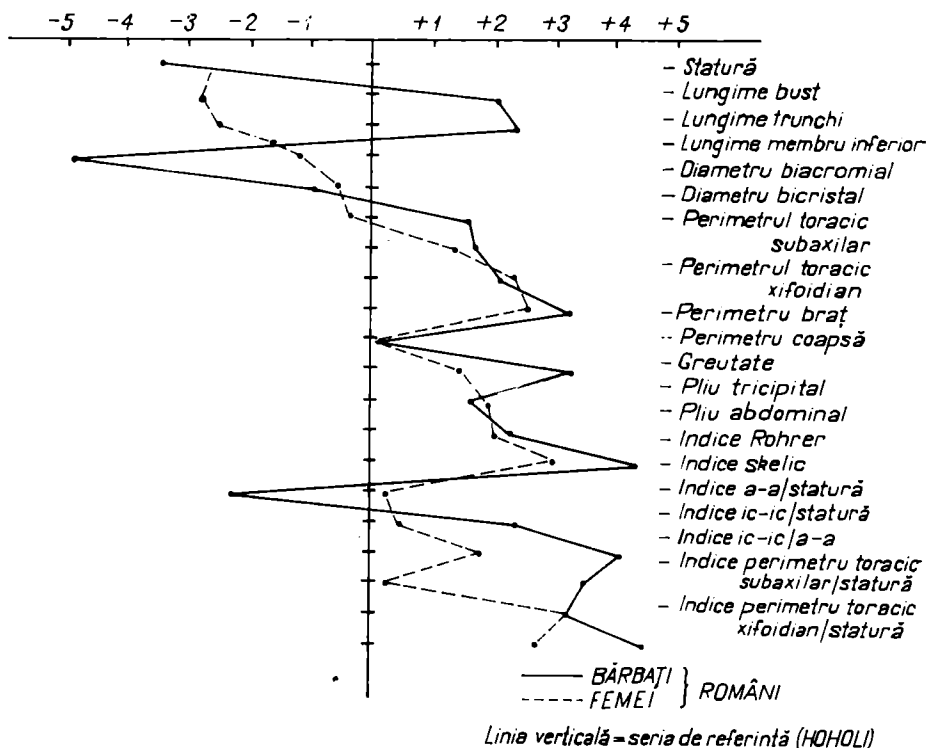

Fig. 1. — Testele de semnificație ale diferențelor dintre valorile medii ale caracterelor corporale la populația din Crișan

mijlocie) a bazinelor înguste la hoholi, la femei predominând net formele de bazin larg în cele două populații.

Se constată și în cazul lărgimii bazinului existența unor diferențe între cele două populații, ele manifestându-se mai intens la bărbați. Astfel, seria de bărbați români are, raportat la statură, o lărgime a bazinului mai mare cu 0,41 u.i. față de seria de bărbați hoholi (diferență semnificativă statistic) și o repartiție procentuală pe scara Brugsch (tabelul nr. 2) ce concordă ca sens al diferențierii.

Și între seriile de femei se constată aceeași tendință de diferențiere, seria de români deținând valori superioare ale lărgimii bazinului în raport cu statura, dar diferențele nu ating semnificația statistică.

Indicele acromio-iliac. Forma trunchiului, exprimată de raportul dintre lărgimea bazinului și cea a umerilor, este la ambele populații în medie de tip intermediar la bărbați și dreptunghiular la femei (după scara clasică Vallois), tipuri ce dețin și frecvența maximă de subiecți.

Diferențe semnificative între valorile indicelui acromio-iliac în cele două populații se semnalează de asemenea numai la bărbați, românii avînd o valoare medie a indicelui superioară cu 1,83 u.i. față de hoholi. Această diferențiere rezultă din faptul că românii au o lărgime a bazinului, în raport cu cea a umerilor, semnificativ mai mare decît hoholii.

PERIMETRELE TORACICE, ALE BRAȚULUI ȘI ALE COAPSEI

În valoare absolută, perimetrele toracice *subaxilar* și *xifoidian* în respirație liniștită prezintă valori medii destul de asemănătoare în cele două populații, constatîndu-se totuși o ușoară superioritate a valorilor medii ale seriei de români, dar diferențele sînt semnificative statistic numai în cazul perimetrului xifoidian.

Raportate la statură, ambele perimetre prezintă valori medii semnificativ superioare în seria de români față de cea de hoholi (tabelul nr. 1). Referindu-ne numai la valorile indicelui perimetru xifoidian/statură, pentru care există o scară clasică de variabilitate, populația de români din Crișan se caracterizează prin torace în medie de tip larg atît la bărbați, cît și la femei, tip ce deține și frecvența maximă de cazuri, pe cînd populația de hoholi prezintă în medie un torace de tip mijlociu, frecvența maximă fiind deținută de aceeași categorie la bărbați și de categoria torace larg la femei.

Amplitudinea toracică (măsurată la nivel subaxilar) prezintă la bărbați valori apropiate, seria de hoholi avînd o valoare medie de 5,60 cm, iar cea de români de 5,77 cm. La femei, în schimb, valorile sînt mai diferențiate, subiecții seriei de hoholi avînd o amplitudine toracică în medie de 5,38 cm față de 4,27 cm în seria de români. Valoarea mai mică a amplitudinii toracice la femeile din seria de români comparativ cu cele din seria de hoholi s-ar putea datora dezvoltării mai mari a țesutului adipos în regiunea toracelui, fapt ce îngreuiază mișcările respiratorii (femeile române, așa cum se va vedea, au un grad de dezvoltare a adipozității corporale semnificativ superior femeilor din seria de hoholi).

Perimetrul brațului (în flexie) prezintă, așa cum se vede din tabelul nr. 1, valori medii ce nu variază prea mult în cele două populații, existînd totuși diferențe semnificative atît la bărbați, cît și la femei, în sensul unei ușoare superiorități a valorilor medii ale seriei de români.

Perimetrul coapsei prezintă valori medii și mai apropiate în cele două populații decît perimetrul brațului, constatîndu-se foarte ușoare diferențe în plus la seria de români față de cea de hoholi.

GREUTATEA, INDICELE ROHMER ȘI PLIURILE DE ȚESUT ADIPCS SUBCUTANAT

Populația din Crișan prezintă valori medii de *greutate* de 70,18 kg la bărbați și 69,86 kg la femei în cadrul seriei de hoholi și, respectiv, de 74,24 kg și 71,84 kg în cadrul seriei de români.

La bărbați se constată un raport destul de echilibrat între greutate și statură, greutatea medie de 70,18 kg fiind asociată cu o statură medie de 170,46 cm la hoholi, iar cea de 74,24 kg cu 168,03 cm la români.

La femei, în schimb, asistăm la un accentuat dezechilibru, valorile medii ale greutateii depășind cu mult pe cele ce corespund nivelului lor statural mediu. Astfel, la femeile din seria de hoholi valoarea medie a greutateii de 69,86 kg este asociată cu o valoare medie a staturii de 158,40 cm, iar la reprezentantele seriei de români greutatea medie de 71,84 kg corespunde unei staturii medii de 156,89 cm.

La aceeași constatare conduc și valorile *indicelui Rohrer*, care situează bărbații, prin valoarea medie, în categoria eutrofic, iar femeile în categoria hipereutrofic, tipuri ce dețin și frecvența maximă de cazuri. Dacă la bărbați categoriile subeutrofic și hipotrofic dețin subiecți în proporție de 35% (hoholi) și 17% (români), la femei se întâlnește doar categoria subeutrofic și numai în seria de hoholi (12%). Categoriile supraeutrofic și hipereutrofic dețin la bărbați 20% (hoholi) și 41% (români) din cazuri, în timp ce la femei sînt mult mai frecvent întîlnite : 70% la hoholi și 82% la români.

Din cele prezentate se constată și existența unor diferențe semnificative în ceea ce privește greutatea corporală între populația de români și cea de hoholi, primii prezentînd un grad de dezvoltare a țesutului adipos semnificativ mai mare.

Pliurile subcutanate *tricipital* și *abdominal* prezintă valori medii (tabelul nr. 1) superioare la seriile de români în raport cu cele de hoholi, dar diferențele sînt semnificative numai în cazul pliului abdominal.

CONCLUZII

Din analiza în detaliu a caracteristicilor biometrice corporale ale populației din Crișan se poate conchide că cele două grupuri de origine etnică diferită, români și hoholi, se aseamănă destul de mult, diferențele existente între ele nefiînd prea ample și constînd în următoarele :

Bărbații hoholi au față de români o statură medie mai mare, corelată cu o proporționare mai longilină, la care concură, pe lîngă elementele de verticalitate, și cele de transversalitate.

Femeile hohole se diferențiază de românce mai puțin decît bărbații, avînd o statură ceva mai mare, dar același tip de proporție între lungimea membrului inferior și cea a bustului ; elementele de transversalitate sînt ușor inferioare celor ale seriei de români.

Dacă privim populația din Crișan în raport cu alte populații studiate în țara noastră, constatăm că îi sînt caracteristice două elemente. Primul element îl constituie staturile medii ce se situează la limita superioară a variabilității staturii medii în populațiile rurale din țara noastră, dar ele sînt proprii numai seriei de hoholi : 170,46 cm la bărbați și 168,03 cm la femei, în timp ce seria de români prezintă staturii medii mai des întîlnite în alte populații. Menționăm că nivelul statural mai ridicat nu este asociat cu o schimbare a proporției dintre lungimea membrului inferior și cea a bustului, indicele skelic nedeosebindu-se ca valoare medie de majoritatea populațiilor noastre.

Cel de-al doilea element foarte caracteristic este gradul mare de dezvoltare a adipozității corporale la femei, atît românce, cît și hohole, dar mai accentuat la primele. Se asistă la un puternic dezechilibru staturο-ponderal, indicele Rohrer prezentînd valori medii de 17,41 u.i. la

femeile hohole și de 18,49 u.i. la românce, valori nemaîntîlnite la populațiile studiate în alte zone din țara noastră. Aceasta pare a fi o caracteristică a populației din Delta Dunării, deoarece cercetările efectuate de noi într-o altă colectivitate umană, comuna Chilia Veche (date nepublicate), au evidențiat același fenomen atât la femeile hohole și românce, cât și la cele lipovene.

În ceea ce privește celelalte caracteristici corporale, comparativ cu alte populații de aceeași origine etnică studiate pînă în prezent în Delta Dunării (comuna Chilia Veche), se constată mai degrabă mici variații specifice comunității respective, fenomen în care ar putea fi implicați factori de ordin ereditar, ca o consecință a unui grad relativ înalt de endogamie.

VARIABILITÉ DES DIMENSIONS ET DES PROPORTIONS CORPORELLES À CRIȘAN

RÉSUMÉ

La population de Crișan offre un aspect assez unitaire du point de vue de la conformation corporelle, malgré la présence de deux groupes ethniques différents.

Comme effet d'un genre de vie semblable (occupation prédominante et alimentation), les deux populations sont caractérisées par une trophicité élevée ainsi que par une grande fréquence de sujets obèses parmi les femmes.

On peut souligner cependant une stature plus élevée chez les Hoholes, ainsi qu'une conformation plus longiligne que chez les Roumains.

*Universitatea din Iași,
Laboratorul de morfologie și antropologie
și
Centrul de cercetări biologice Iași*

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ*

1. NECRASOV O., BOTEZATU D., GHEORGHIU G., IACOB M., COTUNA D., FEDOROVICI C., *Date antropologice noi asupra Țării Dornelor*, St. cerc. antropol., 1965, 2, 2.
2. NECRASOV O., GRINȚESCU-POP S., ENĂCHESCU TH., VLĂDESCU M., *Studiul antropologic al populației din câteva sate din Muntenia situate în bazinele Argeșului și Teleajenului*, St. cerc. antropol., 1967, 4, 1.
3. NECRASOV O., CRISTESCU M., BOTEZATU D., FEDOROVICI C., *Studiul regiunii cefalo-faciale, al pigmentației și al tipului antropologic din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2.
4. POP S., ENĂCHESCU TH., GEORGESCU V., *Tipul antropologic — Monografia Clopotiva*, Edit. Acad. R.P.R., București, 1958.
5. POP S., ENĂCHESCU TH., VLĂDESCU M., *Le type anthropologique de la population des villages de Șimon et de Moectu*, Ann. roum. Anthropol., 1967, 4.
6. PRESSAT R., *Analiza demografică*, București, 1974.
7. ROȘCA M.-E., LAZĂR-ȚARCĂ A., ȘTEFĂNESCU GH., ONOFREI M., *Conformația corporală și variabilitatea ei dimorfică la populația din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2.
- 8 . * . *Anuarul demografic al Republicii Socialiste România*, București, 1974.

* Această bibliografie se referă la întreaga suită de lucrări privind satul Crișan.

NEGRU VODĂ ȘI CĂPITANUL SĂU BERA ÎN CARTA MITURILOR ȘI LEGENDELOR ORAȘULUI CÎMPULUNG ȘI SATULUI BERIVOEȘTI

I. CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ, ISTORICĂ ȘI POLITICĂ ASUPRA SPECIFICULUI NAȚIONAL ÎN CADRUL A DOUĂ MODELE UNIVERSALE DE EROI

DE

V. V. CARAMELEA și IULIA TRANCU

572.026

Cercetarea problemelor genezei, structurii, factorului timp și valorii miturilor și legendelor a constituit una din preocupările majore ale multor folcloriști, etnografi, etnologi, antropologi, psihologi, istorici și filozofi ai culturii.

Privitor la legendele istorice, studiile acestora au scos în evidență faptul că, atunci când o societate a trebuit să se organizeze, să lupte, să se apere, ea a creat „modele de eroi” (4). Creații ale celor mai diverse populații, trăind în diferite tipuri de culturi și civilizații, dar mai ales tradiționale, acești eroi au un caracter universal, general.

Cazurile concrete nu sînt altceva decît „eroi” în „specificul național” al popoarelor, reflectînd contextul social-istoric și politic în care aceștia au intrat în tradiția grupurilor umane.

În ceea ce privește construcția legendelor istorice — cazul nostru — s-a scris, pe bună dreptate, că uneori fapte distanțate în timp sînt apropiate, juxtapuse într-un singur moment. De asemenea, adeseori evenimente mai noi sînt împinse înapoia vremurilor și, ceva mai mult, fapte petrecute deodată sînt repartizate în diferite epoci. „Există în legendă, scrie Arnold Van Gennep, cînd restrîngerea, cînd scurtarea elementului temporal” (3). Aceasta nu împiedică legenda, înainte de toate *utilitară*, observă marele etnograf, folclorist și antropolog cultural francez, să aibă chiar o relativă *valoare cronologică*.

Antropologul social britanic de origine poloneză Bronislaw Malinowski, creatorul teoriei și metodei funcționaliste în studiul culturii, este unul dintre savanții care au reliefat profitul de cunoaștere pe care-l putem trage din interpretarea „cartei miturilor și legendelor” unui grup uman. Din păcate, teoria funcționalistă a lui Malinowski fiind sincronică, prin aplicarea ei fără nici o schimbare nu putem urmări fenomenele sociale și culturale în dinamica lor, diacronic.

Cu mult înainte însă de Van Gennep și de Malinowski, ca să nu cităm decît doi dintre marii antropologi din trecut care s-au ocupat de

miturile și legendele popoarelor, găsim interpretat acest fenomen de cultură și de către oameni de știință români.

Analiza istoric-critică făcută de către filologul și folcloristul nostru Bogdan Petriceicu Hasdeu legendei unuia dintre eroii cercetării noastre, Negru Vodă, „descălecător din Țara Făgărașului, care, trecând munții și alungînd pe tătari, fundează Țara Românească, așezîndu-și scaunul domnesc la Cîmpulung”, este un remarcabil exemplu de interpretare științifică a uneia dintre principalele legende istorice ale poporului român (2). Multiplele aspecte sub care el analizează critic această legendă istorică a eroului întemeietor al Țării Românești, punctul de vedere *antropologic*, pe care îl și menționează, îl așază pe Hasdeu între precursorii antropologiei sociale și culturale românești.

Hasdeu relevă „universalul” și „generalul” acestui caz concret la români, dînd un mare număr de exemple de eroi fondatori de stat la alte popoare.

Astăzi însă istoricii noștri prezintă desfășurarea procesului social-politic al formării Țării Românești bazîndu-se pe un complex de izvoare de informație științifică. „Întemeierea Munteniei sau Țării Românești, afirmă academicianul Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, nu se datorește unor descălecători veniți din Făgăraș, ci reunirii sub o singură stăpînire românească a diferitelor formațiuni politice, cnezate și voievodate, din dreapta și din stînga Oltului. Ea nu s-a făcut dintr-o dată...”(1).

În antropologia socială și culturală, miturile și legendele constituie o „universală de cultură”, intră în componentele oricărui model sau „pattern” universal. Dacă luăm schema de „constante de cultură” engleză, care este cea mai veche (1874) — cunoscutele *Notes and Queries on Anthropology*, fenomenul se încadrează în categoria de cultură denumită „modul de a gîndi lumea” (mitologie, magie, religie, filozofie, cunoștințe științifice).

Ca orice alte „fapte culturale”, miturile și legendele răspund unor „nevoi” umane. În cazul nostru, legendele despre Negru Vodă și despre Bera, căpitanul său, unul „erou fondator de stat”, celălalt „erou eponim fondator de sat”, răspund unor trebuințe din grupa „nevoilor integrative” ale omului, de menținere a comunității sociale, de coeziune, de solidaritate a grupului uman.

Antropologia socială și culturală românească își efectuează cercetările pe baza unui sistem integral dinamic. Concepînd cultura ca un *sistem integrat de valori*, ca o *configurație* de modele culturale, părțile ne apar legate între ele, *funcționînd* ca un *tot structurat*, care se transformă, se autoreglează. Cultura este cercetată obiectiv, ca realitate delimitabilă ontologic și totodată în relație cu individul, cu grupul care o creează, o trăiește, o îmbogățește, o transmite, o învață etc.

Ca o parte din configurația culturală a orașului sau a satului, configurație pe care o cercetăm, ca valori integrate într-un sistem, miturile și legende grupurilor umane de la Cîmpulung și Berivoești vor fi deci interpretate în această optică integral dinamică, vor fi gîndite sistemic.

În contextul întemeierii statului muntean era nevoie de un exemplu de făuritor de „lucruri” importante, de un viteaz, de un om excepțional, de bun organizator, cu o ținută etică deosebită. Acest element polarizator,

aparitie excepțională, utilă pentru ca tînărul stat nu numai să se constituie, dar să se și mențină, a fost numit NEGRU VODĂ.

Eroul de legendă istorică Negru Vodă, deși are în el *penetrate*, cum ar spune Marcel Mauss, „elemente de mit”, poate să fie chiar un domn sau voievod real, cu o existență fizică deci. Cunoaștem poate prea puțini cneji și voievozi, precursori ai Basarabilor, dintr-un relativ lung interval de timp în care încercările de a trece obștile țărănești libere ale românilor către o viață de stat n-au fost, desigur, puține. Unii cercetători de azi continuă căutarea unui Negru Vodă real. S-ar putea ca Negru Vodă să fie unul din Basarabi, glorificat, elogiat, introdus în legende pentru meritele lui, care puteau constitui exemplul pentru urmași, deci tot o ființă reală, dar nu un Negru Vodă „în carne și oase”, ci un domn din dinastia sigură a Basarabilor, care a primit acest nou nume. Nu este exclus de asemenea, cum gîndește Hasdeu, ca toți Basarabii cei vrednici să fi fost idealizați pentru mărețele lor fapte, fiecare să fi fost introdus în această legendă eroică, devenind astfel un Negru Vodă.

Dar, indiferent de faptul că Negru Vodă este „un erou mai mult sau mai puțin real”, cum crede de altfel și Ion Taloș, legendele despre el reflectă și o serie de realități sociale, economice, politice, etice, juridice (de exemplu în balada „Mircea Ciobănașul”, în care trebuie să judece un litigiu între fratele său, păstor transhumant din Transilvania, și stăpînul feudal). Astfel de tradiții, cu grijă interpretate, constituie un material util pentru mai multe ramuri și specializări moderne ale antropologiei sociale și culturale.

Dacă eroul glorificat, idealizat, aureolat este un voievod real și multe din realitățile social-politice ale timpului în care el a domnit sînt stabilite pe baza unor izvoare istorice certe, ne putem da seama de plusul de încărcătură al legendelor cu elemente considerate „imaginare”, „fantastice”, dar care în realitate pot exprima *dorințe, aspirații* ale poporului, adeseori expuse direct sau indirect prin balade, colinde etc. Se pune întrebarea : cu ce scop au fost efectuate în legendă aceste amplificări, ce s-a urmărit să se obțină prin ceea ce este în plus față de realitatea posibilă?

Eroul Negru Vodă, legendele lui cunosc o arie de răspîndire foarte mare în țara noastră. Mai vii, mai multe și mai variate sînt legendele și episoadele lor în zona de nord a Argeșului. În cadrul acestei zone, frecvența legendelor, a toponimicelor, a diverselor monumente, străzi, instituții din trecut și din prezent cărora li s-a dat numele eroului este mai ridicată în depresiunea Cîmpulungului, culminînd se pare în acest oraș și în satele vecine lui (în cazul cercetărilor noastre cu Berivoeștii, cu care nu numai că în trecut cele două obști moșnenești, Cîmpulung și Berivoești, se aflau în hotar cu teritoriile lor, dar din teritoriul celui din urmă mănăstirea Negru Vodă din Cîmpulung stăpînea o treime, peste 1 000 ha). Se poate da însă o explicație acestei frecvențe mai ridicate, acestei mai mari cinstiri a eroului în zona de nord a Argeșului și îndeosebi la Cîmpulung. În această zonă au fost stabilite primele capitale. Aici au acționat mai mult Basarabii și prin ei eroul nostru ca șef de stat. Lui Negru Vodă moșnenii orașului Cîmpulung, în afară de numeroase legende în care i-au lăudat vitejia, vrednicia și omenia și de cinstirea prin darea numelui său mănăstirii Negru Vodă, bulevardului principal și altor numeroase instituții, i-au ridicat și o statuie în fața primăriei. Moșnenii orașeni îi sînt recunoscători,

intrucît numeroasele privilegii economice, jurisdicționale, dreptul de auto-administrare din trecut strămoșii lor le-au avut ca dar de la Negru Vodă. Ca și pe cîmpulungeni, pe berivoeșteni i-a scăpat de tătari și le-a întărit stăpînirea tradițională a pămîntului obștii lor; de aceea, moșnenii din acest sat l-au introdus în toponimie („Piscul lui Negru Vodă”, consemnat în dicționarele geografice din secolul trecut) atît pe el, cît și pe căpitanul său Bera (Valea Berii). Bera, care în legendele locale a dat numele satului Berivoești, iar din cei doi fii ai lui se trag cele două mari cete de moșneni din trecut ale satului, ceata Dimii și ceata lui Radu, aparține unui alt model de erou universal, și anume „eroului eponim fondator de sat”. Trebuie de ordin politic, social, juridic, educațional au determinat grupul uman Berivoești să pună în legătură atît pe Bera, cît și pe urmașii lui cu Negru Vodă, ca și legendele lor. Bera, cu statut de căpitan în oastea lui Negru Vodă, putea veni, ca mulți berivoeșteni dintre cei numiți „ungureni”, din Făgăraș (numele se întilnește și azi în satul Mîndra). Cu statut însă de „erou eponim fondator de stat”, el este anterior ca vechime, cronologic cu cîteva sute de ani, cel pușin, înaintea lui Negru Vodă. Obștile satești sînt anterioare statului feudal, care la noi s-a bazat și pe procesul uniunilor de obști.

Ce interese au determinat pe moșnenii berivoeșteni să supună un erou fondator de sat unui erou fondator de stat (problemele lui *homo hierarhicus*), apărut nou în condițiile constituirii statului feudal? Mai puternic decît cel vechi local, l-au pus sub autoritatea lui în legendă sub forma unuia din căpitanii acestuia, pentru ca ei să obțină la rîndu-le prin această schimbare un spor de autoritate în confirmarea stăpînirii pămîntului obștesc, a stării lor de țărani liberi, megieși devălmași.

Vom prezenta în viitorul număr al revistei legendele cunoscute de grupurile umane Cîmpulung și Berivoești despre Negru Vodă și Bera, fiind vorba în final de o parte din experiența trăită de poporul român în istoria lui socială și politică, de o reflectare a *specificului național* în cadrul unor „modele universale”, de cunoaștere a cîtorva elemente dintre cele definitorii ale „caracterului nostru național”.

NEGRU VODĂ ET SON CAPITAINE BERA DANS LA CHARTE DES MYTHES ET LÉGENDES DE LA VILLE CÎMPULUNG ET DU VILLAGE BERIVOEȘTI

I. RECHERCHES D'ANTHROPOLOGIE SOCIALE ET CULTURELLE, HISTORIQUE ET POLITIQUE SUR LE SPÉCIFIQUE NATIONAL DANS LE CADRE DE DEUX MODÈLES UNIVERSELS DE HÉROS

RÉSUMÉ

On donne une interprétation anthropologique moderne sur les légendes — plus ou moins réelles — des héros Negru Vodă et Bera, ce dernier étant l'un des «capitaines» d'armée du premier.

On a en vue le «spécifique national» dans le cadre de deux «modèles universels» de héros : a) le héros fondateur d'État et b) le héros éponyme fondateur de *village*. On cherche ensuite à mettre en évidence certains

éléments qui définissent le « caractère national » et la « personnalité » du peuple roumain. On distingue certains problèmes concernant la connaissance de quelques aspects concrets du « homo hierarhicus » dans une étape dont les héros éponymes des communautés villageoises, héros plus anciens que ceux fondateurs d'un État féodal, subissent l'autorité des derniers. Le motif : une plus grande autorité, un intérêt pour les groupes humains, motivation des anciens privilèges économiques, juridictionnels, administratifs, dans le contexte d'un changement de système social et de configuration culturelle. Les légendes et les mythes des deux « populations-laboratoire » d'anthropologie sociale et culturelle — citadins de Cîmpulung et villageois de Berivoești — sont considérés comme partie d'un *système intégré de valeurs*, de la même manière que l'interprétation de la culture est dirigée par le système anthropologique intégral dynamique roumain.

BIBLIOGRAFIE

1. GIURESCU C. C., GIURESCU C. DINU, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi*, București, 1971.
2. HASDEU BOGDAN PETRICEICU, *Istoria critică a Românilor*, Imprimeria Statului, București, 1875.
3. VAN GENNEP ARNOLD, *La formation des légendes*, Ernest Flammarion, Paris, 1910.
4. VASSEUR ELIETTE, *Le livre des héros légendaires*, Robert Laffont, Paris, 1958.

*Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București*

CONSIDERAȚII ASUPRA INDICATORULUI ANTROPONIMIC ROMÂNESC

I. SERIA MASCULINĂ

DE

LUCIA MĂRCUȘ

572.026.(084)

Ideea alcătuirii unui indicator antroponimic românesc a rezultat în urma elaborării primelor atlase antroponimice românești¹. Aceste atlase cuprind totalitatea prenumelor (serie ♂ și serie ♀) utilizate într-o zonă delimitată de-a lungul câtorva decenii (în general, perioada 1895—1970).

Fiecare hartă din atlasele antroponimice este consacrată unui singur prenume și redă, în expresie matematică, pentru locuirile studiate, rangul deținut de acest prenume, frecvența relativă și frecvența absolută. Pe baza datelor cuprinse în hărțile atlaselor, la care am adăugat rezultatele prelucrării unor materiale antroponimice provenite și din alte locuiri (rezultate încă nepublicate), am trecut la elaborarea primei părți (seria ♂) a *Indicatorului antroponimic românesc*, aflată acum în stare de finalizare. Am conceput acest indicator drept un instrument de lucru, util deopotrivă antropologilor, lingviștilor, istoricilor, etnologilor, psihologilor etc.

Fiecare prenume constituie astfel un articol de indicator, precizându-se : 1) localitățile unde a fost sau/și este utilizat ; 2) valoarea frecvenței absolute pentru perioada cuprinsă în studiu ; 3) trimiterile la derivate. Partea introductivă a indicatorului conține datele necesare utilizării lui ; am ales această modalitate pentru a nu încălca fiecare articol în parte. Exemplificăm cu prenumele *Gheorghe*, unul din cele mai frecvente în circulație pe teritoriul dacoromân.

GHEORGHE I. BR = 386 ; BS = 186 ; Bărb = 316 ; Brv = 93 ; Brz = 121 ; Big = 1 ; Bran = 192 ; BV XIX = 949 ; Buc 6 = 455 ; Buc 7 = 1253 ; Căt = 256 ; Ch = 35 ; Col = 164 ; Cob = 304 ; Corn = 601 ; Coz = 38 ; Dr = 5 ; Fn = 288 ; Fr = 308 ; Fd = 231 ; Gherg = 318 ; Ghimp = 92 ; Ion = 281 ; Izv = 41 ; Lb = 48 ; Luc = 323 ; Mr = 6 ; Mc = 32 ; Mg = 188 ; MJ = 442 ; MS = 155 ; MdN = 590 ; MdV = 60 ; Mvța = 104 ; Ns = 29 ; Pt = 216 ; Pș = 227 ; Ptr = 407 ; Pts = 105 ; PR = 61 ; PS = 6 ; Puc = 230 ; PG = 73 ; Rc = 211 ; Răc = 429 ; Răs = 282 ; RA = 355 ; Rod = 9 ; SgB = 13 ;

¹ Lucia Mărcuș și V. Săhleanu, *Atlasul antroponimic al zonei Bran*, Varia anthropol., 2/1973, vol. I—IV ; Lucia Mărcuș și V. Săhleanu, *Atlasul antroponimic al zonei Porțile de Fier*, Varia anthropol., 4/1973, vol. I—VIII ; Lucia Mărcuș și V. Săhleanu, *Atlasul antroponimic al zonei Valea Someșului Mare*, Varia anthropol., 8/1973, vol. I—III ; *Atlasul antroponimic al județului Dimbovița*, manuscris depus la Muzeul județean din Tîrgoviște.

Soh = 227; Șel = 249; Șim = 228; Șir = 204; Șut = 151; Tăm = 17; Tg = 2099; Viș = 336¹.

II. Vezi și Geo, George, Georgel, Georgian, Georgică, Georgiu, Gheorghian, Gheorghită, Ghiță, Gică, Gicu, Gigel, Gigi, Giorgio.

Este adevărat că nu acoperim cu acest indicator o arie deosebit de mare din teritoriul dacoromân. Dar la fel de adevărat este că din literatura de specialitate lipsește o lucrare de acest gen, încît am considerat necesar să trecem la alcătuirea ei, chiar dacă — pentru început — volumul de date prelucrate, în seria ♂, are doar circa 150 000 de unități antroponimice (în circulație).

Greutățile metodologice și de tehnici de lucru de care ne-am izbit în alcătuirea atlaselor antroponimice ne-au dus la concluzia că o lucrare care ar încerca să cuprindă date despre fondul global antroponimic și modul în care acesta este utilizat în timp pe teritoriul românesc ar oferi celor ce sînt preocupați de probleme de limbă și cultură românească un plus de informație. Prin modul în care este alcătuit, acest indicator antroponimic încearcă :

— să aducă contribuții la cunoașterea fondului global antroponimic românesc ;

— să prezinte repartitia în timp și spațiu a unităților antroponimice, adică, alături de inventarierea prenumelor, să se precizeze cantitatea în care ele sînt utilizate ;

— să ofere un material de studiu celor care urmăresc aspecte particulare, ca : aria sau/și timpul de răspîndire a unui prenume ; mijloacele de îmbogățire a fondului antroponimic ; antroponimele de origine străină și sistemul limbii române ; raportul dintre unitățile cu maximă frecvență circulatorie și cele de minimă frecvență ; raportul dintre fondurile urbane și cele rurale ; diferențieri și similitudini antroponimice între fondurile localităților românești și cele ale unor izolate etnice ; dinamica unităților din seria ♂ comparativ cu cele din seria ♀ etc.

De asemenea, structura de instrument de lucru permite, oricînd în timp, includerea unor noi date, ceea ce, de altfel, constituie obligația și intenția noastră.

Ne revine plăcuta îndatorire de a mulțumi și pe această cale prof. dr. doc. Viorica Pamfil și prof. dr. doc. Romulus Todoran de la Facultatea de filologie a Universității din Cluj-Napoca deopotrivă pentru modul în care ne-au îndrumat științific și pentru larga înțelegere pe care au acordat-o lucrărilor noastre.

¹ Față de cele aproximativ 150 000 de date cuprinse în seria ♂, Gheorghe, cu o frecvență absolută de 15 027, reprezintă circa 10 %. Au fost întrebuițate următoarele prescurtări : Băleni Români (BR), Băleni Sirbi (BS), Bărbulețu (Bărb), Berivoești (Brv), Berzasca (Brz), Bigăr (Big), Brașov, secolul XIX (BV XIX), București, sectorul 6 (Buc 6), București, sectorul 7 (Buc 7), Cătunu (Căt), Cheia (Ch), Colacu (Col), Colibași (Cob), Cornești (Corn), Cozla (Coz), Drencova (Dr), Fieni (Fn), Frasinu (Fr), Fundata (Fd), Ghergani (Gherg), Ghimpați (Ghimp), Ionești (Ion), Izvoru (Izv), Liubcova (Lb), Lucieni (Luc), Maieru (Mr), Măcești (Mc), Măgura (Mg), Moeciuc de Jos (MJ), Moeciuc de Sus (MS), Moldova Nouă (Md N), Moldova Veche (Md V), Moldovița (Mvța), Năsăud (Ns), Petrești (Pt), Peștera (Pș), Pietrar (Ptr), Pietroasele (Pts), Pojejena Română (PR), Pojejena Sîrbă (PS), Puchenii (Puc), Puntea de Greci (PG), Răciuc (Rc), Răcari (Răc), Răscăieți (Răs), Rlu Alb (RA), Rodna (Rod), Sîngeorz-Băi (SgB), Sohodol (Soh), Șelaru (Șel), Șimon (Șim), Șirnea (Șir), Șuta (Șut), Tămășeni (Tăm), Turgoviște (Tg), Vișina (Viș).

CONSIDÉRATIONS SUR L'INDICATEUR ANTHROPONYMIQUE ROUMAIN

I. SÉRIE MASCULINE

RÉSUMÉ

L'élaboration de l'indicateur anthroponymique roumain qui se trouve dans un état final de réalisation pour la première partie, la série masculine, est basée sur le matériel publié par l'auteur dans les premiers Atlas anthroponymiques roumains. Après la présentation de quelques problèmes théoriques, on décrit la manière dont cet *Indicateur* a été conçu. On donne l'exemple d'un article (le prénom *Gheorghe* — l'un des plus fréquents sur le territoire daco-roumain). A la fin, on montre la grande utilité de l'indicateur pour les différents spécialistes.

*Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București*

AL NOUĂLEA CURS DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ, PSIHOLOGICĂ ȘI CULTURALĂ LA FACULTATEA DE FILOZOFIE A UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI

Cu anul universitar 1974/1975, antropologia socială, psihologică și culturală românească a început cel de-al nouălea curs, pentru care a fost elaborată o programă analitică nouă; prin aceasta s-a pus și mai mult accentul pe pregătirea studenților pentru *cercetarea concretă* a culturii în *relație* cu omul care o *trăiește* și care constituie *fundalul* personalității lui.

Între altele, a fost discutată valoarea unui *model paradigmatic* elaborat și organizat pe un set de grafice, călăuză în demersul științific în faza culegerii datelor primare de pe teren, pentru etapele prelucrării, grupării și analizei acestora, precum și pentru operația de corelare a *sistemului de valori al culturii* cu *sistemul social* și cu cel al *personalității*. În felul acesta, cursul de antropologie socială devine și mai util pentru formarea studenților în domeniul activității lor viitoare profesionale, în direcția *optimizării producției*, a organizării și conducerii științifice a *muncii culturale de masă*, a *educației* și *învățămîntului*.

Pe baza teoriilor și metodelor expuse în acest curs, exemplificate în seminarii prin lucrările realizate prin aplicarea sistemului antropologie integral dinamic românesc, se vor efectua cercetările din stațiile-pilot Cîmpulung și Berivoești-Argeș în cadrul celei de-a 6-a campanii de *practică studențească* din anul 1975. Vor fi abordate următoarele teme: „Omul în procesele industrializării și cooperativizării”, „Problemele umane ale automatizării și cibernetizării”, „Valorile culturale tradiționale și emergente în structurarea unei personalități multilateral dezvoltate”, „Modele culturale de familie generate de industrializare și urbanizare”, „Orientări de valoare și folosirea diferitelor modele în definirea tipului de cultură, a gradului de modernizare și progres în cadrul unei schimbări de structură socială și de cultură” etc.

Cursurile de antropologie în interdisciplinaritate cu filozofia, sociologia și psihologia, ca și practica studențească pe un astfel de profil mai complex, au găsit un sprijin deosebit în profesorii universitari Tudor Bugnariu, șeful catedrei de filozofie, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, Ion Drăgan, șeful catedrei de sociologie, Stelian Stoica (catedra de etică) și Mihai Golu (catedra de psihologie cibernetică). Unul dintre cursuri a fost ținut în anul 1974/1975 în mod special pentru subsecția de sociologie urbană și rurală, cerut de către prof. Virgil Constantinescu, titularul acestui curs de ramură a sociologiei.

V. V. Caramelea

